

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra genderových studií



Bc. Jiřina Stehlíková

Motivace pro vstup do aktivních záloh z pohledu žen

The Motivation For Joining the Active Reserve From a Women Perspective

Diplomová práce

Vedoucí práce: **Mgr. Ľubica Kobová, M.A., Ph.D.**

Praha 2018

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citované literatury a dalších odborných zdrojů. Souhlasím s jejím případným zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě a zároveň prohlašuji, že práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29.6.2018

.....
Bc. Jiřina Stehlíková

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda vyjádřila své poděkování vedoucí práce Mgr. Ľubice Kobové, M.A., Ph.D. za ochotu, věnovaný čas a cenné rady, jež mi v průběhu vzniku práce poskytovala. Rovněž bych chtěla poděkovat kpt. Bc. René Pašákovi a kpt. v zál. Ing. Ludvíku Cimburkovi, kteří mi pomohli navázat kontakt se ženami v aktivní záloze. Mé díky patří také mým informátorkám za jejich ochotu podílet se na výzkumu.

Obsah

ABSTRAKT.....	6
1 ÚVOD.....	7
2 TEORETICKÁ ČÁST.....	9
2.1 Obrana a gender.....	9
2.1.1 Militarizace, sekuritizace a gender.....	9
2.1.2 Obranná politika České republiky.....	11
2.1.3 Profesionalizace ozbrojených sil.....	12
2.1.4 Místo žen v armádě.....	13
2.2 Aktivní zálohy Armády České republiky.....	19
2.2.1 Historický vývoj.....	22
2.2.2 Současná situace z pohledu legislativy.....	24
2.2.3 Stav vědění o Aktivních zálohách Armády České republiky.....	25
2.3 Motivace žen pro vstup do armády, potažmo aktivních záloh.....	29
2.3.1 Koncept motivace.....	30
2.3.2 Motivace pro vstup do armády.....	30
2.3.3 Motivace pro vstup do aktivních záloh.....	33
2.3.4 Shrnutí a vlastní konceptuální rámec.....	34
3 EMPIRICKÁ ČÁST.....	36
3.1 Metodologie.....	36
3.1.1 Pozicionalita.....	36
3.1.2 Metodologická východiska.....	38
3.1.3 Výzkumná strategie.....	39
3.1.4 Techniky sběru dat.....	40
3.1.5 Výběr vzorku a prostředí výzkumu.....	42
3.1.6 Etika výzkumu.....	44
3.1.7 Metody vyhodnocení získaných dat.....	45
3.2 Analýza a interpretace dat.....	45
3.2.1 Získání povědomí o aktivní záloze.....	46
3.2.2 Význam aktivní zálohy.....	48
3.2.3 Motivy pro vstup do aktivní zálohy.....	50
3.2.4 Očekávání spojená se vstupem do aktivní zálohy.....	52
3.2.5 Podpora rodiny při vstupu či setrvání v aktivní záloze.....	57
3.2.6 Reakce okolí na vstup do aktivní zálohy.....	59
3.2.7 Klady a zápory spojené s působením v aktivní záloze.....	62
3.2.8 Výhled do budoucna v rámci aktivních záloh.....	67

3.3	Shrnutí výsledků výzkumu.....	69
4	ZÁVĚR	71
	LITERATURA.....	73
	PŘÍLOHA 1: Osnova polostrukturovaného rozhovoru.....	77
	PŘÍLOHA 2: Informovaný souhlas.....	78

ABSTRAKT

Ve své diplomové práci se zabývám tématem žen v aktivní záloze. Aktivní záloha je čím dál aktuálnějším tématem vzhledem k neustále se objevujícím novým bezpečnostním hrozbám a zvyšující se potřebě občanů a občanek být připraveni, kdyby došlo na nejhorší. V teoretické části představuji základní koncepty, z nichž ve své práci vycházím. Velký důraz je kladen na aktivní zálohy od jejich vzniku až do současné podoby. V rámci empirické části jsem provedla deset polostrukturovaných rozhovorů se členkami aktivní zálohy. Cílem práce je zjistit, jaké motivace vedou ženy ke vstupu do prostředí dosud vnímaného spíše jako mužské. Kromě toho mě také zajímalo, s jakými reakcemi okolí se setkávají díky působnosti v aktivní záloze a jaké výhody či nevýhody z toho plynou. Především mě zajímaly osobní zkušenosti a zážitky informátorek.

Klíčová slova: aktivní záloha, ženy, motivace, gender, armáda, rozhovory, militarizace, ozbrojené síly, armádní záloha

ABSTRACT

My diploma thesis focuses on women in the active reserve. Active reserve has become more popular due to new security threats and increasing need of people to be prepared when something goes wrong. In theoretical part I introduce the basic concepts that my work is based on. I focus on the active reserve from their origin till the nowadays. As for the empirical part, I have done ten semi-structured interviews with the women – members of the active reserve. The goal of this thesis is to find out what motivates the women to enter this primarily male-dominated area. Within my thesis I was also wondering what kind of reactions based on participation in active reserve my informants have to deal with and if there are any advantages or disadvantages connected with being the active reservist. Above all I was interested in personal experience of my informants.

The keys words: active reserve, women, motivation, gender, army, interviews, militarization, military forces, army reserve

1 ÚVOD

Aktivní zálohy (AZ) jsou čím dál více diskutovaným tématem. Ale proč jsem si ho zvolila jako téma své diplomové práce? Především proto, že jsem chtěla psát o tématu, které je aktuální a kde bych se mohla dozvědět nové informace, které nejsou tak snadno či dokonce vůbec dostupné. Navíc si myslím, že téma aktivních záloh a armády získává čím dál více na důležitosti vzhledem k celkové bezpečnostní situaci ve světě.

Ty nejzávažnější problémy současného světa jsou hůře ovlivnitelné jednotlivcem, ať už se jedná o globální zadluženost, koncentraci bohatství na jedné straně a chudoby na straně druhé, hladomor, ekologické problémy, hrozbu jaderných konfliktů, boj s terorismem a vzrůstajícím radikalismem. V tomto výčtu bych mohla pokračovat ještě dlouho. Ač by někdo mohl říct, že některé z těchto problémů se nedotýkají přímo nás, je faktem, že naše republika neexistuje sama o sobě. Česká republika se díky svému členství v mezinárodních organizacích angažuje v krizových oblastech mimo hranice našeho území, což může zvyšovat riziko odvetných opatření vůči nám. O jakékoli politické či vojenské akci rozhodují nejvyšší představitelé naší země.

Nicméně jedna z věcí, které může jednatlivec ovlivnit, je míra připravenosti dané země na nečekané ohrožení – ať už z hlediska vnějšího napadení nebo při boji s živelními pohromami. Myslím si, že je důležité, abychom byli připraveni reagovat, když bude třeba. Jak podotýká Janošec (2001: 10): „*Obranu můžeme pojmenovat jako reakci na akt ohrožující poklidný mírový vývoj státu.*“

Dříve opomíjené téma armády a vojenství se následkem mezinárodní bezpečnostní situace v poslední době dostává do popředí zájmu. Jak jsem již zmínila výše, přestože má Česká republika výhodné umístění ve středu Evropy, čím dál více je zřejmé, že Česká republika nemá zajištěno trvalé bezpečí, jelikož ozbrojené konflikty nejsou pouze otázkou Blízkého východu. A proto je i dle názoru Emila Kamenského důležité mít dobře vycvičenou armádu, připravenou plnit úkoly doma i v zahraničí (Kamenský, 2015: 8-9).

Když se mluví o armádě a vojenském prostředí, hodně lidem se vybaví spíše obraz vojáka-muže. V této práci se proto zaměřuji na ženy v armádě, konkrétně na aktivní záložnice. Hlavním cílem mé diplomové práce je tedy prozkoumání a odkrytí hlavních motivačních faktorů, které vedou ženy ke vstupu do aktivní zálohy ozbrojených sil. Mezi dílčí cíle mé práce patří určení rozhodujících událostí v životě žen, které měly vliv na jejich rozhodnutí vstoupit do AZ, zmapování jejich sociálního prostředí a zjištění, jak ženy vnímají své působení v tomto do nedávné doby spíše mužském prostředí. V neposlední

řadě bych také ráda zjistila, jak samy hodnotí naplnění svých očekávání a zdali jsou jejich prvotní motivace dostatečně silné k dalšímu setrvání v aktivní záloze.

Abych mohla na svém výzkumu začít pracovat, bylo třeba si stanovit výzkumné otázky, které jsem zasadila do širšího teoretického konceptu bezpečnosti. Samotná práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a empirickou část. V první, teoretické, části představuji obrannou politiku státu a věnuji se tématu žen a armády. Následně se zabývám historií aktivní zálohy a především zkušeností žen ze současné doby, přičemž jsem propojila zkušenost žen v armádě jako takové se zkušeností v aktivní záloze. Rovněž se zabývám tématem motivace. Na teoretickou navazuje část empirická, kde představím svůj vlastní výzkum, koncepty, z nichž jsem vycházela, metody použité při sběru dat, výzkumný vzorek, analýzu a následnou vlastní interpretaci získaných dat.

2 TEORETICKÁ ČÁST

Jak již bylo zmíněno výše, ve své diplomové práci se věnuji tématu aktivních záloh z pohledu žen, které do nich vstupují. V teoretické části práce se zabývám úvodem do bezpečnosti a z ní vyplývající obranné politiky státu. V rámci pojednání o armádě se věnuji rovněž profesionalizaci ozbrojených sil a tématu žen v armádě. Následně navazuje stručné uvedení aktivních záloh, historický vývoj a současný stav vědění o aktivní záloze. Poté se zabývám problematikou motivace vstupu žen do armády a především do aktivních záloh. Na teoretickou část navazuje část empirická, v níž představuji metodologická východiska, výzkumnou strategii, průběh sběru dat a následnou analýzu získaných dat.

2.1 Obrana a gender

Bezpečnost je jedním ze základních požadavků lidské společnosti. Její priorita neustále stoupá a to vzhledem nejen k bezpečnostním hrozbám, jimž musíme čelit, ale také k rizikům v oblasti životního prostředí apod.

To, co bychom mohli nazvat jako bezpečnostní prostředí, zahrnuje nejen přírodní, ale rovněž společenskou stránku. Vnější bezpečnostní prostředí pokrývá prostor vně státních hranic České republiky, kde se střetávají zájmy našeho státu se zájmy jiných mezinárodních aktérů. Následné procesy pak mají značný vliv na bezpečnost naší země. Prostor vymezený územím České republiky, tedy vnitřní bezpečnostní prostředí, je určen konkrétními přírodními a společenskými podmínkami (Krásný & Socha, 2006: 7).

V následující části se budu zabývat nejprve koncepty militarizace a sekuritizace, které se váží k vojenskému prostředí a doplňují celkový kontext obrany a armády. Na tyto koncepty navazuje představení obranné politiky České republiky a místo profesionalizace ozbrojených sil v této obranné politice, jelikož profesionalizace armády úzce souvisí se vznikem aktivní zálohy. Následně se budu věnovat otázce žen v armádě.

2.1.1 Militarizace, sekuritizace a gender

Od konce studené války se začaly po celém světě, Českou republiku nevyjímaje, skloňovat pojmy jako bezpečnostní hrozba či bezpečnostní riziko. Dle Eichlera je hrozba objektivně existujícím stavem (Eichler, 2004: 13-15).

S válkami se pojí militarizace a sekuritizace. Podle feministické teoretičky v oblasti mezinárodních vztahů Cynthia Enloe znamená militarizace postupný proces, v němž armáda povolna přistupuje k ovládnání lidí a věcí nebo v němž se člověk stává kvůli svému blahobytu závislým na militaristickém smýšlení (Ferguson & Naylor, 2016: 519).

Militarismus následně označuje stav, kdy typicky vojenské praktiky a významy přecházejí do civilní sféry. Příkladem může být oděvní průmysl, který produkuje oblečení oslavující vojenské styly. Válka je totiž kontinuální proces, nejedná se pouze o jednu událost, jež by měla jasně vytyčený začátek a konec. Militarismus, ať už s větší nebo menší intenzitou, proniká společnostmi nejen během oné události, kterou nazýváme válkou, ale i dlouho předtím a stejně tak nějaký čas poté. Je smutnou realitou, že válka a militarismus se stávají běžnou součástí politického jednání států a každodenního života lidí po celém světě (Sjoberg & Via, 2010: 7). Podle Woodward je militarismus ideologií, která vyzdvihuje vojenskou sílu jako nezbytnou složku pro vyřešení konfliktu. Militarismus tedy vidí jako soubor sociálních, kulturních, ekonomických a politických procesů, kterými armáda přistupuje k řešení sociálních problémů (Woodward, 2014: 41).

S militarizací, jak již bylo zmíněno, se pojí sekuritizace. Teorie sekuritizace říká, že bezpečnost je sociální konstrukt. Prostřednictvím sekuritizace jsou konstruovány hrozby a rizika. Otázku bezpečnosti vnímá každý jedinec subjektivně a tudíž odlišně. Stejně tak každý stát vnímá jinak otázku bezpečí/nebezpečí a riziko hrozby (Waisová, 2003: 43). Některé feministky zkoumají, jak a za jakých podmínek jsou věci sekuritizované a pro koho. Aby byli lidé a národy „zabezpečeni“, je třeba věnovat pozornost záležitostem každodenního života – aby měli dostatek jídla, čistou vodu k pití a bezpečné obydlí či školy, kde se mohou vzdělávat (Ferguson & Naylor, 2016: 519).

Pro Ronni Alexander znamená militarizace nástroj kulturního řízení, v němž je využíván gender. Na ženy je pohlíženo především jako na matky a manželky, které vychovávají syny, jež posléze odchází bojovat za svůj národ (Alexander, 2010: 71). Při vysvětlování příčin válek dochází k poukazování na genderově ovlivněné lidské chování. Nabízí se příklad slavné trojské války: jedna z nejslavnějších válek v řecké mytologii se vedla kvůli krásné ženě (Sjoberg & Via, 2010: 4-5).

Mnoho výzkumníků a výzkumnic považuje válku a militarismus za přirozenou součást lidského života. Militarismus se netýká pouze politické sféry státu, ale zasahuje do každodenního života obyčejných lidí. Děje se tak po celém světě. A samozřejmě ani militarismus není oproštěn od genderu. Podle Cynthia Enloe dochází k militarismu proto, že je přikládána váha strachu určitých jedinců, zatímco strach ostatních je zlehčován (Sjoberg & Via, 2010: 7-8). Kultury založené na vojenském způsobu vyzdvihují fyzické přednosti vojáků, většinou v opozici k ženám a jejich feminitě. Celkově jsou charakteristiky spojované s maskulinitou v pomyslném žebříčku stavěny výše a více

ceněny, což vede k maskulinizaci militarismu. Zde můžeme nalézt kořeny propojenosti vojenství a maskulinity (Via, 2010: 44).

V dnešní době je obtížné někde garantovat bezpečnost, pocit ohrožení totiž může zažívat na vlastní kůži každý. Na takové pocity ohrožení pak může někdo reagovat užitím vojenské síly, což může přerůst ve válečný konflikt (Krejčí, 2011: 96). Aby vojenská síla byla vůbec k něčemu platná, je třeba mít dobře vycvičenou armádu. Moderní armády plní dvě role. Tou první je v době národní krize nebo při ohrožení válkou role symbolická – armády jsou ústředním bodem, kolem kterého se spojuje národ a projevuje se patriotismus. V tu chvíli přestávají existovat rozdíly mezi lidmi, ať už třídní, genderové nebo rozdíly v původu. Armáda je také účinná obranná organizace, tudíž její druhou rolí je zajišťování destrukce a smrti nepřátel (Yuval-Davis, 1997: 97). Bezpečnostní situace každého státu je odlišná, díky čemuž se liší i ozbrojené síly jednotlivých států. Každý stát si definuje svoje ozbrojené síly na základě svého institucionálního uspořádání¹ (Pernica, 2007: 21).

2.1.2 Obranná politika České republiky

Ačkoli žijeme v demokratickém státě, v němž je moc rozdělena do tří složek (zákonodárná, výkonná a soudní moc), pro plné fungování státu je zapotřebí přítomnost ozbrojené státní moci a tu tvoří ozbrojené síly České republiky (Pernica, 2007: 21). Součástí obrany České republiky před aktuálními i budoucími hrozbami je dále aktivní účast v kolektivním systému obrany Severoatlantické aliance (NATO). Kromě spolupráce s NATO je Česká republika zavázána hájit a prosazovat sdílené bezpečnostní zájmy členských zemí Evropské unie (EU) a Organizace spojených národů (OSN) (Ministerstvo, 2012: 6-7).

Základním úkolem ozbrojených sil tedy je připravovat se k obraně České republiky a bránit ji proti vnějšímu napadení. Ozbrojené síly naší země samozřejmě spolupracují s ozbrojenými silami dalších států na základě mezinárodních smluv a podílejí se na činnostech ve prospěch míru a bezpečnosti, to znamená, že se účastní operací na podporu a udržení míru, dále záchranných a humanitárních akcí (Zákon č. 219/1999 Sb.).

Podle *Koncepce výstavby armády České republiky 2025* (KVAČR 2025) se naše země i naši evropští spojenci nachází v nejhorší bezpečnostní situaci za posledních dvacet let. Razantně se totiž proměňuje prostředí, jež ovlivňuje bezpečnost České republiky a nelze vyloučit ani mezistátní vojenský konflikt v Evropě. Konflikt navíc může zasáhnout i spojenecké země, k nimž je Česká republika vázána smlouvami o pomoci. Ačkoli je

¹ Například Švýcarská garda čítá 110 mužů. Aby se jedinec mohl stát gardistou, musí být především mužem. Dále musí být bezúhonným katolíkem mezi 19-30 lety či měřit alespoň 174 cm. (Pernica, 2007: 39) K tomu poněkud v protikladu stojí například Izrael, kde mají vojenskou službu povinně muži i ženy.

pravděpodobnost ohrožení našeho území ozbrojeným útokem nízká, vývoj bezpečnostního prostředí posledních let ukázal, že se může v našem sousedství velmi rychle a neočekávaně rozhořet konflikt, jenž bezprostředně ohrožuje i nás a naše zájmy. Varovací doba je čím dál kratší a proto je třeba, aby Armáda České republiky disponovala i v době míru potřebnými a kvalitně vycvičenými zálohami (Ministerstvo, 2015: 6).

2.1.3 Profesionalizace ozbrojených sil

Už v roce 1996 se v denním tisku začalo psát o potřebě plně profesionální armády. Tehdejší náměstek ministra obrany Petr Nečas upozorňoval, že „úplná profesionalizace vyžaduje vysoké personální náklady, a zejména dobrovolné zálohy, s kterými nemáme žádné zkušenosti“ (Komárek, 2014: 76). Je patrné, že s profesionalizací armády jde ruku v ruce vznik aktivní zálohy. Podle Komárka se každá současná armáda skládá z aktivní a záložní složky, obě tyto složky jsou dobrovolné (Komárek, 2014: 77).

Pochopitelně se zpočátku u nás nejednalo o plně profesionální armádu, tou se stávala až postupem času. Dopomohly tomu dva důležité milníky: vstup České republiky do NATO dne 12. března 1999 a profesionalizace armády od 1. ledna 2005. Cílem profesionalizace bylo zkvalitnění armády a modernizace techniky, což si vyžádalo odbornou obsluhu, kterou neustále se střídající vojáci základní služby nemohli zajistit. S profesionalizací přišla rovněž větší efektivita výcviku a zdokonalení jazykových dovedností, které pak vojáci a vojákyně mohou využívat v zahraničních misích (Kamenský, 2015: 12-13).

První profesionální armáda se objevila po druhé světové válce ve Velké Británii. Po britských ozbrojených silách se do deseti let profesionalizovaly také ozbrojené síly Spojených států amerických. Objevily se ale i země, které profesionalizaci z různých důvodů odmítly. Historické důvody hrály roli například u Německa, kde se vojáci v základní službě považovali za součást civilní kontroly armády. Dalšími důvody pro odmítnutí profesionalizace armády mohla být bezpečnostně-politická či finanční situace. O profesionalizaci armády Československa se začalo hovořit po roce 1989. Se vznikem Armády České republiky (AČR) v roce 1993 se však téma profesionalizace dostalo do pozadí (Rašek in Pernica, 2007: 5-6).

Jedním z důsledků profesionalizace byla změna principu výkonu vojenské služby na dobrovolný. Základní vojenská služba byla totiž vynuceným výkonem povinností, který stát vyžadoval od občana – samozřejmě myšleno občana-muže. Profesionalizací se tento

princip změnil a dal příležitost lidem zvolit si vojenské povolání dobrovolně za svou profesi (Janošec, 2001: 3-4).

Je nasnadě, že v politických debatách byla profesionalizace vysvětlována především jako proces, který přinese zrušení výkonu základní vojenské služby. Ale zdaleka nešlo jen o to. Smyslem profesionalizace bylo také snížení ztrát způsobených neprofesionálním výkonem vojenských funkcí, úspora ve vzdělání a především trvalá a kvalitní úroveň připravenosti vojáků a vojačkyň. Zároveň s profesionalizací vyvstala potřeba změny přípravy aktivních záloh. Tato změna spočívala především ve stanovení jasných kariérních pravidel, přesnou formulaci vstupních i výstupních podmínek a rovněž také posílení odpovědnosti občanů a občanek a uvědomění si, že i bez zákonných příkazů je dobré být připraven k ochraně svého života i života blízkých lidí při krizovém stavu (Janošec, 2001: 7-10).

2.1.4 Místo žen v armádě

Spojení žen a armády, potažmo války, vyvolává různé kontroverzní reakce a to nejen z důvodu zažitých stereotypů, ale celkově i kulturních hodnot a uspořádání dané společnosti (Carreiras, 2007). Chinkin a Kaldor uvádí, že válka je vnímána především jako mužská záležitost a podle statistik je nejvíce zabitých právě mezi mladými muži, ať už jde o bojovníky nebo civilisty. Vysvětlení tohoto jevu nejde vztáhnout pouze na biologické rozdíly mezi muži a ženami, jelikož ženy mohou být také oběťmi – ať už v roli civilistek nebo zkušených bojovnic. Podle Chinkin a Kaldor je důvodem nerovnoměrného zastoupení při válčení především způsob, jakým je ve válce konstruován gender (Chinkin & Kaldor, 2013: 167).

Podle Carreiras jsou armáda a bojové jednotky většinou vnímány jako maskulinní prostředí. Z historie pochází zpodobnění války jako ilustrace spojení biologie a agresivity. Muž je hrdinou a „tvrďákem“. Žena je pak vnímána jako „ta druhá“. Pokud nějaký voják v něčem projeví slabost nebo nedostatečnost, je častován označeními žena, holka nebo homosexuál. Správný voják by měl ochraňovat ženu (která je v roli matky, manželky nebo dcery) a bojovat kvůli ní. Ženy jsou často vnímány právě jako matky a muži zase jako bojovníci. Odtud plyne esenciální rozlišování mezi dávat/brát život či mezi mateřstvím a bojem (Carreiras, 2007: 44).

„Právo bojovat a vést války bylo až do nedávné doby exkluzivně mužskou doménou. Ve většině společností převažovala tendence, s výjimkou válečných hrdinek a mýtických postav, že se ženy účastnily boje pouze ve výjimečných případech. Ačkoli

*se sporadicky účastnily válečných konfliktů jako bojovnice, většinou se očekávalo, že se na konci války vzdají vojenských rolí a vrátí se do svých tradičních domácích sfér.*² (Carreiras, 2007: 1)

Carreiras uvádí, že přítomnost žen ve válkách byla v historii často přehlížena nebo dokonce vypouštěna. Ženy byly většinou vylučovány z bojových činností. Jedním z příkladů bojového nasazení žen v minulosti je zmínka o Dahomejském království. A ačkoli je působnost žen v armádě často zneviditelnována, jejich přítomnost na bitevním poli byla po staletí velmi důležitá (Carreiras, 2007: 6-7). Příklady ženského zapojení můžeme nalézt v sovětské armádě během druhé světové války, mezi guerillovými bojovnicemi v Nikarague či v současnosti mezi bojovnicemi v Sýrii (Chinkin & Kaldor, 2013: 170). Často také dochází ke spojování žen s mírem, a v opozici k tomu mužů s bojem. Tyto asociace mají jak historické, tak kulturní kořeny. Muži byli dříve stereotypně nahlíženi jako „spravedliví válečníci“ a ženy naopak jako „krásné duše“ (Carreiras, 2007: 5).

Nicméně nejen historie je plná válčení, ani v současnosti nežijeme v mírové době. Kromě války proti terorismu probíhají různé občanské války a guerillové boje. Válka nerozlišuje gender, proniká do všech oblastí a zasahuje do každodenního života. Postupem času se mezi oběťmi válek zvyšuje zastoupení civilistů a tím pádem i civilistek. Úměrně tomu se zvyšuje účast žen v armádách, stejně jako v bojových skupinách. I přes to zůstává velení a obecně válečná sféra především mužskou záležitostí (Kolářová, 2012: 45-46).

Je dobré si uvědomit, že umožněním přístupu žen do vojenského prostředí se zvětšuje množství lidí, z nichž mohou být doplňovány ozbrojené síly. Avšak přítomnost žen v této oblasti není žádnou novinkou, již během první a druhé světové války ženy působily v armádě jako ošetřovatelky nebo administrativní pracovnice. Novinkou na konci 20. století se stalo formální umožnění přístupu žen do všech pozic, kde musí splnit stejné podmínky pro přijetí jako muži (Pernica, 2007: 135-136). Nicméně ne všude je to v praxi dodržováno, někde je tato rovnoprávnost pouze teoretická. Platí to především pro účast žen v přímém boji. Carreiras upozorňuje, že ženy jsou vylučovány z různých funkcí a oblastí, mají omezený přístup do vyšších pozic v rámci armády a pokud už jsou přijaty, často zažívají nepřátelské chování (Carreiras, 2007: 2).

Jednou z otázek při debatách o ženském zapojení do armády bylo, zda je vhodnější vytvořit pouze ženské jednotky nebo zda zapojit ženy do mužských jednotek. Často uváděným důvodem, díky němuž vojáci překonají námahu a utrpení ve válce, je mužská

² Vlastní překlad autorky.

soudržnost. A právě odpůrci ženského zapojení upozorňují na to, že by mohlo dojít k narušení této mužské soudržnosti (Yuval-Davis, 1997: 104, 108).

2.1.4.1 Dichotomizace účasti žen a mužů ve válce

Neustále se vedou debaty o tom, co by ženy měly nebo neměly dělat, případně čeho jsou nebo nejsou schopné. Vedou se především tehdy, pokud se ženy snaží proniknout do míst, která byla tradičně považovaná za ryze mužská. Násilí a válku považuje vojenský historik Martin van Creveld za „poslední baštu“ mužské nadřazenosti nad ženami a tvrdí, že pokud vezmeme mužům jejich monopol nad násilím, zhroutí se s tím i poslední zbytky patriarchálního řádu (Creveld, 2001: 9). Stejně jako je válka spojovaná s muži, tak jsou často na základě biologie spojovány ženy s plodností a rozšiřováním populace. V tomto ohledu byly ženy považované za důležitější pro společnost, protože rodily a vychovávaly nové bojovníky, zatímco muži ve válce naopak život brali (Kolářová, 2012: 46). Někteří tvrdí, že ženy se neúčastní bojů z důvodu jejich nenásilné přirozenosti, díky níž jsou proti válce. Tato hypotéza však nevysvětluje genderované role ve válce a především to, že spousta žen aktivně podporuje válčení (Goldstein, 2001: 322).

Malešević taktéž uvádí, že bojování ve válce nadále zůstává spíše privilegiem mužů a přichází se třemi interpretacemi (maskulinistická, kulturalistická a feministická), jimiž se snaží vysvětlit, proč tomu tak je. Podle maskulinistických úvah je spojování válčení a maskulinity naprosto přirozené z biologických důvodů – mezi muži a ženami jsou zkrátka výrazné anatomické, fyziologické i genetické rozdíly. Muži jakožto fyzicky silnější, vyšší a těžší se zdají být předurčení pro válčení. Malešević tato tvrzení vyvrací a poukazuje na to, že ačkoli některé ženy byly vyšší nebo silnější než muži, stále jim bylo upřeno bojové nasazení. Stejně tak se v průběhu času měnila fyzická konstituce lidí (Malešević, 2010: 276-278). Vzpomeňme slavného vojevůdce Napoleona, jenž byl na dnešní poměry vzrůstem spíše menší, a přesto mu to nijak neubralo na úspěšnosti. Navíc Malešević upozorňuje, že v dnešní době už nezáleží tolik na výšce nebo síle vojáků, ale hlavní roli hraje taktika a strategie. V rámci maskulinistického vysvětlení toho, že války zůstávají spíše privilegiem mužů Malešević též zmiňuje, že mezi muži a ženami můžeme najít i hormonální rozdíly. Ačkoli je testosteron spojován spíše s muži, ženy mají rovněž určitou hladinu testosteronu a navíc není prokázána přímá souvislost mezi testosteronem a agresí. Významnější pro boj se ukázal být adrenalin a ten není nijak genderově specifikován. Ani vysoké hladiny estrogenu a menstruační cyklus se nejeví jako překážka pro účast žen

v boji, důkazy můžeme najít u dahomejských žen³⁴ či sovětských vojáků za druhé světové války. Podle kulturalistického vysvětlení má na spojování maskulinity a války velký vliv výchova a odlišná socializace mužů a žen. Osoby v okolí dítěte utváří jeho pohled na svět a reprodukuje genderové zvyklosti a kulturní normy. Nicméně argument kultury nevysvětluje, proč je s válkou spojován jen jeden gender – nevysvětlí nám například, proč někteří američtí vojáci neměli problém se znásilněním či zabitím vietnamských žen ve vietnamské válce a jiní tyto praktiky razantně odmítli, ačkoli většina z amerických vojáků prošla obdobným socializačním procesem. Navíc ženy v boji absentují univerzálně, napříč rozdílnými kulturami. Feministické argumenty staví na genderové diskriminaci, hlavní příčinu absence žen vidí v mužské nadvládě a udržování patriarchátu. Neúčast žen v boji tak dokládá ženskou závislost na mužích (Malešević, 2010: 278-289).

Dle Goldstein (2001) existují v rámci feminismu tři proudy, které se zabývají teorií války a míru a kritizují absenci genderové perspektivy v ní. Podle liberálních feministek jsou ženy stejně schopné jako muži a genderování války ukazuje sexistickou diskriminaci žen. V historii jsme na mnoha příkladech viděli, že ženy mohou být schopnými bojovnicemi. Ženy a muži jsou si rovni, proto by ženy měly mít právo účastnit se všech sociálních i politických rolí. Goldstein jako příklad uvádí, že účast v armádě může zajišťovat nejen dobře placené vojenské pozice, ale i vysoké politické funkce. To můžeme vidět i v případě amerických prezidentů: deset z nich bylo generály a zkušenost z boje pomohla vyhrát volby i Johnu Fitzgeraldovi Kennedymu nebo Georgi W. Bushovi. Feministky difference zase tvrdí, že existují hluboce zakořeněné a částečně i biologické genderové rozdíly, díky čemuž jsou muži a ženy odlišní. Muži mají sklon k násilí, kdežto ženy se vyznačují spíše mírumilovností a efektivnějším řešením konfliktních situací. Problém však není v odlišnosti mužů a žen, ale v kulturním znevažování femininních kvalit. Postmoderní feminismus upozorňuje na kulturní konstrukce, které zvýhodňují muže u moci. Nevidí gender jako dvě kategorie lidí (ať už více či méně odlišné), spíše ho dekonstruuje. Podle tohoto feministického proudu gender utváří to, jak muži a ženy smýšlí o svých zkušenostech a zážitcích, a následně to ovlivňuje jejich další interpretaci. Samotný

³ Dahomejské království (území dnešního Beninu) představovalo až do konce 19. století nejsilnější vojenskou moc v západní Africe. Král začal povolávat do boje ženy poté, co se důsledkem válek projevil nedostatek mužů, a zjistilo se, že ženy také bojují dobře. Do boje se vydalo pět tisíc žen, celkem ženy tvořily v armádě jednu třetinu celkového počtu. Dahomejské ženy bojovaly s mušketami i meči, byly silné a odvážné, k tomu rovněž velmi kruté. Na tomto případě lze doložit, že ženy jsou schopné, fyzicky i psychicky, dlouhodobě a organizovaně bojovat (Kolářová, 2012: 46).

⁴ Goldstein (2001: 60) uvádí dahomejské bojovnice jako historický příklad jedné z mála čistě ženských bojových jednotek.

gender je fluidní, stejně tak jsou i genderové role ve válce proměnlivé (Goldstein, 2001: 39-41, 49).

Obecně jsou ženy vnímány jako slabší a méně fyzicky zdatné oproti mužům, někteří muži si také stěžují na rozdílné normy pro muže a ženy. Dochází k neustálému srovnávání, výsledkem čehož se ženy snaží vyrovnávat mužům (Kolářová, 2012: 49). Když se zeptáme, zda jsou ženy stejně silné jako muži, musíme, aspoň dle Erin Solaro, jednoznačně odpovědět, že ne. V průměru jsou muži vyšší než ženy a jsou jinak stavění, mají také rozdílné množství podkožního tuku. Ale pokud otázku položíme tak, že se budeme ptát, zda jsou ženy natolik silné, aby zvládly předepsané úkoly, odpověď již bude jiná (Solaro, 2006: 266). Simons zkoumala muže v bojových jednotkách, kteří vysvětlovali, proč by ženy neměly být přijaty mezi ně. Muži ve výpovědích uváděli, že ženám chybí síla a rychlost, co naopak ženám přebývá, jsou děti a menstruační problémy. Případně muži dodávali, že ženy by potřebovaly více soukromí a lépe vybavené sprchy (či ve větším měřítku). Nicméně v některých chvílích muži přiznávali, že sami viděli minimálně jednu ženu, která by možná fyzicky překonala některé své kolegy. Pro celkové zavržení argumentu o ženské fyzické nedostatečnosti Simons poukazuje na příklad olympioniček (Simons, 2001: 3).

Navíc Yuval-Davis upozorňuje, že s pokračujícím rozvojem vojenských technologií tvoří přímý boj (tzv. face to face) stále menší část vojenských akcí. Tím pádem se stávají rozdíly ve fyzické síle mužů a žen méně signifikantní a neměly by být překážkou pro začleňování žen. Každopádně ale rozdíly nejsou jen ve fyzické síle (Yuval-Davis, 1997: 99).

Další problém se skrývá v hodnocení výkonů žen. Pokud je žena ohodnocena za svůj výkon pozitivně, považuje se to za její osobní úspěch, který se nevztahuje na všechny ženy obecně. Její případný neúspěch je však generalizován na všechny ženy. Toto nespravedlivé nahlížení vede k tomu, že ženy mají pocit, jako by neustále měly dělat o něco víc než jejich kolegové, tato snaha však následně nebývá nijak zohledněna nebo ohodnocena (Carreiras, 2007: 172, 177). Goldstein také na základě armádních studií přišel s tvrzením, že muži a ženy spolupracují dobře, pokud ženy nejsou novinkou v jednotce. Když jednotka pracuje společně, a obzvlášť když je nasazena do terénu, soudržnost jednotky daleko přesahuje genderové rozdíly (Goldstein, 2001: 99).

Malešević rovněž poukazuje na to, že pokud se bavíme o genderu ve spojitosti s válkou, vyvstává nám zde téma identifikace s násilím, respektive schopnost jedince vypořádat se s násilím a s maskulinitou. Kulturalisté interpretují válku jako test mužství.

Podle Malešević není pochyb o tom, že většina mužů se nerodí jako přirození zabijáci, významným faktorem při utváření jejich mužství je i sociální nátlak, který společnost vyvíjí na muže a na to, jak by se měli chovat, aby byli těmi „správnými muži“. Malešević se zamýšlí nad tím, proč je násilí a vojenství spojované primárně s maskulinitou. Koncepty maskulinity jsou různé a vzájemně se mohou lišit, stejně tak se tyto koncepty proměňovaly v průběhu času a na různých místech. Pokud se blíže podíváme na hlavní témata a hodnoty „étosu válečníka“⁵ napříč historií, je evidentní, že každý, bez ohledu na gender, mohl žít podle hodnot vojenské etiky. Malešević jako příklad uvádí Barryho McCarthyho, který na základě výzkumu různých společenských řádů identifikoval čtyři centrální body vojenské etiky: odvaha, odolnost (vůči bolesti a klimatickým podmínkám), síla společně se zkušenostmi (nejen tedy fyzická výkonnost, ale také schopnost taktického uvažování), a nakonec čest (čestné chování na bojišti i loajalita k jednotce). Nic z těchto bodů se neváže pouze k jednomu pohlaví, ženy stejně jako muži mohou mít zálibu v bojování, být odvážné, čestné a zručně používat zbraně (Malešević, 2010: 302-303).

Solaro popisuje, že i když už byly ženy aktivně rekrutovány, měly zakázáno účastnit se základní vojenské funkce – chodit do boje. Nicméně boj přicházel za ženami. Ať už se jednalo o Vietnam nebo sovětskou invazi, bylo jasné, že v jakémkoli momentě by se celý kontinent mohl stát bojištěm. Vynechávání žen z boje v mírové době logicky znamenalo problém v době války, kdy nepřipravené a netrénované ženy nemohly pomoci svým mužským kolegům v boji (Solaro, 2006: 14).

2.1.4.2 Ženy v armádě dnes

Na základě empirických výzkumů je zjevné, že počet žen v ozbrojených silách západních zemí se v posledních dvaceti letech neustále zvyšuje (Carreiras, 2007: 84). Zvyšuje se také počet zemí, které oficiálně povolují vstup žen na bojové pozice. Mezi tyto země patří Kanada, Belgie, Nizozemí, Dánsko, Británie, Austrálie, Španělsko, Francie či Rusko. Pochopitelně ale záleží na tom, jak přesně daná země definuje boj (Goldstein, 2001: 83-87).

Pokud se jedná o zastoupení žen v armádě, tak například v Kanadě ženy tvořily v roce 1998 11 % (avšak v boji to bylo jen 1 %, tedy 165 žen). V armádě Spojených států

⁵ Co přesně znamená spojení „étos válečníka“ se snaží zodpovědět ve stejnojmenné knize (*The Warrior Ethos*) Steven Pressfield. Étos válečníka je soubor chování, který v sobě obsahuje určité ctnosti (odvaha, čest, věrnost, nesobeckost apod.) a slouží nám jako vodítko, jak ctnostně žít a bojovat proti našim vnitřním démonům či slabostem. Pressfield jako příklad válečníků žijících dle étosu válečníka uvádí starověké Spartány vedené udatným Leonidem, starověké Římany, Alexandra Velikého či polního maršála Erwina Rommela (Lubin, 2012).

amerických to bylo v roce 1999 asi 14 %. Pokud americké ženy sloužily v bojových zónách, jednalo se spíše o podpůrné role (ošetřovatelky, mechaničky, trénink se zbraněmi) (Goldstein, 2001: 83-87). Na konci roku 2015 prohlásil americký ministr obrany Ashton Carter, že pokud ženy splní požadavky, budou moci pracovat kdekoli v armádě, bez výjimek (Gazdík, 2015).

Ministerstvo obrany České republiky se zabývá problematikou žen v armádě již od roku 1995. Ženy se plně integrovaly do českých ozbrojených sil a v některých odborných funkcích jsou jejich pozice obzvláště silné. Především v letectvu ženy prokázaly své schopnosti a nepostradatelnost. Ani redukce počtu vojenského personálu nijak negativně nesnížila jejich zastoupení. Hřebíček uvádí, že ženy oblékající uniformu jsou nejen vzdělané, ale také odvážné a disciplinované a konají svou práci zodpovědně. Nicméně uznává, že v donedávna ryze mužském prostředí to nemají lehké (Hřebíček, 2006: 92).

V České republice není zákaz ženské účasti v boji, přesto v bojových jednotkách není ani jedna žena (Gazdík, 2015). Poněkud odlišný příklad představuje Izrael. Od založení státu jsou do armády rekrutováni muži i ženy. Ženy jsou však z armády vyloučeny, když dosáhnou 24 let nebo když mají dítě. Před založením státu v roce 1948 ženy bojovaly v polovojenských skupinách, nicméně s vytvořením stálého vojska byl přístup k bojovým rolím ženám upřen. Ženy také nejsou, na rozdíl od mužů, povolávány do rezervních sil. Protipól k tomuto tvoří Eritrea, kde ženy tvořily až jednu třetinu bojových sil. Ženy se dostaly do pěchoty poté, co bojovaly ve válce za nezávislost na Etiopii a v důsledku vítězství se guerillové armády integrovaly do státního vojska (Goldstein, 2001: 83-87).

V roce 2014 činil podle údajů Agentury personalistiky AČR podíl žen necelých 14 % z celkového počtu vojáků z povolání (Komárek, 2014: 80). V současnosti Armáda České republiky zaměstnává zhruba tři tisíce žen, což tvoří 13 % armádního osazenstva (Jadrný, 2017). Existuje několik vnitřních předpisů, které zaručují principy rovného prosazování mužů a žen v rezortu obrany.⁶

2.2 Aktivní zálohy Armády České republiky

Jak již bylo řečeno, obranu České republiky mají na starost ozbrojené síly České republiky. Hlavní složkou ozbrojených sil je Armáda České republiky (AČR). Dále pak ozbrojené

⁶ Čeští vojáci se již od vzniku České republiky aktivně podílejí na operacích k udržení míru OSN (Bureš & Dušková, 2007: 53). Nicméně feministky poukazují především na spojování žen a míru a zkoumají, zda stát skutečně ochraňuje ženy ve válečných i mírových časech, jak to prohlašuje (Ferguson & Naylor, 2016: 521). Peacekeeping a role žen v prevenci konfliktů je jedním z velkých témat OSN i celkově světové politiky. Nicméně v této práci se specificky tématu peacekeepingu nevěnuji.

síly tvoří Vojenská kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž. Vrchním velitelem ozbrojených sil České republiky je prezident republiky (Zákon č. 219/1999 Sb.). Z tohoto schématu vyplývá, že na zajištění bezpečnosti státu se podílí více složek. K tomu, aby vše fungovalo, jak má, je třeba mít spolehlivý a propojený systém, do něhož patří mimo jiné aktivní záloha (AZ).

Zákon o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon) z roku 2004 výslovně stanovuje, že pro doplňování ozbrojených sil je určena záloha ozbrojených sil, jejíž částí je aktivní záloha. Voják či vojákyně, kteří nejsou vojáky z povolání a mají brannou povinnost, jsou vojáky v záloze (Zákon č. 585/2004 Sb.). Voják a vojákyně v záloze se mohou vydat dvěma směry: buď vstoupí do aktivní zálohy, nebo absolvují dobrovolné vojenské cvičení. První volba znamená tříletou službu a vojenské zdokonalování, druhá volba jednorázový kurz (Agentura, 2018).

Aktivní záloha tedy znamená dobrovolné zapojení občanů a občerek do přípravy na obranu státu, zároveň je také důležitou vazbou mezi civilní veřejností a profesionály v ozbrojených silách. Ačkoli původně aktivní záloha vznikla jako zdroj kvalitně vycvičených a dobře připravených vojáků a vojákyn, kteří by mohli v případě potřeby doplňovat jednotky ozbrojených sil, v praxi to zatím není příliš využíváno. Přitom aktivní záloha může mimo jiné přispět ke správnému fungování ozbrojených sil České republiky při snižování rozpočtu rezortu Ministerstva obrany (Ministerstvo, 2012: 6-7). Tématu aktivních záloh se věnuje dokument *Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky* (KAZ), který navazuje na dokument *Bílá kniha o obraně*. Koncepce se věnuje rozvoji aktivní zálohy a stanovuje její cíle a použití. Vojáci a vojákyně aktivní zálohy by se dle Koncepce měli významněji zapojit do zabezpečení obrany České republiky i plnění úkolů kolektivní obrany v rámci aliančních dohod.

Jako hlavní důvod vzniku aktivní zálohy je, jak již bylo zmíněno výše, uváděn záměr vytvoření kvalitní zálohy ozbrojených sil České republiky, v níž budou dobře vycvičení vojáci a vojákyně, připravení doplňovat ozbrojené síly při ohrožení státu či při jiných krizových situacích a živelních pohromách. Dalším cílem při vytvoření aktivní zálohy bylo umožnění občanům a občankám dobrovolně se zapojit do přípravy k obraně státu, čímž se vytvořila vazba mezi civilní veřejností a profesionálními ozbrojenými silami České republiky (Ministerstvo, 2012: 6-7).

Podmínky pro vstup do aktivní zálohy jsou následující: jedinec musí být starší 18 let, být občanem či občankou České republiky a být zdravotně způsobilý. Do aktivní zálohy je zařazen na maximálně 3 roky. Dále musí být jedinec žadající o vstup do aktivní

zálohy trestně bezúhonný a nesmí podporovat, propagovat ani sympatizovat s hnutím, které potlačuje práva a svobody člověka či hlásá národnostní, náboženskou nebo rasovou zášť (Zákon č. 585/2004 Sb.).

Rozhodnutí o schopnosti občana či občanky vykonávat vojenskou službu vydává krajské vojenské velitelství (KVV), které také vede evidenci vojáků a vojákyní v aktivní záloze. Krajské vojenské velitelství zařazuje vojáky a vojákyně do aktivní zálohy, vyplácí odměny či náhrady za výkon vojenských cvičení a zajišťuje povolávání vojáků a vojákyní v aktivní záloze na vojenská cvičení. Krajské vojenské velitelství vydává povolávací rozkaz, jímž jsou vojáci a vojákyně v aktivní záloze povoláni k vojenskému útvaru pro výkon vojenské služby.

Existuje více druhů vojenské činné služby: 1) vojenské cvičení, které připravuje vojáky a vojákyně a zdokonaluje jejich dovednosti v době míru, 2) povinné vojenské cvičení, jež zvyšuje připravenost vojáků a vojákyní v aktivní záloze a stmeluje jednotky v době před vyhlášením stavu ohrožení státu (SOS), na základě rozhodnutí vlády ČR, 3) výjimečné vojenské cvičení, jehož cílem je zapojení vojáků a vojákyní v aktivní záloze při odstraňování následků živelních pohrom a krizových situací nevojenského charakteru, 4) služba v operačním nasazení, 5) mimořádná služba, jejímž cílem je zabezpečení obrany České republiky za stavu ohrožení státu a za válečného stavu (VS) (Ministerstvo, 2012: 20-21).

Zájemci a zájemkyně o službu v aktivní záloze musí absolvovat Kurz základní přípravy v délce 6 týdnů u Velitelství výcviku-Vojenská akademie ve Vyškově. Toto se netýká bývalých vojáků a vojákyní z povolání a absolventů a absolventek vojenské základní či náhradní služby. Na kurzu se zájemci a zájemkyně o službu v aktivní záloze učí základní vojenské činnosti, obsluhu vojenské techniky či střelbu. Těžiště základní přípravy spočívá v taktické, střelecké, tělesné, zdravotnické, topografické a pořadové přípravě. V rámci přípravy existuje ještě jiný typ kurzu, který je připraven pro specialisty a specialistky (těmi jsou například lékaři a lékařky, právníci a právníčky, IT specialisté a IT specialistky apod.) a ten trvá pouze dva týdny (Ministerstvo, 2004-2014).

Jednotky aktivních záloh dělíme na dva typy (Ministerstvo, 2004-2014):

- 14 teritoriálních pěších rot AZ u KVV – primárně střeží objekty důležité pro obranu státu (ODOS)
 - pěší rota hl. m. Prahy, Praha-střední Čechy, České Budějovice, Plzeň, Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Liberec, Hradec Králové, Pardubice, Jihlava, Brno, Olomouc, Ostrava, Zlín
- jednotky AZ u útvarů AČR – posilují schopnosti útvarů AČR
 - jednotky AZ u přímo podřízených vojenských útvarů AČR
 - jednotky AZ u vzdušných sil AČR
 - jednotky AZ u pozemních sil AČR

2.2.1 Historický vývoj

Naše země má dlouhou tradici dobrovolné vojenské služby a brannosti. Historie vojenských záloh na našem území sahá až do 19. století. V roce 1802 zrušil císař František I. doživotní vojenskou službu. Vojáci tehdy mohli po odsloužení předepsaného počtu let z armády odejít, v případě potřeby však mohli být vyzváni k obnovení služby. V roce 1858 byla zavedena všeobecná branná povinnost. Poddaní muži habsburské monarchie museli povinně sloužit osm let v armádě, následně získali na dva roky status zálohy. Po prohrané válce s Pruskem v roce 1866 došlo k reformě rakousko-uherské armády. Povinná vojenská služba se zkrátila na tři roky, po ní odcházeli vojáci do sedmileté zálohy (Kuthan, 2015: 1).

V první světové válce bojovali za samostatnost (tehdy ještě neexistujícího) Československa dobrovolníci v československých legiích. *„Dobrovolníci byli jeden ze základních prvků, které Československu umožnily v říjnu 1918 jeho samostatnost.“* (Kuthan, 2015: 1) Během druhé světové války se dobrovolníci taktéž účastnili bojů – ať už v rámci zahraničních armád nebo v řadách spojeneckých armád. Opět se vojáci zálohy osvědčili.

S nástupem komunistů k moci v roce 1948 byla zavedena povinná základní vojenská služba (ZVS) v délce trvání 2 let, po níž byli vojáci přeřazeni do povinné zálohy, kde setrvali až do důchodového věku. V případě potřeby mohl být voják ze zálohy povolán do aktivní služby. Kuthan je toho názoru, že právě z období komunistického režimu pochází negativní vnímání armády širokou částí veřejnosti. Tehdy se pohled na základní vojenskou službu změnil: z cítění občanské povinnosti se stala nucená povinnost, z níž se mnozí snažili vyvléknout (Kuthan, 2015: 1).

Se vznikem České republiky byla stanovena základní vojenská služba na 1 rok. Pokud někdo odmítl základní vojenskou službu, alternativou byla civilní služba v době trvání 1,5 roku. V roce 2003 se začalo jednat o úplném zrušení základní vojenské služby, které vešlo v platnost 1. ledna 2005, čímž se odstartovala profesionalizace armády. V té době již existovala aktivní záloha dobrovolná. Myšlenka dobrovolnosti spočívala v tom, že na cvičení měli být povoláváni pouze ti vojáci a vojákyně, kteří skutečně chtěli dobrovolně a se zájmem cvičit, což byl opravdový zlom v chápání otázky vojenských cvičení pro vojáky a vojákyně v záloze (Kuthan, 2015: 1-2).

Výsledkem několika jednání mezi zástupci armády České republiky a zástupci občanských sdružení bylo v roce 1999 vydání rozkazu k povolání dobrovolníků na dobrovolná vojenská cvičení. Rozkaz vydal armádní generál Jiří Šedivý, tehdejší náčelník Generálního štábu. Dle Kuthana i přes počáteční nedůvěru a pochybnosti v tento systém cvičení předčila očekávání. Dobrovolníci přistupovali ke cvičením svědomitě a aktivně. Na základě těchto zkušeností se zrodila myšlenka vytvořit ucelenou jednotku z dobrovolníků v záloze. U zrodu myšlenky stáli kromě generála Šedivého ještě zástupci dobrovolníků Jiří Kunc, František Koch a Václav Marhoul. Dobrovolnické jednotky měly být cvičeny ve spolupráci s ostatními jednotkami AČR, v rámci pravidelných cvičení. V roce 2002 byl přijat název *Aktivní záloha dobrovolná* (AZD). Již při ničivých povodních v srpnu 2002 se ukázala její důležitost. Stovky dobrovolníků aktivní zálohy se zapojili na pomoc a likvidaci následků povodní po boku ostatních útvarů Armády České republiky. To jen zvýraznilo skutečnost, že příslušníci dobrovolné aktivní zálohy jsou schopni zvládat úkoly při záchranných pracích mnohdy na stejné úrovni jako profesionální jednotky. Na spoustě míst byli dokonce příslušníci aktivní zálohy dříve než jejich „kolegové profesionálové“ (Kuthan, 2015: 1-2).

Koncem roku 2004 bylo v AZD zapsáno 1 312 vojáků a vojákyně v záloze. 1. ledna 2005 byla AZD transformována na *Aktivní zálohu* (AZ). Od počátku roku 2005 do března roku 2006 došlo k velkému poklesu počtu vojáků a vojákyně v aktivní záloze (cca 240 osob) v souvislosti s přijetím nového branného zákona, který sjednotil a stanovil jasné povinnosti vojáků a vojákyně v aktivní záloze. Navíc v důsledku zrušení povinné vojenské základní služby v době míru se zdůraznila skutečnost, že vojáci a vojákyně v aktivní záloze vykonávají vojenskou službu zcela dobrovolně, což jim přineslo spoustu těžkostí ze strany zaměstnavatelů, kteří nechtěli akceptovat jejich nepřítomnost v zaměstnání z důvodu plnění vojenských cvičení (Ministerstvo, 2012: 8-10).

Zpočátku nebyla zcela ujasněna koncepce výcviku jednotek aktivní zálohy. Na jedné straně bylo nadšení samotných dobrovolníků a dobrovolnic, na straně druhé byli představitelé armády, z nichž někteří nechápali charakter služby aktivních záloh, ba ani její přínos pro Armádu České republiky. V průběhu času se vynořily další problémy. Kvůli slabé propagaci a vysokým nárokům na počáteční přípravu se nijak závratně nezvyšoval příliv nových zájemců a zájemkyň o aktivní zálohu. Problematický vztah služby a zaměstnavatelů příslušníků a příslušnic zálohy a přístup některých složek armády měl za následek odliv dobrovolníků a dobrovolnic z řad aktivních záloh (Kuthan, 2015: 4-5).

Co se týče počtu žen-vojaček v aktivní záloze, v roce 2007 bylo v AZ zařazeno 7 žen, o rok později se počet zvýšil na 10 žen. V roce 2009 bylo v AZ 11 žen, rok na to již 14 žen a v roce 2011 se vyšplhal počet záložnic na 23 žen (Ministerstvo, 2012: 12).

Podle *Koncepce výstavby armády České republiky 2025* bude závislost Armády České republiky na schopnostech aktivních záloh neustále narůstat. Aktivní záloha představuje v době míru jediný zdroj doplnění připraveného personálu (Ministerstvo, 2015: 12-17). Pokud se bavíme o aktuálním stavu naplněnosti jednotek, tak k 1. březnu 2018 sloužilo v aktivní záloze celkem 2 387 lidí, z toho bylo 183 žen (Ministerstvo, 2018).

2.2.2 Současná situace z pohledu legislativy

Aktivní záloha je připravována na plnění úkolů ozbrojených sil České republiky za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu. V době míru se aktivní zálohy připravují na střežení objektů důležitých pro obranu země. Dále jsou jednotky aktivní zálohy nasazovány při odstraňování následků živelních pohrom a v dalších závažných situacích, které by mohly ohrožovat život nebo životní prostředí (Ministerstvo, 2012: 8).

Příprava vojáků a vojákyní v aktivní záloze, jak již bylo zmíněno výše, probíhá v rámci vojenských cvičení. Vojáci a vojákyně bez předchozích zkušeností absolvují v prvním roce cvičené v celkové délce 12 týdnů (z toho základní příprava ve Vyškově trvá 6 týdnů). Každý další rok pak absolvují čtyřtýdenní vojenské cvičení. Do aktivní zálohy vstupují vojáci a vojákyně z povolání automaticky ve chvíli, kdy jim skončí služební poměr a dále ostatní vojáci a vojákyně v záloze, tedy občané a občanky, kteří chtějí dobrovolně vykonávat brannou povinnost (Ministerstvo, 2012: 8-16).

Mezi silné stránky aktivní zálohy se řadí její dostupnost a použitelnost pro plnění úkolů ozbrojených sil České republiky, propojování ozbrojených sil České republiky s civilní veřejností a především to, že aktivní záloha umožňuje občanům a občankám České republiky dobrovolné zapojení do přípravy na obranu státu. Avšak mezi její slabé

stránky patří nedostatečný výcvik jednotek k nasazení do určitých typů operací, nedostatečná podpora aktivních záloh z řad mnohých zaměstnavatelů či nedostatečné pochopení a podpora v rámci rezortu Ministerstva obrany (Ministerstvo, 2012: 8-16).

Nový *Zákon o službě vojáků v záloze*, který nabyl účinnosti 1. července 2016, upravuje právní postavení vojáka a vojákyně v záloze a jejich nároky související s výkonem vojenské služby. Dále upravuje podmínky pro zařazení a vyřazení z aktivní zálohy a především podmínky finanční podpory zaměstnavatele⁷ vojáka či vojákyně v záloze zařazených do aktivní zálohy (Zákon č. 45/2016 Sb.).

Finanční ohodnocení bylo dlouhou dobou palčivou otázkou, vojáci a vojákyně v aktivní záloze dostávali sice odměnu, ale vzhledem k její výši to byla odměna spíše symbolická. Nový zákon tento problém řeší. Vojáci a vojákyně v aktivní záloze, kteří v daném roce absolvovali minimálně jedno vojenské cvičení, mají nárok na poskytnutí odměny ve výši 18 000 Kč ročně. Vojáci a vojákyně v aktivní záloze, kteří studují prezenční formu studia na vysoké škole a jsou mladší 26 let, mají kromě odměny právo na motivační odměnu ve výši 6 000 Kč v kalendářním roce, v němž byli zařazení do aktivní zálohy (Zákon č. 45/2016 Sb.).

2.2.3 Stav vědění o Aktivních zálohách Armády České republiky

Armáda jako taková není žádným novým fenoménem, tudíž není problém najít odbornou literaturu, která se tímto tématem zabývá. Ovšem pokud chceme nalézt odbornou literaturu zabývající se institucí aktivních záloh, a především v českém kontextu, výběr již zdaleka není tak široký. Ve své práci samozřejmě využívám zákony a oficiální dokumenty Ministerstva obrany ČR, dále také internetové zdroje nebo články v časopisech (*Culturologia, Journal of International Affairs, Obrana a strategie, Vojenské rozhledy*). Avšak vyloženě odborná literatura zabývající se tématem aktivních záloh v České republice a především členy a členkami aktivních záloh bohužel zatím neexistuje.

Nicméně již bylo napsáno vícero studentských výzkumných prací zabývajících se armádou a institutem aktivních záloh. Při psaní své teoretické části jsem se proto rozhodla využívat následující diplomové a dizertační práce: *Motivace zdravotních sester pro vstup a další službu v armádě České republiky* (Žďára, 2006), *Osobnostní faktory uchazečů o službu v Armádě České republiky a jejich korelace se sebehodnocením* (Nováková, 2009),

⁷ O zlepšování vztahů mezi zaměstnavateli příslušníků aktivní zálohy a armádou svědčí i to, že již několikrát ocenil náčelník Generálního štábu AČR vybrané zaměstnavatele za jejich podporu aktivní zálohy. Seznam oceněných zaměstnavatelů je uveden na stránkách AZ: <http://www.aktivnizaloha.army.cz/zamestnavatele-oceneni-ngs-acr>.

Aktivní záložník v české realitě (Burian, 2012), *Občanství a vlastenectví příslušníků Armády České republiky* (Čavrnocová, 2012), *Vliv pobytu v zahraniční misi na osobní život vojáků* (Zacpalová, 2012), *Bezpečnost a občané v 21. století: Struktura a integrace dobrovolných občanských rolí při zajišťování bezpečnosti* (Stejskal, 2013), *Dobrovolnictví a ozbrojené síly* (Komedová, 2014), *Aktivní záloha ozbrojených sil jako náplň volného času* (Kamenský, 2015).

Z výše uvedených studentských výzkumných prací jsem vybrala určitá témata, která jsem rozdělila do třech logických bloků. V prvním bloku se objevují témata občanství, dobrovolnosti a patriotismu, druhý blok spojuje informace o mužích a ženách v aktivní záloze, kteří se účastnili zkoumaných výzkumných prací, a do posledního bloku jsem zařadila informace o problémech, které jsou spojené s účastí v aktivní záloze a které se objevují ve zkoumaných studentských výzkumech⁸.

2.2.3.1 Kdo, když ne my?

V tomto prvním bloku se zabývám tématy občanství, dobrovolnosti a patriotismu. Libor Stejskal ve své dizertační práci *Bezpečnost a občané v 21. století* zkoumá, kdo má na starost bezpečnost a její zajišťování. Samozřejmě, že primární roli v zajišťování bezpečnosti sehrává skupina profesionálů, která je k tomu vycvičena a vědomostně i technicky připravena. Stejskal se však ptá, zda se zde nejedná také o občanskou povinnost, jež by měla být uložena všem příslušníkům a příslušnicím státu. Touto otázkou se již v minulosti zabývali mnozí myslitelé. Nejen Platón či Sokrates zdůrazňovali, že na obraně a ochraně státu, resp. obce, by se měli podílet všichni občané. Ve zlaté éře řecké polis byla účast na obraně znakem občanství (Stejskal, 2013: 12). Tématem občanství se zabývá také Jana Čavrnocová. V demokratickém politickém zřízení se občané a občanky podílejí na rozhodování státu. Předpokladem takového zřízení jsou aktivní občané a občanky, kteří projevují své názory a angažují se ve veřejné sféře (Čavrnocová, 2012: 8). Angažovanost může mít různé podoby, například dobrovolnictví. Následkem zrušení povinné vojenské služby se stává dobrovolnictví důležitým faktorem pro zachování akceschopnosti ozbrojených sil. Samotné dobrovolnictví není žádným novým jevem, lidskou společností provází již tisíce let a v západním světě získává na stále větším významu. Pro definování dobrovolnictví se používají přívlastky nepovinné, neplacené či ve prospěch druhých (Komedová, 2014: 8-14, 16).

⁸ Nikdo ze zkoumaných autorů ve svých pracích neužíval genderově neutrální jazyk, všechny práce tedy byly psané v generickém maskulinu. Já jsem se rozhodla používat genderově neutrální jazyk (tj. mužský i ženský tvar) až na pár výjimek, kdy bylo lepší ponechat pouze jeden tvar.

Čavrnociová píše rovněž o vlastenectví či patriotismu, což dle Velkého sociologického slovníku z roku 1996, který Čavrnociová cituje, značí oddanost člověka k pospolitosti, k níž náleží. Jak již bylo zmíněno, projevy svázanosti člověka s rodným krajem, neboli lokální patriotismus, můžeme nalézt už v antice. Tam byly tyto projevy součástí pocitu kulturní identity. Nicméně v 18. století dostal patriotismus nový rozměr, kdy se na vlast nahlíželo jako na svobodnou zemi, jejíž osud měli ve svých rukou občané a občanky, kteří byli ochotni zemřít pro svou vlast. K vlastenectví se pojí pojmy jako národ, stát či nacionalismus. Čavrnociová se odkazuje na Baumanu, který se zabývá otázkou my versus oni. Se členy naší skupiny se cítíme v bezpečí a chováme k nim důvěru, naopak „oni“ tvoří skupinu, kterou neznáme, a proto jí nedůvěřujeme a vymezujeme se proti ní. Národ tvoří takovou skupinu, kterou považujeme za vlastní a jsme tedy ochotni si vzájemně pomáhat a bránit se (ochraňovat). Národ je seskupení lidí ve společnosti, které spojují společné zájmy, hodnoty, tradice, jazyk a především společná historie (dějiny). Stručně řečeno, národ představuje kulturní entitu. Naopak stát je politickou entitou. Podle práva každý občan a občanka náleží k určitému státu a jsou podřízeni jeho pravidlům, ale mají také možnost podílet se na činnosti státu a zajišťovat tak „zákon a pořádek“. Vlastenectví neboli patriotismus odkazuje k národu či zemi, kde člověk žije nebo kde se narodil. S tím se pojí i ochota pro tuto zemi udělat něco prospěšného, případně podstoupit určitou oběť při vynakládání úsilí na její obranu (Čavrnociová, 2012: 14-16).

2.2.3.2 Příslušníci a příslušnice aktivních záloh

Tento blok spojuje informace o příslušnících a příslušnicích aktivních záloh, kteří se účastnili výzkumu Buriana a Kamenského. Tomáš Burian začíná svoji práci *Aktivní záložník v české realitě* prohlášením, že sám je aktivním záložníkem a je na to hrdý. Na začátku práce se zamýšlí nad tím, jaký typ člověka vlastně je aktivní záložník a co ho vede k tomu se na určitou dobu vzdát svého pohodlí a opakovaně odjíždět na cvičení. Pokud jde o to, jak lidé pohlíží na příslušníky a příslušnice aktivní zálohy, můžeme dle Buriana rozdělit obyvatele České republiky do několika skupin: někteří o aktivní záloze nemají ani tušení, jiní nevědí, co si o aktivních záložnících myslet a další skupina je vnímá jako zbytečnou instituci, která pouze konzumuje peníze daňových poplatníků. Existuje však také okruh lidí, kteří vidí existenci aktivní zálohy jako prospěšnou a dokonce potřebnou. Na závěr výčtu Burian zmiňuje jednu specifickou skupinu, která neví, co s příslušníky a příslušnicemi aktivní zálohy dělat – tou jsou politici a nejvyšší představitelé armády.

Burian ve svém výzkumu z roku 2012 zpracoval dotazníky od 229 respondentů a 11 respondentek. Co se týče věku aktivních záložníků a záložnic účastnících se jeho výzkumu, majoritu tvořili muži a ženy v rozmezí 30 až 40 let. Druhou nejvíce zastoupenou skupinu tvořili občané a občanky ve věku 18-30 let, v této skupině bylo nejvíce žen v poměru k ostatním věkovým skupinám. Kromě věku Burian také zjistil, že nadpoloviční většina jeho respondentů a respondentek se živí intelektuální prací. Toto zjištění je dle Buriana v protikladu k charakteru vojenského povolání, jelikož vojáci a vojákyně vykonávají především manuální práci. To vede Buriana k závěru, že aktivní záložníci a záložnice vstupují do aktivních záloh vědomě či nevědomě z důvodu psychického odpočinku, kdy vymění intelektuální činnost za manuální a nechávají se vést jinými lidmi. Tento stav pro ně může být osvobozující, jelikož v civilní sféře spočívá odpovědnost na nich a zde ji předávají po dobu vojenského cvičení na ostatní (Burian, 2012: 2, 51-54).

Kromě toho, že je působnost v aktivní záloze volnočasovou aktivitou jedinců, spadá také do kategorie veřejně prospěšných aktivit. Vojenská cvičení totiž nejsou jediné výjezdy, jichž se příslušníci a příslušnice aktivních záloh účastní – jezdí též na různá regionální setkání a slavnosti, prezentují svou činnost veřejnosti a v případě krize jsou připraveni být nápomocní. Dále je působení v aktivních zálohách vzdělávací aktivitou. Kromě základní přípravy a cvičení vojenského charakteru se záložníci a záložnice procvičují rovněž v poskytování první pomoci, v orientaci v terénu či získávají znalosti v humanitárním právu. Tyto a další osvojené dovednosti a znalosti mohou později využít nejen v rámci aktivních záloh, ale taktéž v civilním životě (Kamenský, 2015: 35-47, 56-60).

Kamenský ve svém výzkumu prováděl rozhovory s příslušníky pěší roty aktivních záloh. Kamenský, na rozdíl od Buriana, zkoumal pouze muže-záložníky, nijak tedy nezohledňoval genderové hledisko. Kamenského zajímalo, jak rodina podporuje jejich působení v aktivní záloze a zjistil, že nikomu rodina nedělá problémy kvůli jejich účasti, ani se neseťkávají s žádnými dalšími nepříjemnostmi ve svém okolí. Z výzkumu dále vyplývá velká náročnost základní přípravy, především pro ty záložníky a záložnice, kteří neabsolvovali základní vojenskou službu. Noví uchazeči a uchazečky o post vojáků a vojaček z povolání absolvují tříměsíční výcvik, naproti tomu příslušníci a příslušnice aktivní zálohy absolvují pouze šestitýdenní výcvik, během něhož si ale musí osvojit alespoň základní dovednosti, jež musí ovládat všichni příslušníci a příslušnice ozbrojených sil (Kamenský, 2015: 35-47, 56-60).

Stejskal upozorňuje na prvek „transmigrace“, s nímž přišli autoři Lomsky-Feder, Gazit a Ben-Ari a který popisuje, že záložníci a záložnice se pohybují mezi dvěma odlišnými světy – svět civilní populace a svět aktivních vojáků a vojáků. Záložníci a záložnice jsou tak vojáky a vojákyněmi a zároveň i civilisty a civilistkami. Tato interakce dvou světů má své následky – např. záložníci a záložnice přináší do armády civilní hodnoty a zlidšťují tak vojenský mechanismus, zmenšují propast mezi armádou a občany či občankami atd. (Stejskal, 2013: 69).

2.2.3.3 Problémy aktivních záloh

V tomto bloku uvádím informace o problémech pojících se s účastí v aktivní záloze, které se objevují ve zkoumaných pracích. Mezi jeden z největších problémů bezesporu patří naplněnost většiny jednotek aktivních záloh, která zůstává po celou dobu daleko za očekáváním – pohybuje se okolo 50 % (Burian, 2012: 16).

Kamenský rovněž upozorňuje na problémy aktivních záložníků a záložnic, kterým čelí ve svých civilních zaměstnáních. Zaměstnavatelům se nelíbí jejich absence při konání vojenských cvičení, a ačkoli během této doby své zaměstnance a zaměstnankyně neplatí, přesto jim kladou nemalé překážky. To vede k tomu, že si záložníci a záložnice buď vybírají na cvičení dovolenou, aby se vyhnuli problémům v práci anebo v krajních případech buď ukončují činnost v aktivní záloze, případně dávají výpověď v práci. Ačkoli zaměstnavatel ze zákona nesmí zakázat vojákovi či vojákyni v záloze účast na vojenských cvičeních, v praxi se to děje běžně (Kamenský, 2015: 35). Tuto problematiku taktéž řeší nový branný zákon z roku 2016.

Otázka vztahu zaměstnavatele a členů a členek aktivní zálohy je jedním z důvodů, proč se nedaří naplňovat jednotky aktivních záloh. Dalším důvodem je fyzická náročnost, kvůli které mnoho zájemců a zájemkyň o službu v aktivní záloze neprojde přes lékařské vyšetření. Vojenský výcvik je vskutku velmi fyzicky náročný a často si v rámci absolvování základní přípravy sahají příslušníci a příslušnice aktivních záloh až na dno svých sil (Kamenský, 2015: 47).

2.3 Motivace žen pro vstup do armády, potažmo aktivních záloh

Jak jsem již zmínila výše, není mnoho materiálů zabývajících se aktivními zálohami, a tudíž nejsou ani žádné materiály zabývající se motivací žen pro vstup aktivních záloh, která je hlavním tématem mé diplomové práce. Rozhodla jsem se tedy využít materiály zaměřené na motivaci žen pro vstup do armády, jelikož předpokládám, že alespoň některé

motivory by mohly být společné či podobné. Zda je tato premisa správná či nikoli, se dozvíme v průběhu výzkumu.

2.3.1 Koncept motivace

Každý člověk je motivován určitými pohnutky k nějaké činnosti. Existují vnitřní podněty, které nás vedou k určitému jednání. Což dokazuje i latinský původ slova „movere“, v překladu hýbat, pohybovat. Motiv vyjadřuje nějakou vnitřní psychickou sílu, popud či pohnutku. Cílem motivu je dosažení nějakého finálního stavu, nasycení, což se projevuje vnitřním uspokojením, pocitem naplnění z dosažení cíle motivu. V psychice člověka v daný okamžik působí více motivů současně. A samozřejmě prožívání každého člověka je specifické. Z uvedeného vyplývá, že motivace výrazným způsobem ovlivňuje činnost jedince (Bedrnová & Nový, 1998: 221-224, 246).

Pojem motivace souhrnně označuje ty procesy a konstrukty, pomocí nichž se snažíme vysvětlit „proč“ lidského chování. Motivace člověka nutí k určitému chování a jednání. Zdrojů motivace je několik, patří mezi ně potřeby, návyky, zájmy, hodnoty či ideály (Bedrnová & Nový, 1998: 221-224, 246). Smyslem motivace je uspokojení nějaké potřeby člověka. Máme nějakou potřebu a souběžně s tím máme i určité nutkání uspokojit tuto potřebu. Důležité jsou také vnitřní hodnoty, kterými se řídíme. Hodnota vyjadřuje věci, které jsou pro nás důležité a které u nás podněcují dlouhodobé motivy našich činů. Tyto hodnoty si každý z nás vytváří sám (Žďára, 2006: 24, 39).

Stejně jako je každý člověk individuální osobnost lišící se vlastnostmi a chováním, tak také každý jedinec tráví jinak svůj volný čas. Volný čas je nejen jedním z ukazatelů životního stylu, ale je to také důležitá lidská hodnota. Hodnotová orientace člověka může nabývat dvou podob: buďto „mít“ ve smyslu schraňování majetku nebo „být“ čili aktivně se hnát za zážitky. Jednání člověka se dá posuzovat podle míry aktivity a podle toho, kolik snahy je ochoten investovat do realizace svých cílů. Jednání člověka může být záměrné nebo bezděčné. V rámci životního stylu jedince jsou rovněž důležité sociální interakce a vztahy s ostatními. Někdo má rád samotu, jiný preferuje přátelské skupiny či rušný společenský život. První zkušenost s trávením volného času člověk získává v rodině, která ze začátku ovlivňuje jeho životní styl (Zacpalová, 2012: 48-50). Časem však jedinec rozhoduje o trávení volného času, zájmech a lidech kolem sebe sám.

2.3.2 Motivace pro vstup do armády

Čavrnochová prováděla výzkum motivace pro práci vojáků a vojáků v armádě. Motivace rozdělila do tří kategorií: institucionální, zaměstnanecké a postmoderní. Nejvíce převládaly

motivace postmoderní jako akční trénink, nevšední zážitky či možnost účastnit se zahraniční mise. Mezi další postmoderní motivace patří zajímavost zaměstnání a fyzický trénink. Mezi zaměstnanecké motivace se řadily sociální jistoty, dlouhodobá jistota a perspektiva práce. Nejméně se objevovaly institucionální motivace typu rodinná tradice, studium na vojenské škole, daná hierarchie a řád či tradice armády. Pokud jde o výše zmíněnou motivaci účasti na zahraniční misi, v tomto kontextu se objevovaly motivace pomoci druhým, adrenalinové zážitky a nabytí nových zkušeností jakožto i finanční odměna (Čavrnochová, 2012: 75-76).

Podle odpovědí respondentů ve výzkumu Čavrnochové s sebou vlastenectví nese nutnost respektovat druhé. Vojáci a vojákyně si spojují vlastenectví především s obranou a to s obranou v různých směrech – nejen jako vojenskou obranou, ale také obranou jazyka, hodnot, sounáležitosti apod. (Čavrnochová, 2012: 98)

„Pokud jde o konkrétní projevy vlastenectví, dá se za ně považovat respondenty vyjádřená hrdost na vlast, národ, historii a tradice národa a státu, hodnoty společnosti a celkově na to, že člověk je občanem České republiky, pomoc při zajišťování obrany České republiky působením v armádě a preference českých výrobců při nakupování produktů. Zmíněno bylo také fandění českým národním týmům při mezinárodních sportovních utkáních a ochota podniknout akce v zájmu vlasti a národa.“ (Čavrnochová, 2012: 98)

Prvky vlastenectví můžeme nalézt rovněž ve slavnostní vojenské přísaze, kterou musí složit všichni před nástupem do činné služby u Armády České republiky. Tato vojenská přísaha zní:

„Já, voják, vědom si svých občanských a vlasteneckých povinností, slavnostně prohlašuji, že budu věrný České republice. Budu vojákem statečným a ukázněným, budu plnit úkoly ozbrojených sil a budu dodržovat právní a vojenské předpisy. Svědomitě se budu učit ovládat vojenskou techniku a zbraně, připravovat se k obraně České republiky a budu ji bránit proti vnějšímu napadení. Pro obranu vlasti jsem připraven nasadit i svůj život. Tak přísahám!“ (Zákon č. 219/1999 Sb.)

Kromě vojenské přísahy mohou ještě vojáci a vojákyně dobrovolně složit slib vojáka a vojákyně, jímž se zavazují dodržovat *Kodex vojáka z povolání a vojáka v aktivní*

záloze dobrovolné. Tento slib⁹ nenahrazuje vojenskou přísahu. Kodex etiky vojáka specifikuje, jak by se měl voják nebo vojákyně chovat a jak by měli jednat, jinými slovy vyjadřuje tradiční vojenské hodnoty. Těmito hodnotami jsou: odpovědnost a smysl pro povinnost, obětavost, odvaha, věrnost, čest (Rozkaz ministra obrany č. 54/2002). Vojáky a vojákyněmi skládaný slib má v sobě určitou sílu a ten, kdo ho skládá, by měl být vnitřně přesvědčen o tom, co slibuje a hlavně by to měl chtít splnit (Nováková, 2009: 12).

Když Nováková¹⁰ píše o motivaci, která vede uchazeče a uchazečky ke vstupu do armády, zdůrazňuje, že by si měli v první řadě uvědomit, proč chtějí do armády vstoupit a rozhodnout se na základě kritérií pro a proti, nikoli pouze s vidinou výhod a finančního ohodnocení. Uchazeč a uchazečka by měli být vnitřně přesvědčeni o tom, že být profesionálním vojákem a vojákyní je pro ně poslání, které chtějí naplnit – a to i přesto, že jim tato práce také něco vezme. Služba v Armádě České republiky má, stejně jako jiná atraktivní zaměstnání, spoustu výhod, ale také spoustu omezení a znamená fyzickou i psychickou náročnost. Dle sociologických výzkumů existují různé důvody pro vstup do armády. Nejčastějším faktorem pro vstup byla služba vlasti a možnost udělat něco pro její bezpečnost. S tím se pojí touha po účasti v zahraniční misi. Lidé chtějí dělat užitečnou a zároveň zajímavou práci. Samozřejmě nelze opomenout sociální jistoty v podobě financí, sociálního zabezpečení a zdravotní péče. Někteří také sympatizují s armádou jako s institucí, kde se jim líbí pořádek a vojenská organizace (Nováková, 2009: 13-14).

Nyní se zaměříme pouze na motivaci u vojaček. Carreiras zkoumala výzkumy zabývající se motivací žen pro vstup do armády. Ukázalo se, že ženy přitahují některé vojenské charakteristiky jako je disciplinovanost, dobrodružství, příležitost k cestování nebo možnost odlišit se od ostatních (civilních) žen. Některé ženy hledaly způsob, jak uniknout každodenní rutině (Carreiras, 2007: 85). Tami Amanda Jacoby, jež se zabývá politikou Středního východu, arabsko-izraelským konfliktem a genderem, také uvádí rozličné motivy pro úsilí žen za právo bojovat. Některé ženy vede lojalita a touha sloužit státu v období krize, jiné jsou motivované genderovým smýšlením a usilují o rovnost. V Izraeli je vojenská služba povinná i pro ženy (až na výjimky). Nicméně ženy slouží spíše

⁹ „*Jako příslušník ozbrojených sil České republiky slibuji, že budu hájit zájmy České republiky a jejich občanů ve shodě se svým svědomím a přesvědčením a podle svých nejlepších schopností. Ve svém jednání se budu řídit právním rádem České republiky a předpisy ozbrojených sil. Budu sdílet, dodržovat a prosazovat hodnoty ozbrojených sil - odpovědnost, obětavost, odvahu, věrnost a čest. Budu plnit rozkazy velitelů a nadřízených a budu dbát na profesionální přístup k plnění svých povinností. Budu bránit svobodu a demokracii, v případě ohrožení vlastní nebo spojenecké země jsem připraven pro jejich obranu nasadit i svůj život.*“ (Rozkaz ministra obrany č. 54/2002)

¹⁰ Jedná se o její shrnutí dostupné literatury, ve vlastním výzkumu se zaměřila na osobnostní faktory uchazečů o službu v Armádě České republiky. V práci Nováková nezohledňuje gender.

na podpůrných pozicích a boj zůstává především doménou izraelských mužů, což je jedním z témat při diskuzích o genderové rovnosti v Izraeli (Jacoby, 2010: 81-82).

Podle Hřebíčka¹¹ se ženy rozhodují pro službu v armádě na základě směsice různých motivů. Jako nejdůležitější vidí potřebu seberealizace v zaměstnání, dále zohledňuje zajímavost a užitečnost vojenské služby, její pragmatické aspekty, sociální výhody, plat či potřebu odlišit se od ostatních žen. V neposlední řadě mohou hrát roli také formální znaky vojenské instituce (pořádek, kázeň, vojenská organizace nebo vojenské uniformy). Ženy jsou ale rovněž často motivovány osobními důvody – jejich partner pracuje u Armády České republiky (Hřebíček, 2006: 93, 105).

Žďára ve své práci nazvané *Motivace zdravotních sester pro vstup a další službu v armádě České republiky* zkoumal, jaké faktory ovlivňují míru motivace zdravotních sester vstoupit do služeb Armády České republiky. Pro vstup do armády sehrávají důležitou roli hodnoty a charakter jedince, míra informovanosti o armádě a předpoklad nových událostí a zážitků. Kromě těchto osobních faktorů je důležité také to, co může armáda jedinci nabídnout. Z takových motivů je nejvíce ceněno finanční ohodnocení, jistota a vzdělání (Žďára, 2006: 43, 51, 70).

2.3.3 Motivace pro vstup do aktivních záloh

Co se týče motivů pro vstup do aktivní zálohy, nejvíce respondentů v Burianově výzkumu uvedlo jako jeden ze svých motivů vlastenectví. Následovalo kamarádství a zájem o armádu. Dalšími motivy byly potřeba sounáležitosti, touha po dobrodružství, únik z reality a na posledním místě se objevily peníze. Respondenti měli také možnost uvádět i další svoje osobní motivace. Motivace pojící se s vlastní osobou respondenta¹² byly např. osobní rozvoj, smysl pro povinnost či příprava na možné budoucí konflikty. Mezi motivy vázané na společnost¹³ byly např. možnost pomoci, společenská odpovědnost nebo tradice (Burian, 2012: 59-60).

Podle Komedové je motivace k účasti na dobrovolnické činnosti vysoce individuální a pojí se s ní celá řada faktorů – nejen osobnostní charakteristiky (sklon

¹¹ Hřebíček vychází z výsledků sociologických výzkumů prováděných v Armádě České republiky, které se zabývaly postavením žen v AČR.

¹² Úplný výčet motivací pojících se s osobou respondenta: chuť navázat na základní vojenskou službu, nová výzva, další zkušenosti a učení se novým věcem, ochránářská povaha, příprava na možné budoucí konflikty, osobní rozvoj, sebepoznání, smysl pro povinnost, udržování kondice, duševní hygiena či odpočinek, určitý řád nebo odlišnost, možnost stát se „profesionálem“, vojna na nečisto, nostalgie, překonání sebe sama, únik před manželkou, minulost naší armády a vlastenectví lidí, kteří se zasloužili o stát (Burian, 2012: 60).

¹³ Úplný výčet motivací spojených se společností: přínos pro ostatní, možnost pomoci, společenská odpovědnost, prospěšnost pro společnost, služba pro ČR, chtít pomáhat, tradice, spolupráce a nová přátelství, když ne my, tak kdo? (Burian, 2012: 60).

k altruismu a empatie), ale důležité je také sociální zázemí a kulturní vzorce předávané rodinou či blízkým okolím nebo v pozdějším věku i příklad kolegů a kolegyně v práci. Pokud jde o přínos aktivity jako takové, kromě materiálního aspektu se objevuje pocit vnitřního uspokojení. Existují studie, které tvrdí, že dobrovolnictví činí lidi šťastnější (Komedová, 2014: 20-23).

Kamenský zdůrazňuje, že lze těžko vidět ve službě v aktivní záloze zdroj finančního zajištění, proto je zapotřebí jiných motivačních faktorů. Uchazeče a uchazečky by mohly vést tyto motivace¹⁴: získání vojenské výzbroje a možnost práce s moderní vojenskou technikou, kromě zvýšení fyzické kondice a získání nových odborných dovedností také možnost studia v armádních kurzech a v neposlední řadě zajímavá forma trávení volného času. Motivačním faktorem by mohlo být rovněž společenské ocenění, nicméně k tomu je zapotřebí, aby služba v aktivní záloze byla vnímána jako záslužná a prestižní činnost a tím pádem by nebyly problémy s hledáním nových uchazečů a uchazeček pro vstup do aktivní zálohy. K tomu se váže také dlouhou dobu hodně diskutované téma zvýšení finanční odměny za službu v aktivní záloze (Kamenský, 2015: 34). Dlouho byla odměna za účast v aktivní záloze spíše symbolická, tzn. 500 korun měsíčně. Tuto otázku vyřešil nový zákon, který finanční kompenzaci navýšil, aby se členům a členkám aktivní zálohy vykompenzovala absence v zaměstnání během vojenských cvičení (Zákon č. 45/2016 Sb.).

Z výše napsaného je patrné, že ať už se jedná o motivace pro vstup do armády jako takové nebo do aktivních záloh, určité motivace se ve výzkumech opakují, čímž se budu zabývat v následující podkapitole.

2.3.4 Shrnutí a vlastní konceptuální rámec

Při zkoumání materiálů zabývajících se motivací žen pro vstup do armády¹⁵ jsem narazila na některé opakující se motivace. Jak bylo zmíněno výše, Čavrnichová uvádí různé typy motivace, které rozděluje do třech kategorií: motivace institucionální, zaměstnanecké a postmoderní. Institucionální motivace (tedy rodinná tradice, studium na vysoké škole, či tradice armády) bychom, dle mého názoru, mohli nalézt mezi motivy pro vstup do aktivní zálohy. Zaměstnanecké motivace nejsou v rámci aktivních záloh relevantní, jelikož

¹⁴ Kamenský vychází z *Koncepce aktivní zálohy OS ČR*.

¹⁵ Motivací žen pro vstup do armády se zabývám v podkapitole 2.3.2. Následující kapitola 2.3.3 pojednává o motivaci pro vstup do aktivní zálohy z pohledu mužů, ve výzkumech tedy nebylo zohledněno genderové hledisko (ženy se vyskytují pouze ve výzkumu Buriana, ale v poměru 11 žen ku 229 mužům). Ačkoli tedy v tomto souhrnu nepracuji s mužskými motivacemi, lze vidět, že některé motivace mohou být společné mužům i ženám.

sociální jistoty či dlouhodobá jistota a perspektiva práce mohou být motivacemi pro vstup do profesionální armády, nikoli však do aktivních záloh. Ačkoli jsou aktivní zálohy silně provázané s profesionální armádou, stále se liší v tom, že aktivní záloha je dobrovolné zapojení do obrany země a nejedná se o zaměstnání, kdežto profesionální armáda povinně zajišťuje obranu země. V rámci postmoderních motivací se objevuje získání nevšedních zážitků a fyzický trénink, což by se, dle mého názoru, rovněž mohlo objevit mezi motivacemi pro vstup do aktivní zálohy. Carreiras řadí mezi motivy pro vstup do armády zájem o disciplinovanost, dobrodružství, příležitost k cestování, možnost odlišit se od ostatních (civilních) žen, uniknout každodenní rutinně. Jacoby (specificky v izraelském kontextu) se zmiňuje o následujících motivech: loajalita, touha sloužit státu v období krize, genderové smýšlení a úsilí o rovnost.

Na základě uvedené literatury zabývající se motivací žen pro vstup do armády jsem se rozhodla vytvořit svůj vlastní konceptuální rámec, proč ženy vstupují do aktivní zálohy. Motivace jsem rozdělila do následujících kategorií:

- patriotické motivace – loajalita ke státu, touha sloužit státu v období krize, tradice armády a rodinná tradice
- sekuritizační motivace – odpověď na vytváření nebezpečí ve společnosti, nejde o obranu vlasti, ale o obranu sebe a svých blízkých
- feministické motivace – genderové smýšlení, touha dokázat, že na to ženy mají, odlišit se od ostatních (civilních) žen, úsilí o rovnost
- osobní motivace – získání nových zkušeností, touha zažít dobrodružství, únik každodenní rutinně, zdokonalení se v nějaké dovednosti, fyzický trénink

V následující části se věnuji analýze a interpretaci dat získaných z rozhovorů s příslušnicemi aktivní zálohy. Bude mě zajímat, zda se ve výpovědích informátorek objeví některé z výše uvedených motivací či zda informátorky vedly ke vstupu do aktivních záloh jiné motivace.

3 EMPIRICKÁ ČÁST

Předmětem tohoto výzkumu jsou ženy, které se rozhodly dobrovolně vstoupit do aktivní zálohy ozbrojených sil České Republiky a v rámci toho podstoupit náročný šestitýdenní výcvik. Tato práce se snaží zjistit hlavní motivy, které vedou ženy právě k tomuto kroku.

V teoretické části jsem představila obrannou politiku státu, zabývala jsem se aktivními zálohami v historickém kontextu a snažila se zmapovat jejich současnou situaci. Posléze jsem zkoumala, jaké motivace přispívají k rozhodnutí žen vstoupit do armády a do aktivní zálohy.

V této, empirické, části představím metodologická východiska a výzkumnou strategii, kterou jsem si zvolila pro svůj výzkum. Následně popíši průběh sběru dat a na závěr se pokusím získaná data zanalyzovat a interpretovat.

3.1 Metodologie

Jak jsem již zmínila výše, v mé práci jde o porozumění motivům, které vedou ženy ke vstupu do aktivní zálohy. Jaké pohnutky či přesvědčení tyto ženy mají. Znamená to tedy, že se snažím o porozumění smýšlení určité skupiny lidí a nikoli o získání statistických dat nebo potvrzení či vyvrácení předem stanovených hypotéz.

3.1.1 Pozicionalita

V rámci této diplomové práce je samozřejmě důležité představit i moji osobu. Reflexe vlastní pozice výzkumníka či výzkumnice je důležitá proto, abychom si uvědomili svůj vlastní vztah ke zkoumanému tématu. Nezáleží na tom, jak moc se snažíme působit nezaujatě, každá práce je ovlivněna osobou výzkumníka či výzkumnice a proto nikdy nemůže být stoprocentně objektivní. Zkušenosti, které máme, ovlivňují nejen naše nahlížení daného tématu, ale také interpretaci získaných dat. Proto si myslím, že každý výzkum má v sobě určitou míru subjektivity.

Reflexí vlastní lokace, respektive její absencí se zabývá Dagmar Lorenz-Meyer, která upozorňuje, že badatelé a badatelky se často ve svých výzkumných pracích nezabývají politikou vlastní lokace a tím vymazávají vlastní přítomnost z prezentovaných výsledků výzkumů. Proto je tedy důležité se zabývat pozicionalitou a politikou lokace. (Lorenz-Meyer, 2005: 76)

Pokud tedy jde o mě, v současné chvíli jsem studentkou genderových studií. Dále bych mohla prohlásit, že jsem vysokoškolsky vzdělaná žena pocházející ze střední vrstvy, příslušnice europoidní rasy, Češka a v širším kontextu Evropanka. V rámci dvou

posledních vymezení si dovolím tvrdit, že na otázku bezpečnosti a důležitosti ozbrojených sil budu pravděpodobně pohlížet jinak než například Američané a Američanky či Afroameričané a Afroameričanky – každý pocházíme z jiného prostředí a máme odlišné zkušenosti z dávné i nedávné doby.

Mé smýšlení o tématu bezpečí a významu armády ovlivňuje několik událostí. Z dětství si silně vybavuji útoky z 11. září 2001, které všem naplno připomněly, že nikdo dopředu neví, co se může stát nebo kdo či kde může zaútočit. Po této události se objevovaly tvrzení, že svět už nikdy nebude stejný a málokdo vnímal pojem bezpečnosti tak jako předtím. Dalším aspektem, který utváří mé smýšlení, je můj zájem o studium historie, v níž se neustále opakují boje o moc a území. Kdybych chtěla zmínit nějakou konkrétní historickou zkušenost, nemusím ani chodit hluboko do minulosti – například vpád vojsk Varšavské smlouvy na naše území v roce 1968 velmi jasně poukázal na nemožnost bránit se. Tyto aspekty jsou důvodem, proč vnímám možnost a především schopnost obrany jako důležitou. Samozřejmě mé smýšlení ovlivnila i socializace a další faktory, které nevědomky působily na utváření mého světonázoru.

Do výzkumu jsem vstupovala jako outsider, jinými slovy člověk z vnějšku bez znalosti zkoumaného prostředí nebo jeho členů a členek. Sama se v armádě ani v aktivních zálohách neangažuji, nemám proto přístup do tohoto specifického prostředí, a do začátku mého výzkumu bylo mé vnímání vojenského prostředí omezeno především na dostupné informace z hromadných sdělovacích prostředků. O téma armády se však zajímám již delší dobu a také jsem během studia absolvovala několik předmětů zaměřených na armádu a vojenské prostředí. V rámci bakalářského studia jsem navštěvovala seminář *Sociologie konfliktu, války a terorismu* přednášený Mgr. Karlem Černým, Ph.D., dále *Konflikt jako součást lidské společnosti: antropologie války* či *Aplikace mezinárodního humanitárního práva*, oba semináře vedené Ing. Richardem Smejkalem a pplk. Mgr. Otakarem Foltýnem. V rámci magisterského studia jsem poté navázala předmětem *Gender a válka* u PhDr. Marty Kolářové, Ph.D.

Co se týče mých východisek, je nutné podotknout, že vycházím z konstruktivistického paradigmatu, které nevidí svět jako jednu objektivní realitu, ale naopak tvrdí, že svět se skládá z konstrukcí a tyto konstrukce se mění jak v průběhu času, tak i kulturním a sociálním vlivem (Guba & Lincoln, 1994: 110-111). Přikláním se k názoru, že genderové rozdíly mezi muži a ženami stejně jako polarizace světa na mužský a ženský jsou sociálními konstrukty, a tedy nejsou podloženy objektivními fakty. Pokud

toto vztáhnou na aktivní zálohy, myslím si, že muži i ženy jsou obecně stejně kompetentní vykonávat vojenské role.

Je důležité také zmínit problematiku moci a hierarchie mezi mnou, tedy osobou výzkumnice, a mými informátorkami. V rámci své pozice výzkumnice jsem si uvědomovala svoji převahu nad informátorkami, jelikož vedení rozhovoru i kladení otázek bylo v mé režii. Tuto nerovnost jsem se snažila co nejvíce minimalizovat a to nejen při počátečním kontaktu s informátorkami, kdy jsem přenechala výběr místa a času pro uskutečnění rozhovoru na mých informátorkách, ale i později během rozhovoru jsem se snažila příliš nevstupovat do vyprávění informátorek a nechat spíše mluvit je.

3.1.2 Metodologická východiska

V rámci určení své pozice jakožto výzkumnice jsem již stanovila, že vycházím z konstruktivistického paradigmatu. Dle Hendla konstruktivismus zkoumá, jak lidé interpretují nebo konstruují sociální realitu. Důraz je zde kladen na proces tvorby poznání v závislosti na daném kulturním a historickém kontextu. Každý člověk přiřazuje skutečnosti své vlastní významy a interpretace (Hendl, 2005: 91).

V kontextu událostí poslední doby a celkové bezpečnostní situace se neustále přetřásají otázky spojené s armádou a přístupem lidí k obraně země. Je obrana státu skutečně jen záležitost armády nebo se to dotýká i nás – civilistů a civilistek? V atmosféře tzv. migrantské krize a různých probíhajících konfliktů čím dál více lidí cítí potřebu připravit se, kdyby došlo na nejhorší. A význam aktivní zálohy neustále stoupá. Mezi zvyšujícím se počtem občanů vstupujících do aktivních záloh se samozřejmě čím dál víc objevují také ženy¹⁶. A proto jsem si jako hlavní cíl své diplomové práce zvolila prozkoumání hlavních motivačních faktorů, které vedou ženy ke vstupu do aktivní zálohy. K tomu jsem si zvolila další, dílčí cíle, které mi měly pomoci definovat rozhodující události v životě žen mající vliv na jejich rozhodnutí vstoupit do aktivní zálohy. Dále jsem se pokusila zmapovat jejich sociální prostředí a zjistit, jak ženy vnímají své působení v tomto do nedávné doby spíše mužském prostředí. Rovněž jsem se snažila zjistit, jak samy hodnotí naplnění svých očekávání a zdali jsou jejich prvotní motivace dostatečně silné k dalšímu setrvání v aktivní záloze.

Pro realizaci tohoto výzkumu jsem si formulovala jednu hlavní výzkumnou otázku a tři výzkumné podotázky, které spolu úzce souvisí a které mi pomohly při zodpovídání hlavní

¹⁶ Tato informace se mimo jiné objevila i v časopise *A Report*, jehož články jsem v rámci studia materiálů pro tuto práci zkoumala, např. článek *Dobrovolné cvičení* (č. 11/2016) a další. Studované články jsem nakonec pro analýzu nevyužila.

výzkumné otázky. Tyto otázky mi byly vodítkem pro zpracování empirické části této práce. Výzkumné otázky uvádím níže.

Základní výzkumná otázka:

- Jaké jsou hlavní motivy, které ovlivňují ženy při rozhodování o vstupu do aktivní zálohy?

Dílní výzkumné podotázky:

1. Ovlivňuje sociální prostředí, z něhož pocházejí aktivní záložnice, jejich rozhodnutí vstoupit do aktivní zálohy?
2. Jak vnímají samotný institut aktivní zálohy?
3. Považují aktivní záložnice své motivace natolik silné, aby nadále setrvaly v aktivní záloze?

3.1.3 Výzkumná strategie

K dosažení výše zmíněných cílů jsem se rozhodla využít kvalitativní výzkum. Tento typ výzkumu je pružnější než kvantitativní, jelikož umožňuje modifikaci či doplnění na začátku stanovených otázek dle potřeby i v průběhu výzkumu. Kvalitativní přístup také nabízí hlubší vhled do zkoumané problematiky a možnost zkoumat subjektivní vnímání a vlastní zkušenosti účastníků a účastnic výzkumu (Hendl, 2005: 50). Kvalitativní výzkum je induktivní, poněvadž výzkumník či výzkumnice nejprve nasbírá dostatečné množství dat a posléze začne pátrat po pravidelnostech, které se objevují v nasbíraných datech. Na konci tohoto procesu dochází k formulaci nové teorie. Takto vzniklá teorie však nemůže být zobecnována, neboť platí pouze pro vzorek, z něhož byla data získána (Švaříček & Šedřová, 2007: 24-25).

Podle Glasera a Corbinové je kvalitativní výzkum jakýkoli výzkum, kde nejsou užity statistické metody. Ovšem jedinečnost kvalitativního výzkumu nespočívá pouze v absenci čísel, ale možnost zkoumání jedince v přirozeném prostředí a možnost reakce na danou situaci. S kvalitativním výzkumem jsou však také spojena negativa. Kromě toho, že získané informace nemohou být zobecněna na celou populaci nebo jiné prostředí, sběr dat i jejich analýza je časově náročnější a výsledky jsou snadněji ovlivnitelné výzkumníkem či výzkumnicí (Hendl, 2005: 49-52).

3.1.4 Techniky sběru dat

V rámci kvalitativního výzkumu můžeme využít různé metody pro sběr dat. Já jsem si zvolila metodu hloubkového rozhovoru, jelikož otevřené otázky na rozdíl od dotazníků dávají prostor informátorovi či informátorce, aby se vyjádřili dle svého. Existuje několik typů hloubkového rozhovoru. Za hlavní dva lze označit polostrukturovaný rozhovor a nestrukturovaný neboli narativní rozhovor. V rámci narativního rozhovoru má badatel či badatelka připravenou jednu otázku a další dotazování probíhá na základě průběhu rozhovoru. Zde jsem se rozhodla pro polostrukturovaný typ rozhovoru, kdy má badatel či badatelka předem připravený seznam otázek, ale stále má určitou volnost pro reagování na konkrétní situace (Švaříček & Šed'ová, 2007: 160). Díky připravenému seznamu otázek se vyhneme problému, že by se nějaké důležité téma zapomnělo probrat. Tuto metodu jsem si zvolila mimo jiné i proto, že s ní mám již zkušenost z bakalářského výzkumu a vskutku mi vyhovovala. Měla jsem oporu v připravených otázkách, ale zároveň jsem mohla měnit pořadí otázek a flexibilně reagovat na to, jak se zrovna vyvíjel daný rozhovor. Někdy se také v průběhu rozhovoru vynořilo téma, které nebylo předem zamýšlené, a přesto obohatilo získaná data.

Reinharz vidí výhodu rozhovorů v tom, že jsme schopni zachytit sdělení informátorek jejich vlastními slovy. Můžeme zaznamenat i neverbální komunikaci a současně se také vytváří vazba mezi zkoumanou a výzkumníci. Trochu se tím snižuje nerovné postavení výzkumnice a zkoumané, zkoumaná má možnost ovlivňovat průběh rozhovoru. Samozřejmě kromě kladů existují také zápory této metody. Nespornou nevýhodou jsou vysoké nároky, které s sebou přináší realizace rozhovorů – ať už se jedná o schopnost získat a pochopit informace či následně interpretovat získané informace. Je třeba si neustále uvědomovat, že všechny informace získané při rozhovoru nemusí být pravdivé (Reinharz, 1992: 19-28).

Ještě než jsem oslovila své informátorky, připravila jsem si zmíněnou osnovu rozhovoru, která byla tvořena hlavními otázkami a doplňujícími podotázkami. Otázky byly sestavené dle logické posloupnosti. Samozřejmě musí být jasně a zřetelně formulované, aby se předešlo případným nedorozuměním a informátorky jim rozuměly. Stejně tak by nemělo být pokládáno více otázek najednou.

Otázky, na které jsem se dotazovala informátorek, korelovaly s výzkumnými otázkami, které jsem si stanovila na začátku výzkumu. Otázky byly zaměřené na zjištění hlavních motivů, jež vedou ženy ke vstupu do aktivní zálohy a možné ovlivnění rodinným zázemím, osobní vnímání institutu aktivní zálohy a podobně. Největší důraz byl kladen na

vlastní zkušenosti mých informátorek a motivace pro výběr této volnočasové aktivity, jež je považována za spíše mužskou.

Je mi jasné, že já jakožto výzkumnice mohu přikládat význam jiným věcem než informátorky a stejně tak můžu vynechat něco zásadního. Proto jsem na konci každého rozhovoru položila informátorkám otázku, zda jsem na něco důležitého nezapomněla a dala jsem jim prostor se vyjádřit k čemukoli dalšímu, co považují za důležité.

Hned na začátku setkání s mými informátorkami jsem jim poděkovala, že si na mě udělaly čas a pověděla jsem jim něco málo o sobě a především o mé práci. Následně jsem jim připomněla, že vše je dobrovolné a kdybychom narazily na nějaké téma, které nechtějí zodpovídat, tak nemusí. Dále jsem se zeptala, zda si mohu náš rozhovor nahrávat na diktafon z důvodu snadnějšího přepisu a získání co nejspolehlivějších a nejúplnějších dat. Také jsem informátorkám nabídla, že jim zašlu přepis našeho rozhovoru, aby viděly, že jsem žádné informace neupravila a zároveň aby měly možnost případně něco doplnit nebo pozměnit, kdyby se rozmyslely, že některé informace nechtějí použít. Nahrávání rozhovoru na diktafon považuji za velkou výhodu, jelikož se během rozhovoru můžu plně věnovat svým informátorkám a případně na ně rovnou reagovat, aniž by mou pozornost rozptylovalo dělání poznámek. Po zapnutí diktafonu jsem začala klást otázky. Dotazování jsem přizpůsobovala plynutí rozhovoru, jelikož se informátorky často samy dostávaly k tématům, na něž jsem se chtěla dotazovat. Snažila jsem se být aktivní posluchač a povzbuzovat informátorky, aby mluvily o svých zážitcích a zkušenostech. Nedržela jsem se striktně připraveného seznamu otázek, naopak jsem kladla navazující otázky na zajímavá témata, o nichž se zmiňovaly samy informátorky.

Všechny informátorky souhlasily s nahráváním rozhovoru a s následným zasláním přepisu. Nabídla jsem jim také zaslání hotové diplomové práce, což také využily všechny – některé dokonce vnesly ještě před mým návrhem dotaz, zda by mohly hotovou práci později vidět. Nakonec jsem informátorkám předložila k podpisu informovaný souhlas, v němž byla zaručena jejich anonymita. Rozhovory byly různě dlouhé, v rozmezí od 30 do 180 minut.

Jak již bylo zmíněno výše, z nahrávek rozhovorů jsem pořídila doslovný přepis neboli transkripci. Před zasláním přepisu informátorkám jsem provedla menší stylistické úpravy, aby se přepis dobře a plynule četl a zároveň zůstala zachována autenticita vyprávění. Posléze jsem začala přemýšlet, že bych transkripce rozhovorů upravila do spisovné češtiny, aby se tím zvýšil anonymní ráz vyprávění a nebylo ani dle mluvy možné poznat, odkud by informátorky mohly pocházet. Tento můj záměr podpořily některé

informátorky, kterým se nelíbila nespisovná forma jejich projevu. I Hendl uvádí, že se někdy text může převést do spisovné podoby, tedy že se očistí od dialektu a chyb a stylisticky se upraví. Většinou se tak děje v případech, kdy se soustředíme na obsahově-tematickou rovinu (Hendl, 2005: 208).

V rámci anonymizace jsem změnila jména svých informátorek a vynechala jsem z textu všechny informace, které by mohly vézt k odhalení jejich identity.

3.1.5 Výběr vzorku a prostředí výzkumu

Svoje informátorky jsem vybírala na základě účelového vzorkování, to znamená, že hledané informátorky disponovaly určitými shodnými charakteristikami (Hendl, 2005: 154). Konkrétně jsem si tedy pro svůj výzkum zvolila ženy, které jsou členkami aktivní zálohy.

Výběr vzorku jsem chtěla realizovat pomocí metody nazvané sněhová koule, která spočívá v získávání dalších účastníků výzkumu na základě doporučení informátorky, s níž už byl rozhovor proveden (Hendl, 2005: 154). Tento záměr se ukázal jako poměrně obtížný, jelikož jsem neznala žádnou ženu, která by byla členkou aktivní zálohy, a trvalo mi proto poměrně dlouho, než se mi někoho podařilo najít. Zpočátku jsem začala obepisovat webové stránky aktivní zálohy a armády i samotný generální štáb, ale dlouhou dobu bez úspěchu. Náhodou jsem přišla do kontaktu s jedním známým, který je členem aktivní zálohy a poskytl mi kontakt na jeho kolegyni z aktivní zálohy. Tak se mi povedlo získat první kontakt a zde jsem již mohla využít metodu sněhové koule, jelikož mi moje informátorka zprostředkovala spojení s dalšími členkami aktivních záloh. Následně se mi podařilo navázat kontakt se dvěma klíčovými postavami pro další směřování mého výzkumu: s panem kapitánem René Pašákem, jež pracuje na Velitelství výcviku-Vojenská akademie ve Vyškově a kde také vede vojenské výcviky, a s poradcem náčelníka Generálního štábu Armády České republiky pro oblast aktivních záloh panem Ludvíkem Cimburkem. Oba dva projevíli ochotu mi pomoci v získání informátorek a předali ve svém okolí mnou sepsanou výzvu k zapojení do výzkumu, kde byl krátký popis o cílech mé práce a základní informace o mně. Díky tomu se mi postupem času začaly informátorky samy ozývat. Tímto způsobem se mi podařilo získat celkem devatenáct kontaktů, z nichž jsem reálně provedla rozhovor s deseti. Zbylé informátorky, které mi nabídly pomoc, v průběhu času přestaly komunikovat či zrušily domluvené setkání. Z deseti provedených rozhovorů jsem nakonec analyzovala pouze devět, jelikož v jednom případě si informátorka po obdržení přepisu našeho rozhovoru svoji účast ve výzkumu rozmyslela a

informovala mě, že si nepřeje, abych její výpověď podrobila analýze a zahrnula do své práce.

Se svými informátorkami jsem komunikovala pomocí emailu nebo telefonicky a domluvily jsme se na osobním setkání za účelem provedení zmiňovaných rozhovorů. Jelikož se moje informátorky pohybovaly po různých místech republiky, nabídla jsem jim, že za nimi přijedu, kam jim to bude vyhovovat a následně jsem nechala na nich, aby vybraly místo schůzky. Chtěla jsem, aby se cítily co nejpříjemněji a na setkání panovala co nejvíce přátelská a uvolněná atmosféra. Setkání proběhla většinou v kavárně nebo v zaměstnání informátorek. V jednom případě jsme se nedokázaly s informátorkou časově sladit ohledně setkání, proto jsme rozhovor realizovaly pomocí aplikace skype.

3.1.5.1 Představení informátorek

V rámci svého výzkumu jsem provedla deset polostrukturovaných rozhovorů, nicméně budu analyzovat a dále se zabývat pouze devíti. Všechny rozhovory byly vedené se ženami, které jsou v současné době členkami aktivní zálohy. Jak již bylo zmíněno výše, jména informátorek (I) jsem pozměnila. Věk informátorek se pohyboval mezi 22 až 36 lety. Výjimkou byla pouze jedna informátorka, jejíž věk byl nad 40 let.

I1 Alena: 30 let, svobodná, jeden sourozenec, vysokoškolské vzdělání, vědecká sféra, méně než rok v AZ

I2 Hana: 32 let, svobodná, pět sourozenců, jeden syn, středoškolské vzdělání, řidička z povolání, méně než rok v AZ

I3 Tereza: 34 let, svobodná, jedináček, vysokoškolské vzdělání, školství, méně než rok v AZ

I4 Jana: 24 let, svobodná, dva sourozenci, studentka, méně než rok v AZ

I5 Eva: 44 let, dva sourozenci, dvě děti, vysokoškolské vzdělání, zdravotnictví, méně než rok v AZ

I6 Daniela: 22 let, svobodná, jedináček, studentka, více než dva roky v AZ

I7 Helena: 31 let, tři sourozenci, vysokoškolské vzdělání, zdravotnictví, méně než rok v AZ

I8 Veronika: 25 let, svobodná, jeden sourozenec, středoškolské vzdělání, bezpečnost, cca rok a půl v AZ

I9 Lenka: 36 let, svobodná, středoškolské vzdělání, řidička z povolání, méně než rok v AZ

3.1.6 Etika výzkumu

Jelikož je můj výzkum založen na osobní interakci s informátorkami, jejímž výsledkem je analýza provedených rozhovorů, bylo nutné věnovat pozornost problematice etiky výzkumu.

V rámci etické stránky výzkumu bylo třeba připravit informovaný souhlas, který jsem předložila účastnicím výzkumu a je dokladem jejich dobrovolné participace na výzkumu. V daném souhlasu byla představena moje osoba a účel mého výzkumu (Ramazanoglu & Holland, 2002: 156-157). Ještě před předáním informovaného souhlasu k podpisu a provedením samotného rozhovoru jsem svým informátorkám nastínila téma mého výzkumu, způsob jeho provedení a účel. Všem informátorkám jsem zaručila, že získané informace budou využity pouze pro potřeby mé práce. Dále jsem svým informátorkám slíbila anonymitu – všechny jména a informace, které by mohly odhalit jejich identitu, jsem pozměnila. Také jsem je ujistila, že účast na výzkumu je naprosto dobrovolná a pokud nebudou chtít na nějaké otázky odpovídat, mohou odmítnout. Nakonec jsem se jich zeptala, zda souhlasí s nahráváním našeho rozhovoru na diktafon – i zde měly možnost nahrání rozhovoru či některých jeho částí odmítnout. Tímto představením a otázkami před započítím rozhovoru jsem se snažila navodit důvěrnou atmosféru mezi mnou jakožto výzkumníci a mými informátorkami a především, aby se moje informátorky cítily co nejlépe.

Čím více času jsem strávila s informátorkami, tím více si navykly na moji osobu a díky tomu mi mohly ze svého soukromí odhalit víc, než původně zamýšlely. Proto bylo třeba velké opatrnosti při interpretaci sesbíraných dat a důkladné rozmyšlení, co všechno zveřejním. V žádném případě jsem nechtěla svým informátorkám ublížit ani nijak zklamat jejich důvěru (Ramazanoglu & Holland, 2002: 157-158). Z tohoto důvodu jsem svým informátorkám nabídla možnost zaslání přepsaného rozhovoru, aby se mohly k přepisu vyjádřit a případně ještě nějaké informace upravit či vyjmout citlivá data, která mi mohly nevědomky poskytnout.

Na základě zaslání přepisu mě některé informátorky poprosily, abych určité pasáže nepoužívala. Jedna informátorka projevila lítost nad tím, že se nevyjadřovala obsáhleji. Většina informátorek především hodnotila své vyjadřovací schopnosti a nespisovnost. Největší změnou, kterou by provedly, by byla úprava spisovnosti.

3.1.7 Metody vyhodnocení získaných dat

Hlavním zdrojem dat pro analýzu a následnou interpretaci jsou polostrukturované rozhovory vedené s příslušnicemi aktivní zálohy. Přepisy těchto rozhovorů jsem podrobila procesu kódování, pomocí něhož se rozkrývají data pro interpretaci. Technika otevřeného kódování spočívá v označování a kategorizaci pojmů, zatímco výzkumník či výzkumnice provádí pečlivé studium údajů (Strauss & Corbinová, 1999: 43). Podle Silvermana je kódování jako takové součástí života každého z nás a není doménou pouze badatelů a badatelek, jelikož každý z nás „kóduje“ to, co vidí nebo slyší okolo sebe (Silverman, 2005: 51).

Ke kódování jsem přistupovala intuitivně a pozorně. Dle Hendla je třeba systematicky procházet nashromážděná data, porovnávat jednotlivé případy a hledat opakující se aspekty (Hendl, 2005: 24). Nejprve jsem si tedy několikrát přečetla přepisy rozhovorů a v nich si vyznačila pasáže, které se jevily jako důležité vzhledem k mému výzkumnému tématu. Vyznačené pasáže jsem označila kategoriemi, což mi usnadnilo pozdější třídění dat a porovnávání s daty získanými z ostatních rozhovorů. Díky tomu jsem mohla lépe porovnat, jak se ke stejným tématům vyjadřovaly různé informátorky a kde se shodovaly nebo naopak rozcházely ve výpovědích. Nakonec jsem se svá zjištění pokusila interpretovat. Tento proces je popsán v následující kapitole.

3.2 Analýza a interpretace dat

Všechny rozhovory jsem začínala stručným představením sebe a následně jsem vyzvala své informátorky, zda by mi mohly povědět něco málo o sobě. Poté jsem plynule navázala dotazem, jak dlouho jsou členkami aktivní zálohy. Dobu působení v aktivní záloze jsem počítala od skončení *Kurzu základní přípravy (KZP)* ve Vyškově. V rámci mého vzorku se délka působení v aktivní záloze pohybovala od pár měsíců po dokončení kurzu až po dva roky. Během rozhovorů s informátorkami jsme rozebíraly následující témata: získání povědomí o aktivní záloze, význam aktivní zálohy a armády, motivy pro vstup do aktivní zálohy, očekávání spojená se vstupem do aktivní zálohy, podpora rodiny při vstupu či setrvání v aktivní záloze, reakce okolí na vstup do aktivní zálohy, klady a zápory spojené s působením v aktivní záloze a na závěr výhled do budoucna v rámci aktivních záloh.

Na základě těchto témat bychom měli být schopni vytvořit si celkovou představu o motivaci vstupu žen do aktivních záloh, což je cílem této diplomové práce.

3.2.1 Získání povědomí o aktivní záloze

Jako jedna z prvních věcí mě samozřejmě zajímalo to, jak se moje informátorky dozvěděly o tom, že něco jako aktivní záloha vůbec existuje.

Alena si vzpomíná, že už je to mnoho let zpátky, kdy při sledování televize se svým bratrem zahlédli nějaký pořad v televizi o aktivních zálohách.

„To ani nebyla reklama, v té době to ještě nebylo tak profláknuté a bylo to spíš formou nějaké reportáže, kde byl rozhovor s nějakým starším pánem a byly tam záběry typu, že běhali někde po louce v maskáčích. A v rámci rozhovoru povídal, že on jede třikrát za rok na cvičení, kde se oblékne do zelené a dělá úplně jiné věci, než dělá v civilu. To jsme si s bratrem říkali, že je to vlastně docela zajímavé, že by to bylo fajn.“ [Alena]

Nicméně dále se tím Alena ani její bratr nezabývali, protože ani jednomu z nich nebylo osmnáct let. Stále to však Alena měla v hlavě, a jelikož se během života stále setkávala s vojáky a vojákyněmi, začala před nějakou dobou přemýšlet, že vlastně už nemá na co čekat. Zanedlouho bude chtít založit rodinu a už nebude mít tolik prostoru odjet si někde na šest týdnů, takže pokud to nebude nyní, tak už nikdy. Začala si proto vybíhat potřebné náležitosti, aniž by nadále čekala, že ji doprovodí bratr. Ale zmínila, že ji právě bratr hodně ovlivnil v životě a že prvotní impuls pro vstup do aktivních záloh byl jejich společný nápad.

Hana má první impuls spojený taktéž se svým bratrem, když jako malé dítě sledovala bratrovu vojenskou přísahu. *„Doted’ si pamatuji, jak jsem tam stála v šatičkách a byla jsem hrdá na to, že mám bratra v uniformě. Strašně jsem chtěla být s ním na těch kasárnách. Ale to bylo takové spíš dětské, ale ono to asi nějakým způsobem ve mně zůstalo.“ [Hana]* Ale jinak o aktivních zálohách věděla Hana již od začátku, jelikož se zajímá o armádu a chtěla být vojákyní z povolání. O toto stále usiluje a aktivní zálohu bere jako záložní plán, kdyby jí práce v armádě nevyšla. Navíc se také skamarádila s některými vojákyněmi a uvědomila si, že být vojákyní z povolání je pro ni na prvním místě. Než se ale k profesionálům dostane, chce se udržovat v kondici pomocí zálohy.

Helena pochází z vojenského prostředí, jelikož byl její tatínek profesionálním vojákem a po odchodu do civilu byl členem aktivních záloh, tudíž měla Helena povědomí o aktivní záloze odmala. Stále se rozmýšlela, zda vstoupit do armády, až narazila na poměrně masivní kampaň na facebooku a rozhodla se pro zálohu. Lenka se o aktivní záloze dozvěděla od kolegyně z práce, také zdravotní sestry, která se přihlásila do aktivní

zálohy a navrhla jí, zda to také nechce zkusit. Lenka se začala o aktivní zálohu více zajímat a rozhodla se to vyzkoušet.

Veronika se odjakživa zajímala o vojenské věci a kamarádila se s kluky, kteří hodně hrávali airsoft¹⁷, takže ve svém volném čase projížděla různé portály, kde objevila zmínku o aktivní záloze. Zaujala ji možnost později se „vytahovat“ před kamarády, že má za sebou takové cvičení a především si chtěla vyzkoušet, jestli na to má. „*Už jenom v tom principu, že mi to dodá sebevědomí a nějakou stabilitu pod nohama.*“ [Veronika]

Naopak Jana vůbec o aktivní záloze nevěděla a zkoušela se hlásit do profesionální armády. Stále ale váhala, jestli opravdu je armáda pro ni to pravé až jednou jí zavolala kamarádka, že se spolu přihlásí do aktivní zálohy. Takže si následně hned zjistila informace a šla do toho. Daniela měla o aktivní záloze povědomí už dříve, jelikož zvažovala studium na vojenské škole. Nevěděla sice, co přesně aktivní záloha znamená, ale tušila, že něco takového existuje. Na školu nakonec nenastoupila, nicméně zájem o vojenský svět přetrvával.

Tereza si všimla, že nějaká informace ohledně aktivních záloh proběhla v médiích a následně se o aktivní záloze bavila s přáteli, že by to mohli vyzkoušet. Eva informace o zálohách také zahlédla v televizi, ale bylo to už před několika lety a dlouho váhala, jestli se má přihlásit.

Jak vyplývá z výše uvedeného, moje informátorky se o aktivní záloze dozvídaly různými způsoby. Některé o instituci aktivní zálohy věděly proto, že se zajímaly o vojenství, jejich rodinní příslušníci spolupracovali s armádou anebo samy informátorky plánovaly či plánují vojenskou kariéru. Další z informátorek získaly povědomí o aktivní záloze díky kamarádům nebo kolegům, kteří jim o tom pověděli a povzbudili je ke vstupu, případně zahlédly v televizi nebo na internetu reklamu. Ve dvou případech hrál roli vztah informátorky s bratrem, kdy jedna informátorka viděla svého sourozence v uniformě a nadchlo ji vojenské prostředí, ve druhém případě byl vstup do aktivní zálohy společným snem informátorky a jejího bratra. Odpovědi informátorek se tedy dají zařadit do dvou kategorií: buď informátorky začaly uvažovat o vstupu do aktivní zálohy na základě vlastního zájmu o vojenství anebo v jejich rozhodování hrálo důležitou roli okolí.

¹⁷ Airsoft je moderní druh sportu původem z Japonska, obdoba Paintballu, při němž po sobě hráči střílí malými plastovými kuličkami ze zbraní, které se vzhledem podobají zbraním reálným. Cílem hry je splnění předem stanoveného úkolu (např. eliminace soupeřova týmu). Pro někoho je airsoft jen občasnou zábavou, jiní ho vnímají jako životní styl a účastní se akcí s důkladně propracovanými scénáři a námětem kopírujícím skutečné válečné příběhy (Šulc, 2011).

3.2.2 Význam aktivní zálohy

Když jsem si s informátorkami povídala o aktivní záloze, zajímalo mě, co přesně pro ně znamená termín aktivní záloha. Předpokládala jsem, že v odpovědích zazní pojem vlastenectví a touha vyzkoušet si něco neobvyklého, získat nové zkušenosti.

Pro Hanu znamená aktivní záloha krůček ke splnění snu, tedy k tomu stát se vojákyní z povolání. Vidí to jako začáteční krok, který ji přiblíží k cíli. Jana aktivní zálohu bere jako cennou zkušenost a především jako něco, co ji utvrdilo v tom, že chce vstoupit do profesionální armády.

Eva má jasnou představu, dle ní jsou aktivní zálohy „*výcvik k obraně vlasti.*“ Podobně na to nahlíží i Lenka – aktivní zálohy pro ni představují „*hrdost, obětavost, respekt.*“

Daniela vnímá aktivní zálohu jako součást svého života a jako něco, co dělá ráda. Znamená to pro ni, že existuje nějaká skupina lidí, která může pomáhat při řešení katastrof nebo problémů v zemi. „*K aktivní záloze mám hodně přiřazené vlastenectví a takovéto věci. To je věc, kterou opravdu člověk nedělá pro peníze.*“ [Daniela]

Vlastenecké smýšlení se objevuje i u Heleny, která si uvědomuje, že může nastat chvíle, kdy bude třeba zapojit se do obrany země. K tomu je také zapotřebí udržovat si fyzickou kondici a to je jedna z věcí, na níž se na cvičeních dbá. „*Pro mě osobně pojem aktivní záloha znamená možnost si jednak vyzkoušet nebo zvýšit fyzické limity a taky možnost sloužit vlasti v dobách, kdy to bude potřeba. Zkrátka být k dispozici a připraven.*“ [Helena]

Veronika miluje vojenské prostředí a všechno ostatní spojené s aktivní zálohou. Je to věc, bez níž si nedokáže svůj život představit. „*Spousta lidí si neuvědomuje, že je to především srdcová záležitost než cokoli jiného. Když tam ten člověk chce zůstat, musí to mít rád a prožívat to. Protože to obnáší spoustu bolesti, spoustu probdělých nocí.*“ [Veronika]

Pro většinu informátorek je aktivní záloha spojena s vlasteneckým cítěním. Informátorky si uvědomují, že může nastat doba, kdy budou muset přispěchat na pomoc při obraně vlasti nebo při jiných výjimečných událostech. A díky cvičením si udržují fyzickou kondici a cítí se být lépe připraveny na tyto chvíle. Pro některé informátorky to rovněž znamená přípravu na vstup do profesionální armády, hodně bylo zmiňováno budoucí hledisko. Informátorky vidí aktivní zálohy jako něco srdcového, co je baví a rozhodně ne jako něco, co by se dělalo kvůli finanční odměně.

3.2.2.1 Význam armády

Během rozhovorů s informatorkami jsme se taktéž dostaly k tématu armády jako takové. Nebylo pro mě velkým překvapením, že informatorky vnímají armádu kladně.

Alena hodnotila fungování jednotky: *„Je to zvláštní, protože armáda je postavena na tom, že to je v podstatě rodina. A věřím tomu, že spouště lidí, kteří třeba nemají zázemí v rodině, může ta skupina suplovat rodinu.“* Podle Aleny není armáda práce, ale spíše životní styl stejně jako v případě lékařů a lékařek. A nazvala to jiným světem, což vyslovila také Hana: *„Armáda je prostě jiný svět, je to něco úžasného.“*

Jana přiznala, že vojáky a vojákyně obdivuje a má k nim respekt. Tereza si po absolvování výcviku začala více vážit armády. *„Opravdu si říkám, že na to, jaký tam jsou podmínky a co se všechno děje, tak pro mě velký respekt. A myslím si, že ve společnosti bohužel armáda nemá moc dobré jméno, protože když do toho lidé nevidí, tak to na ně může působit jako zelené mozky, gummy apod.“* [Tereza] Podobně to vidí i Lenka: *„Můj pohled na profesionální vojáky se díky AZ změnil od základu. Mají můj obrovský respekt a obdiv, protože jsem mohla trochu nahlédnout do jejich způsobu života. A jsem hrdá, že mají čeští vojáci ve světě takové renomé, jaké mají, protože si to zaslouží a v žádném případě to nemají zadarmo. Ještě jednou: respekt.“*

Postavení jednotek aktivní zálohy v rámci ozbrojených sil je také tématem, k němuž měly informatorky co povědět. Ptala jsem se svých informatorek, jaký mají pocit ze setkání s profesionálními vojáky, zdali vycítily nějaký odstup či negativní reakce od profesionálů.

Helena má pouze dobré zkušenosti, například když je profesionálové chválili a oceňovali, že se cvičí dobrovolně. Alena přiznala, že zažila dva typy reakcí. Jedna skupina profesionálních vojáků na ně pohlížela jako na padavky, kteří se přijedou několikrát do roka schovat před realitou a rozhodně jim nemohou konkurovat. Což se samozřejmě ani od aktivní zálohy neočekává, profesionálové mají jako hlavní náplň práce trénování a procvičování dovedností, s nimiž záložníci a záložnice přichází do kontaktu jen občas. Ale Alena se setkala také s jinou skupinou profesionálů, jejichž názor byl opačný: *„Setkala jsem se i s reakcemi profíků, kteří si váží toho, že je někdo, kdo nemusí a má jiný život než ten armádní, ochoten třikrát za rok se sbalit a absolvovat něco, co není úplně pohodlné pro civilního člověka.“*

Veronika si také zažila oba typy reakcí, kdy na ně někteří profesionální vojáci pohlíželi jako na někoho, kdo si na vojáky jen hraje a druzí naopak smekali klobouk

předtím, co všechno tam dělají během nepřetržitého šestitýdenního výcviku s minimálním odpočinkem. Shrnula to tak, že to je zkrátka o lidech a o tom, jaký si zvolí přístup.

Na základě analyzovaných dat lze říci, že informátorky postavení aktivní zálohy a celkově armádu vnímají kladně. Líbí se jim soudržnost v rámci jednotek a chovají obdiv a respekt k profesionálním vojákům. Některé informátorky přiznaly, že po proniknutí do vojenského prostředí začaly vojáky a armádu ještě více respektovat. Uvědomují si ale také, že armáda nemá úplně dobré jméno v očích veřejnosti. Informátorky se při kontaktu s profesionálními vojáky nesetkaly vyloženě s nějakou formou diskriminace, spíše s jen občasnými negativními poznámkami, ale ty byly převýšeny pozitivními reakcemi profesionálů, kteří oceňují, že někdo dobrovolně oželí své pohodlí a účastní se náročných vojenských cvičení.

3.2.3 Motivy pro vstup do aktivní zálohy

Dále mě zajímalo, zda měly moje informátorky nějaké konkrétní motivace, které je vedly ke vstupu do aktivní zálohy. Může se zdát, že tato podkapitola se překrývá s podkapitolou (3.2.1) výše zabývající se získáváním povědomí o aktivní záloze, jejím cílem však bylo zjistit, prostřednictvím jakých informačních zdrojů se informátorky dozvěděly o instituci aktivní zálohy. V této podkapitole se jedná spíše o vědomé či nevědomé motivace, nebo zda mohou být přátelé či rodina zdrojem motivace pro vstup.

Alena vstupovala do aktivní zálohy v období, kdy začínala tzv. migrantská krize a panoval všeobecný strach z migrantů a cizích lidí, kteří se budou chtít dostat do České republiky. Alena většinou ve svém okolí zmiňovala, že vstup do aktivních záloh je její reakcí na tuto krizi. Zkrátka se ve Vyškově chtěla naučit něco, co by jí v budoucnu mohlo zachránit život, ať už jde o manipulaci se zbraní nebo o naučení se, jak se bránit. Avšak přiznává, že to nebyl ten hlavní důvod, jelikož o účasti v aktivní záloze uvažovala již dávno předtím.

„Pokud mi tahle zkušenost či dovednost jednou zachrání život nebo někomu z mé rodiny, tak jsem ochotná to absolvovat. Ale neříkám, že migrantská krize byl hlavní důvod, proč jsem vstoupila do aktivních záloh, protože o aktivních zálohách jsem uvažovala už mnohem dřív, než tohle vzniklo.“ [Alena]

Alena jednoduše chtěla zažít výcvik a získat nové zkušenosti. Evu vedly podobné motivace, zmínila, že už řadu let sleduje vývoj situace na Blízkém a Středním východě a usoudila, že časem může nastat potřeba umět se bránit.

Hana již dříve uvažovala o vstupu do armády, protože to byl odmalička její sen. Nicméně otěhotněla a nevyšlo to. Proto se rozhodla vstoupit do aktivní zálohy, aby se udržovala v kondici a připravovala se na to, že až bude syn trochu starší, zkusí se znovu přihlásit jako vojákyně z povolání. Jana taktéž chtěla odjakživa do armády, ale chtěla si nejdříve vyzkoušet, zda na to má a zda je to vůbec pro ni. Chtěla rovněž zjistit, jak ženy fungují v armádě, jestli jsou brány vážně, příp. zda jsou natolik silné, aby to vydržely. Zkrátka jak je to po fyzické stránce a jak to funguje v rámci kolektivu.

Helena měla vzor v otci, který sloužil v armádě a později i v aktivní záloze, takže k vojenskému prostředí měla blízko a chtěla si to vyzkoušet na vlastní kůži. Aktivní zálohy jsou pro ni splněný sen. *„Nejspíš asi taky to, že jsem měla vzor v tátovi a to vojenské prostředí mi bylo blízké. My jsme za tátou do kasáren občas chodili jako malí. Někteří lidé mají třeba vůči armádě averzi, ale pro mě je to něco, co znám, co mě nějak oslovilo.“* [Helena]

Veronice se armáda líbila a má celkově ráda disciplínu, takže si chtěla aktivní zálohy také vyzkoušet. Chtěla vidět, jak funguje armáda a především chtěla rozumět zbraním. Taktéž uvažuje o tom, že by ráda přešla k profesionálům: *„Já si ještě nejsem jistá, jestli bych do toho teď skočila rovnýma nohama, tak zkusím tu aktivní zálohu. Aspoň nasbírám nějaké zkušenosti, osahám si to a teprve potom půjdu k profíkům.“* Lenka rovněž chtěla dříve vstoupit do Armády České republiky, ale tehdy neměla tu možnost, a když se objevila možnost u aktivních záloh, rozhodla se to zkusit.

Tereza brala vstup do aktivní zálohy jako výzvu: *„Potřebovala jsem nějakou životní výzvu, která by mě nějak vytrhla z toho stereotypu.“* Přiznává, že ačkoli je hrdá na to, že je Češkou, nehrálo v jejím rozhodování žádnou roli vlastenecké cítění. Daniela před nástupem do aktivních záloh prodělala nemoc a dlouho nemohla sportovat, byla vysílená a unavená a také potřebovala nějakou novou výzvu: *„Byla jsem zvyklá hodně sportovat, chodit ven a lézt po skalách a takové všemožné aktivity. A najednou jsem nemohla, takže jsem potřebovala nějak nakopnout, abych se vrátila zpátky.“* [Daniela]

Služba v aktivní záloze znamená pro informátorky různé věci. Pro některé je to splnění vlastenecké povinnosti. Jiné chtěly získat nové zkušenosti, uniknout ze stereotypu a poznat něco nového, co se nevyskytuje v běžném životě. Získání neobvyklých zážitků, touha po změně a poznání nových lidí se jeví jako jedna z nejsilnějších motivací. Další silnou motivací byla touha vyzkoušet si, zda informátorky zvládnou tvrdé podmínky na výcviku. Část informátorek totiž uvažuje o vstupu do profesionální armády a aktivní

zálohu berou jako takový první krok ke splnění tohoto cíle. V neposlední řadě také informátorky zmiňovaly, že sledují situaci ve světě a jejich vstup do aktivních záloh byla reakce na bezpečnostní hrozby. Mezi motivacemi se též, pro někoho možná trochu překvapivě, objevila touha poznat zbraně a naučit se s nimi manipulovat. V žádném z odpovědí se neobjevily finanční motivy.

3.2.4 Očekávání spojená se vstupem do aktivní zálohy

Zajímalo mne také, zda moje informátorky vstupovaly do aktivní zálohy s nějakými konkrétními očekáváními. A pokud nějaká očekávání měly, zda se naplnila.

Alena neměla přímo nějaká konkrétní očekávání, jelikož se bála si zjišťovat informace předem, aby jí případně strach neovlivnil úsudek. Nechtěla se nechat ovlivnit názory lidí, kteří výcvik již absolvovali, aby se zbytečně dopředu nestresovala.

„Měla jsem strach kontaktovat lidi, kteří to absolvovali, protože jsem se bála, že se dozvím něco, co ve finále nemusí být pravda a já se z toho budu zbytečně stresovat. Takže jsem vyloženě očekávání neměla. Věděla jsem, že to bude fyzicky náročné. Byla jsem připravená na to, že na mě bude někdo nesmyslně, zbytečně a sprostě křičet a byla jsem s tím psychicky smířená, že to tak prostě musí být. Ve finále to potom neproběhlo, takže tím lépe pro mě. Ale že bych vyloženě měla nějaká očekávání, která se tam buď splnila, nebo nesplnila, tak to jsem neměla.“ [Alena]

Alena tedy zmiňuje, že očekávání neměla, nicméně počítala s určitými věcmi, které během výcviku pravděpodobně nastanou. Ale zmínila jedno očekávání, proč vlastně chtěla vstoupit do aktivní zálohy, respektive přání, a to, že pokud se ve Vyškově naučí něco, co neumí většina populace a dá jí to nějakou výhodu, tak to určitě stojí za to. Daniela také neměla nějaká velká očekávání, jelikož nevěděla, co se bude odehrávat během výcviku. Ale bavilo ji střelení, na které se těšila, protože už jako menší střílela ze vzduchovky a šlo jí to.

Hana očekávala, že na ni kolegové na výcviku budou koukat jako na někoho, kdo tam vůbec nemá co dělat a jen si na něco hraje a brzo skončí, protože to nezvládne. A byla příjemně překvapená, že si všichni vzájemně pomáhali a vytvořila se tam dobrá parta. V rámci aktivní zálohy věděla, že se setká pouze se základy, jelikož není prostor brát vše do hloubky, jako to mají vojáci a vojákyně z povolání.

„A řekla bych, že i to očekávání na přechod, kdy pak budu chtít jít k profesionálům, to naplnilo. Že budu mít už ten základ, budu vědět třeba, o čem se tam bude jednat“

a budu znát různé povely nebo jak zacházet se zbraní, že už to pro mě nebude taková neznámá a takový hrozný šok, jako když tam jdete bez nějaké přípravy. Takže ano, dá se říct, že to naplnilo moje očekávání.“ [Hana]

Tereza očekávala, že získá nějaké nové dovednosti a vyzkouší si i věci, které jsou mimo její obor. Chtěla si zkusit, zda to zvládne a chtěla zažít něco, co ji posune dál. Eva také chtěla získat nové zkušenosti a naučit se, jak by se mohla v případě potřeby ubránit. Chtěla být schopná umět ubránit svoji rodinu, přátele a celkově naši zem. „*Protože jsem velice velká vlastenka. (smích)*“ Helena si taktéž chtěla rozšířit obzory a chtěla nahlédnout do toho, jak funguje armáda. Za velký přínos označila poznání nových lidí, se kterými by za normálních okolností pravděpodobně nepřišla do styku, a možnost účastnit se různých soutěží. Podobná očekávání zmínila i Lenka: „*Moc jsem nevěděla, co mě čeká, takže ani já jsem nevěděla, co můžu nebo mám očekávat. Možná získání nových vědomostí a zkušeností, možnost proniknout do celého systému AČR, vidět profíky v akci a ujasnit si svůj celkový pohled na armádu a vojenský život.*“

Jana očekávala, že se naučí manipulovat se zbraněmi a získá základy obrany a taktiky. Ráda poznává nové lidi a chtěla si vyzkoušet disciplínu, protože to podle ní v dnešní době především mladým lidem schází. Rovněž očekávala, že zjistí, jak vlastně ženy fungují v rámci armády. Jana tedy měla poměrně hodně očekávání, která se jí naplnila, a jen jí to podpořilo v jejím odhodlání přidat se k profesionálům.

Jedno z témat, na které jsem narazila, se týkalo zbraní. Překvapilo mě, jak kladný vztah ke zbraním informátorky měly nebo si ho během výcviku vytvořily. „*Co jsem si tam opravdu zamilovala a na co jsem změnila názor, to jsou zbraně. Ty jsem moc nemusela, i když jsem věděla, že v armádě jsou potřeba. Ale velice rychle jsem změnila názor, když jsem potkala BREN. To je úplně úžasná zbraň, kterou chci mít doma. (smích)*“ [Hana] Jana se dříve o zbraně také příliš nezajímala, ale díky výcviku svůj postoj k nim změnila. „*Já ke zbraním nikdy netáhla, nebo že bych po tom prahla, ale když to pak člověk drží a manipuluje s tím... I teď si na to vzpomenu a ta zbraň mi schází. Je to super adrenalin.*“ [Jana]

3.2.4.1 Překvapení

Informátorek jsem se rovněž dotazovala na to, zda je něco překvapilo. Většina mluvila o překvapeních v rámci absolvování výcviku.

Alenu překvapilo, že na ni nikdo nekřičel, neponižoval ji a celkově v rámci celé čety panovaly opravdu vřelé vztahy. To samé zmínila Daniela, která také čekala, že na ně

budou víc křičet. „Čekala jsem, že na nás budou víc rvát. Čekala jsem, že to bude víc jako v amerických filmech, kde velitel křičí na vojáky a ono to takové nebylo. Ono to bylo docela příjemné všechno.“ [Daniela] Alena také zmínila slavnostní přísahu při zakončení základního výcviku a své překvapení z toho, jak silný zážitek to byl.

Veroniku překvapilo, že toho dělali tolik a v tak velkém rozsahu. Nečekala, že budou mít stejný záběr, jako mají profesionální vojáci a vojákyně. Skoro jí přišlo, že je cvičí tak důsledně, aby pak mohli přejít k profesionálům.

Hana zmínila hod granátem. Předpokládala, že v rámci této disciplíny nebude mít problém a nakonec ho skoro nedohodila, jelikož byl těžší, než myslela. Se vším ostatním počítala. A co ji hodně překvapilo, byly zbraně – předtím k nim neměla příliš kladný vztah, i když věděla, že jsou potřeba, ale během výcviku si je zamilovala a změnila na ně kompletně názor. Byla ale překvapená, že jsou tak těžké.

Tereza dosud neměla zkušenost s prací pod tlakem a najednou na cvičení pod tlakem byla. Lidé jsou na výcviku vytržení ze svého pohodlí a velmi ji překvapilo, jak hodně se semkli. Taktéž ji překvapilo, jaký hluboký vliv na ní výcvik zanechal.

„Překvapilo mě, že toho bylo víc, než jsem čekala. Opravdu ta komunikace s lidmi a taková zajímavá atmosféra, všechno na mě zapůsobilo dost silně, víc než jsem čekala. Víc jsem si to připustila... celkově ty věci, co se tam děly. Myslela jsem, že to zkusím a dobrý, tím to skončí. Ale je to pořád ve mně.“ [Tereza]

Janu příjemně překvapilo, že kurz základní přípravy zvládala nad svoje očekávání a že to pro ni nemělo žádná negativa. Naopak ji zaskočila nepřipravenost některých lidí. Počítala s tím, že ten, kdo chce vstoupit do aktivních záloh, se na to i řádně připraví fyzicky a duševně, a proto ji udivilo, že to někteří lidé vzdali krátce po začátku. Evu překvapilo, že výcvik nebyl tak tvrdý, jak očekávala: „Myslela jsem si, že to tam bude daleko tvrdší. Protože všichni strašili, jak je to tam psychicky náročné a není. Aspoň mně to tak nepřišlo. Je to fyzicky dost náročné, ale...“

Helena se těšila, že si ve chvílích volna půjde zaběhat nebo se půjde projít po okolí, a proto ji zaskočilo, že si jít zaběhat nemohla. Je tam totiž omezení v tom, že se nesmějí sami pohybovat po kasárnách.

Lenka zmínila chování vojáků jako něco, co ji příjemně překvapilo: „Co mě mile překvapilo je to, že vojáci, ať už profíci nebo záložáci, na to jaké ze sebe dělají borce a frajery, tak se k ženám vojandám chovají zdvořile a s úctou. A taky to, jak AČR dbá na ekologii a životní prostředí.“

3.2.4.2 *Absence*

Kromě překvapení jsem se dotazovala také na to, zda informátorky něco postrádaly – ať už na cvičení nebo celkově v rámci aktivní zálohy.

Alena ani Eva nic nepostrádaly. Hana taktéž ne a ani si nevybavuje nějakou nepříjemnou zkušenost. Jany výpověď to rovněž potvrzuje: *„Myslím si, že ne. Že jsem všechno měla. Tak hezky jsme se tam o sebe postarali, takže jsem nepostrádala nic. V tu chvíli mi to dokonce bylo blíž než doma, ti lidi byli taková rodinka, no. Takže nic jsem nepostrádala.“* I Lenka byla nadmíru spokojená: *„Ne, všechno bylo v pohodě. Technické zázemí, strava i přístup všech byl profesionální a v pořádku. Takže z mé strany spokojenost.“*

Tereze trochu chyběla lepší organizace. Je totiž zvyklá, že si svůj čas organizuje sama a naplňuje si vše podle sebe. Ale uznává, že to v takovém prostředí nejde. *„Když si to člověk vezme v souvislostech, je jasné, že kdyby se něco stalo, taky se mě nikdo nebude ptát, kdy se chci najíst a tak dále. Takže tohle mi asi vadilo nejvíc, takový ten chaos, že se neví, co bude a kdy to bude.“* [Tereza]

Heleně trošku chyběl nějaký soukromý prostor, kam by se mohla jít pomodlit, jelikož je věřící. Daniela postrádala více přežití v přírodě a chtěla se učit kontaktní boj, na druhou stranu uznává, že šest týdnů v rámci kurzu základní přípravy je příliš krátká doba na to, aby se stihli naučit vše.

3.2.4.3 *Zvýznamňování genderu*

Ač jsem se cíleně nedotazovala na nějaké rozdíly mezi ženami a muži, některé informátorky se k tomu samy dostaly ve svých výpovědích.

Podle Aleny se v armádě stírají veškeré rozdíly mezi pohlavími. Přiznala, že to může být pro ženy složitější, protože k nim muži přistupují jinak. Ale podotkla, že i v rámci čety, kde jsou pouze muži, dochází k překračování intimních zón či běžného fyzického kontaktu mezi muži, což jde proti genderovým stereotypům.

„Je to úplně něco jiného, protože v dnešní době jsou obecně vztahy takové odtažené, každý se snaží udržovat si nějakou bublinu a v té armádě to je úplně obráceně. My, když jsme měli přežití v přírodě, tak jsme si stavěli přístřešky a spali jsme venku. Venku byla zima a normálně byste si s cizím člověkem nelehla takhle vedle sebe, protože se potřebujete zahřívat a v té armádě to tak je, že se potřebujete vyspat, zahřát a nemáte možnost to udělat jinak... a takhle to funguje nezávisle na pohlaví. Možná je to pro ženu trošku složitější, protože chlapi k ní přistupují jinak. Ale i

když jsou v té četě jenom chlapi, tak i chlapi na tom přežití si lehnou vedle sebe, obejmou se a budou takhle spát, protože jim nic jiného nezbyvá.“ [Alena]

Tereza zmínila, že byl velký rozdíl mezi tím, jak zvládaly ženy a jak muži stanovený režim během výcviku a přístup instruktorů.

„Mile mě překvapilo, že nás pár žen pobralo ten systém lépe než chlapi. Ženské si řekly, že prostě na nás řvou a tak co. A vím, že ti chlapi to nedávali. To mě fakt hodně překvapilo. Byl tam velký rozdíl mezi tím, jak to pobírají ženy a chlapi, taková ta genderová rozmanitost tam byla znát.“ [Tereza]

Podle Daniely panuje v armádě trend, že se snaží udělat všechno stejné. Přistupuje se k tomu tak, že všichni v armádě jsou vojáci, žádné rozdíly nejsou. A proto ji zarazilo, že na cvičení museli spát odděleně. V prvotní fázi cvičení tomu rozumí, ale když začínají trénovat a simulovat nějaké bojové úkoly, tak už jí to připadá jako problém, že jednotka není celá pospolu. Také se setkala s tím, že se jednou přihlásila jako dobrovolnice na odklizení odpadků a někdo jí odpověděl, že to „není práce pro holky“. Když daný pán odešel, informátorka to začala dělat i navzdory jeho prohlášení. Později prý tento pochopil, že to s ní nebude tak jednoduché, takže ji nechal pracovat. Tenhle zážitek Danielu trochu zarazil. Obecně se ale jinak s takovýmto přístupem neseťkává.

Veronika si na rozdíl od Daniely myslí, že se na ženy v současné době bere až přílišný ohled. Přišlo jí zbytečné, když přijela na výcvik a dotazovali se jí, zda chce být ubytovaná na patře, kde jsou oddělené ženské a mužské sociální zařízení. Na jednu stranu chápe, že v rámci rovnoprávnosti jí to být nabídnuto musí, aby si mohla vybrat, na stranu druhou si myslí, že když už se žena rozhodne jít do armády, tak počítá s tím, že nebude mít takový komfort nebo extra péči. Veronika si také postěžovala, že vzhledem k její drobné konstituci na ni lidé pohlížejí jako na křehkou a bezbrannou dívku a několikrát jí proto bylo nabídnuto, že kdyby ji někdo jakkoli obtěžoval nebo byl nějaký problém, má to hned jít nahlásit.

„To už mi nabízeli několikrát a osobně můžu říct, že mě to obtěžuje. Je to určitě dobré gesto a já jim jsem za to vděčná, že něco takového berou v potaz. Tohle mi bylo už dvakrát řečeno jako jedna z prvních věcí, když jsem se setkala se svými nadřízenými, což mi tak nějak signalizuje, že oni pořádně neví, co ode mě čekat. Mimoděk mi to říká, že mě berou jako slabinu.“ [Veronika]

Na začátku bylo pro informátorky obtížné mít nějaká očekávání, protože většina z nich nevěděla, do čeho jdou. Převážná většina z nich nemá pocit, že by se očekávání nenaplnila. Ačkoli mi některé informátorky nejprve pověděly, že očekávání žádné neměly, nakonec většinou zmínily něco, s čím počítaly, že zažijí nebo s čím se setkají. Možná jen některé očekávaly jiný průběh výcviku. Nejčastěji informátorky předpokládaly, že výcvik bude tvrdý a někdo tam na ně bude křičet. Taktéž počítaly s tím, že se na výcviku naučí, jak se ubránit, kdyby se ocitly v ohrožení. Rozhodně je pozitivní, že žádná není zklamaná ze svého působení v aktivní záloze.

Informátorky nejčastěji v rámci cvičení překvapilo, že na ně nikdo moc nekřičel a že se vytvořily tak důvěrné vztahy v rámci jednotky. Některé informátorky byly překvapené, jak jsou ve skutečnosti těžké granáty a zbraně. Případně je překvapilo, jak velký vliv na ně celé cvičení mělo. Informátorky vesměs nic nepostrádaly.

3.2.5 Podpora rodiny při vstupu či setrvání v aktivní záloze

Podpora rodiny a nejbližšího okolí je dle mého názoru jeden z nejdůležitějších aspektů pro spokojený život. Je dobré vědět, že se v těžkých chvílích máte na koho obrátit. To, z jakého rodinného zázemí pocházíme, také mnohdy utváří náš pohled na svět. Proto jedna z otázek směřovala na podporu rodiny a její možný vliv při vstupu informátorek do aktivní zálohy.

Hana pochází z početnější rodiny, kde ji rodiče i sourozenci podporují. Byla do armády zapálená již od dětství a v rodině vědí, že když si něco umane, také toho dosáhne. Proto to pro ně ani nebylo nějaké překvapení, že se rozhodla vstoupit do aktivní zálohy. Podobně je na tom Helena: „*Taky se vesměs setkávám s podporou. Z rodiny nad tím trošku kroutí hlavou, ale už si zvykli, že občas mám takové zvláštní nápady a rodiče mě spíš podporují, sourozenci taky.*“

Tereza se v rodině setkala s podporou: „*Rodina úplně v pohodě, naopak ti mě podporují.*“ Eva taktéž: „*Moje maminka je ráda, že jsem tam vstoupila.*“ Lenka si uvědomuje, že podpora rodiny nemusí být samozřejmostí a proto si velmi váží toho, že ji má: „*Rodina mě podporovala, podporuje a podporovat bude snad ve všem, co si kdy vymyslím. V tomhle mám obrovské štěstí.*“

Jana zmínila, že doma o jejím plánovaném vstupu do aktivní zálohy nevěděli, ale příjemně ji překvapilo, že otec měl radost a nakonec ji oba rodiče podpořili. Celkově rodina ji podporuje, vyjma babičky, ale to je z pochopitelného důvodu, že má o informátorku obavu. „*Celkově reagovali tak, že byli překvapení, ale fandili mi.*“

Alena mi svěřila, že účast v aktivní záloze špatně snáší její přítel. Přiznala, že během základního výcviku málem přišla o vztah: „*Já jsem třeba vůbec nevěděla, že je žárlivý do té doby, než jsem absolvovala základní vojenský výcvik.*“ Na druhou stranu uznává, že to možná nebude žárlivost jako taková a že jí možná jen svým způsobem závidí, že ona měla tu možnost a získala takové zkušenosti. Sám totiž také dost inklinuje k armádě, ale z časových důvodů neměl možnost zapojit se do aktivní zálohy.

Daniela popisovala, jak se uvažování rodičů ohledně účasti v aktivní záloze proměňuje. Její mamce se to zpočátku nelíbilo, protože se domnívala, že armáda je nebezpečné místo pro ženy. Táta si zase vybavil své zážitky z vojny, kde to bylo dost rizikové a také se mu to zpočátku nelíbilo. Nicméně jejich názor se postupně mění s tím, jak získávají od informátorky informace o současné situaci.

„No, tak maminka docela dobrý. Ta už se s tím nějak srovnala, ale pořád z toho není nadšená. Spíš bych se podle ní měla učit vařit, ale už se s tím tak nějak sžila. Už mi i docela fandí, třeba mi i píše smsky na cvičení. Předtím mi jen psala, jestli jsem v pořádku, ale už mi píše i hezcí věci. Taťka už se s tím taky docela smířil, už si spíš jen tak o tom pokecáme. Už pochopil, že to není, jako když byl on na vojně. Že je to jiný, že my tam jsme dobrovolně, že chceme něco dělat a nějak se rozvíjet. Hodně tomu pomohlo, že ty aktivní zálohy a ženy v aktivních zálohách jsou hodně medializovaný, podporovaný televizi a všude jsou náborová videa, média strašně podporují ženy v AZ, že je to něco úžasného a geniálního, protože je tam málo žen a snaží se to nějak vyrovnat.“ [Daniela]

Naopak Veronika neměla žádnou podporu ani rodinné zázemí, které by ji motivovalo směřovat do aktivní zálohy. Spíše zmínila negativní zážitky, jelikož její maminka se po letech rozvedla s manželem – vojákem z povolání. Navíc její pradědeček byl dukelským hrdinou, válka ho však negativně ovlivnila. Veronika ale vzpomíná, že když u něho trávili čas na chatě o prázdninách, ukazoval jim odznáčky a různá vyznamenání, což se jim jako dětem moc líbilo. Podporu rodiny tedy Veronika neměla, s matkou ani se sestrou si příliš nerozumí: „*Jedna věc je vzdálenost, druhá věc je, že my si pořádně nerozumíme.*“ Na druhou stranu velkou podporu našla ve svém příteli, který je také v aktivní záloze a můžou spolu sdílet zážitky a to jak ty dobré, tak ty špatné. Podporu rovněž našla v rámci své jednotky.

„Co se týče podpory, našla jsem druhou rodinu v zelené. Sice se nevidíme každý den a nemůžeme si vykládat o všem, ale je to tam prostě. Já kdybych měla nějaké problémy, nemohla najít práci, oni mi pomůžou. Kdyby se něco hodně nepovedlo, tak vím, že v nich mám tu podporu. A vlastně cítím to tak. Je to špatný říct, že oni jsou vlastně moje první rodina. Že se to takhle prostrídalo.“ [Veronika]

Z uvedených odpovědí je patrné, že u většiny informátorek hraje podpora rodiny důležitou roli, ať už při vstupu do aktivní zálohy nebo v dalším setrvání v záloze. Tam, kde podpora rodiny nebyla tolik silná, to vyvážila podpora přítele či souhra v rámci jednotky. To vše napomáhá motivaci k dalšímu působení v aktivní záloze.

3.2.6 Reakce okolí na vstup do aktivní zálohy

Pokud jde o reakce okolí, moje informátorky se setkaly s různými typy reakcí. Jak pozitivními, tak samozřejmě i negativními.

Helenino okolí se staví pozitivně k jejímu působení v aktivní záloze. Podobnou zkušenost má i Lenka.

„Mé nejbližší okolí hodnotí mé působení v AZ víceméně kladně. Párkrát z jejich úst zazněla slova jako hrdost, obdiv, respekt a to člověka potěší. Našlo se i pár takových, co mé působení v armádě odsoudilo, ale myslím si, že tam je problém spíš s armádou jako celkem než se mnou. Víte jak to je, ne všichni mají vojáky v lásce.“ [Lenka]

Hany nejbližší nebyli překvapeni tím, že vstoupila do aktivní zálohy, jelikož se s nimi neustále bavila o armádě. Spíše novější přátelé se podívovali nad tím, proč vstoupila do zálohy, když se plánuje přidat k profesionálům. Ale doslechla se, že o ní prohlašovali známí, se kterými si není tak blízká a jen se s nimi občas pozdraví, že nic neumí a není natolik chytrá, aby byla v záloze. Jako uspokojení pak cítila, když dokončila cvičení a tito lidé byli hodně překvapení.

Jana informaci o vstupu do aktivní zálohy do poslední chvíle moc nešířila mezi přáteli, jelikož se bála, že třeba selže a nedodělá výcvik. Až poté, když viděla, že to půjde, tak se s tím začala lidem svěřovat. Lidé v okolí byli spíše překvapení či přímo vyjadřovali obdiv. Pár lidí se samozřejmě podívovalo nad tím, proč jde zrovna do armády. *„Podle mě někteří mají v sobě ještě ty předsudky, co bylo dřív. Neberou to tak, že armáda už je jiná. Ale to bylo minimálně.“ [Jana]*

Alena se setkala se dvěma typy reakcí. Někteří lidé její dobrovolnou aktivitu nechápou, jiní ji naopak obdivují. Obdivné reakce však převládají. „*Minimálně o tom ti lidi získávají povědomí a přemýšlí o tom, že by to bylo vlastně zajímavé.*“ [Alena] Jeden její známý také přemýšlí o tom, že by vstoupil do aktivní zálohy. To většina přátel Terezy je spíš v šoku, jelikož něco takového nečekali a především s tím nemají žádné zkušenosti. Takže se u nich nejednalo vyloženě o negativní reakce, ale spíše to lze nazvat překvapením. Naopak Eva se setkala především jen s negativními reakcemi, kdy jí okolí nazvalo bláznem. Ale i přes tyto negativní reakce je ráda, že je v aktivní záloze.

Daniela taktéž popsala spíše negativní reakce a to především v rámci školy, protože ji učitelé nechtějí pouštět na cvičení nebo se do ní lidé naváží, že je „guma“. Ale bere to sportovně, ví, že s takovými lidmi se nemá smysl bavit. Jejich přesvědčení se nezmění, nepřijmou jiný názor než ten svůj.

Veronika si postěžovala, že ji často lidé hodnotí povrchně podle toho, jak vypadá, nebo si o ní myslí, že je v aktivní záloze, protože je to zrovna populární. Nemá však potřebu někomu něco dokazovat nebo stále vysvětlovat. „*Protože se na mě podívají a na první pohled vidí slabou ženskou, která si oblékla maskáče, aby si něco dokázala. Že to zbožňuju, že to prostě miluju a nedokážu bez toho být, to oni nevidí.*“ [Veronika] Když pořádala rozlučku před stěhováním do jiného města, pozvala si tam dávné kamarády a byla překvapená jejich reakcemi, jelikož si myslela, že to vezmou jako samozřejmost, kdežto oni byli ohromeni a velmi se o to zajímali. Ale setkala se tam i s odlišnými reakcemi, kdy se mužům příliš nelíbilo, že ona jako žena tomuto tématu rozumí a nenechá se tak snadno „obalamutit“. Díky tomu tedy Veronika poznala, kdo se s ní baví proto, že se o ni upřímně zajímá a kdo si ji chce pouze naklonit na svoji stranu. „*Takže v tomhle je to náročnější pro ženskou, protože to není takový typický... U chlapa se tak nějak předpokládá, že se bude zajímat o tyhle věci a je to normální, u ženy ne. Je to složitý a často stojím před otázkou: mám to zatajit a pak to na ně vybalit až později?*“ [Veronika]

3.2.6.1 Zaměstnavatel

Podle *Zákona o službě vojáků v záloze* je zaměstnavatel povinen uvolnit vojáka či vojákyni v záloze na cvičení, realita ovšem bývá někdy jiná. Neochota zaměstnavatelů uvolňovat své zaměstnance a zaměstnankyně na cvičení je poměrně známá (Hruška, 2016: 121). Někteří záložníci a záložnice neuvolnění z práce řeší dovolenou či neplaceným volnem.

Vědkyně Alena se v práci nejprve setkala s překvapenými reakcemi, jelikož to kolegové a kolegyně neznali nebo o aktivní záloze nikdy ani neslyšeli. Na personálním

oddělení zjistili po poradě s právníkem, že informatorku skutečně pustit musí a nakonec prý byli nadšení z toho, že se pro něco takového rozhodla. Když pak odjížděla na výcvik, tak jí dokonce spolupracovníci a spolupracovnice volali a zajímali se o to, jaké to je a jak to zvládá. *„Takže u mě v práci problém nebyl. Ale vím o tom, že někteří ti zaměstnavatelé s tím problém mají.“* [Alena] V práci u zdravotnice Evy aktivní zálohu také neznali a mzdová účtárna s tím tedy měla velký problém. Nicméně vedoucí Evy jejím kolegům a kolegyním ze mzdového oddělení vysvětlil, že ze zákona Evu musí na výcvik pustit a bylo po problému. Rovněž u zdravotnice Heleny o tom mnoho kolegů a kolegyně v práci nemělo povědomí, namísto negativních reakcí se ale spíše na informatorku obraceli s dotazy, o co vlastně jde. *„Vůbec jsem se nesečkala s nějakými negativními komentáři. Jestli to někomu vadí, tak to nedal nijak najevo. A spíš teda se mě lidé ptají, o čem to je.“* [Helena]

Studentka Daniela si myslí, že by zaměstnavatel měl oceňovat působení v aktivní záloze, jelikož to může být záruka vyšších kvalit daného člověka. Což ale rozhodně nebyl případ řidičky z povolání Hany, které mistr v předešlé práci dával najevo, že mu její účast v záloze není po chuti.

„Oni by mě teda pustili, ale myslím si, že až bych přišla, odnesla bych to tak, že bych neměla žádný volný víkend. Tam jsem z toho cítila takový ten odpor. I ty narážky toho mistra, co tam kolikrát pronesl, nebyly moc příjemné a věřte tomu, že ani já jsem mu moc příjemně neodpověděla. Ale to už byl takový ten první impuls, kdy jsem si řekla, že tady pracovat nebudu. Když mi třeba řekl, že by potřeboval, abych byla v práci a ne si šla někam hrát na vojáčky. Tak jsem mu odpověděla, že já si radši půjdu hrát na vojáčky, protože až ti vojáčci budou potřeba, tak my budeme vědět, co dělat a on nebude vědět vůbec nic. A tím pádem už jsem byla taková ta černá ovce v práci a pořád se do něčeho navážel. A až to bylo opravdu nepříjemné a začal i narážet do soukromí, tak jsem odešla.“ [Hana]

Hana se tedy rozhodla z této práce odejít. Vysvětlila mi, že problémy spojené s účastí v aktivní záloze nebyly hlavním důvodem pro změnu zaměstnání, ale spíše poslední kapkou. Rozhodla se pro změnu práce z důvodu neshod se svým mistrem. Přesto se zde dá vyčíst jasné stanovení priorit, v němž aktivní zálohy hrají důležitou roli. V nové práci už se naštěstí Hana s podobným přístupem nesečkala. Nový zaměstnavatel nemá problém s její účastí v aktivní záloze, naopak to vnímá pozitivně.

U učitelky Terezy její působení v aktivní záloze kolegové a kolegyně respektují a přistupují k tomu spíše neutrálně. *„Ted' jsem byla týden na cvičení a nesečkalo se to*

s velkým nadšením. Ale nebylo to ani s odporem, takže spíš je mi tady ta aktivita trpěna.“
[Tereza]

Veronika, pracující v sektoru bezpečnosti, upozorňuje na skutečnost, že ačkoli se neustále, především v médiích, mluví o tom, jak se mají lidé hlásit do aktivní zálohy a jak je to prospěšné, už se příliš nezmiňuje, že skloubit účast v aktivní záloze se zaměstnáním nebo dokonce se studiem zase tak snadné není. Podle Veroniky jsou snad jen tři firmy, které otevřeně podporují a jsou schopni i finančně ohodnotit účast v aktivní záloze. Ostatní firmy to berou spíše jako překážku a pohlíží na nepřítomnost pracovníka a pracovnice jako na „ulívání se“. Často proto může zaměstnanec či zaměstnankyně stát před volbou: povědět či zamlčet? *„Není to často úplně příjemné, mít na výběr to zatajovat nebo... Byla jsem na pracovním pohovoru, kde se zajímali jenom o to, nebo mi to tak ve výsledku přišlo, že si mě pozvali jako takového exota, aby se na mě podívali a dozvěděli se, co je nového v armádě.“* [Veronika]

Zde můžeme vidět, že teoreticky by problém v práci ve spojitosti s účastí v aktivní záloze být neměl, skutečnost je ale mnohdy jiná. Někdo se rozhodne nepříjemnostem předcházet formou dovolené nebo změnou zaměstnání.

Vnímání veřejnosti vůči aktivním zálohám je často shodné s celkovým názorem na armádu, který je dle informátorek spíše negativní. Nicméně pomalu se začíná zlepšovat názor na armádu a aktivní zálohy a možná i s větší medializací aktivních záloh přibývá lidí, kteří vnímají aktivní zálohu jako zajímavou instituci.

Po vyhodnocení odpovědí lze říci, že jedna z největších překážek pro působení v aktivní záloze je postoj zaměstnavatele k uvolňování aktivních záložníků a záložnic na vojenská cvičení. Některé z mých informátorek s tím mají samy špatnou zkušenost, jiné vědí o případech, kdy s tím měli problém kolegové a kolegyně. Jako ta úplně největší překážka se zdá být účast na vojenských cvičeních pro studenty a studentky, poněvadž naráží na neochotu profesorů a profesorek omlouvat jejich nepřítomnost. Škola totiž na rozdíl od zaměstnavatele nemá povinnost uvolňovat studenty a studentky na cvičení. Tímto tématem se budu více zabývat v následující kapitole pojednávající o kladech a záporech spojených s účastí v aktivní záloze.

3.2.7 Klady a zápory spojené s působením v aktivní záloze

V této části se zaměřuji na zjištění, co moje informátorky vidí jako pozitivní aspekty plynoucí z jejich služby v aktivní záloze. Samozřejmě mě rovněž zajímalo i to, co vnímají jako negativa a co by případně rády změnily.

Lenka se nad pozitivy ani negativy zatím nezamýšlela, zkrátka je ráda, že může sloužit v aktivní záloze. „*Já to беру takhle: jsem teď záložák, jsem na sebe hrdá, a jestli to má nějaké klady nebo záporny, to neřeším. Asi je to i tím, že se zatím neobjevilo nic, co by mě donutilo nad něčím takovým přemýšlet.*“ [Lenka] Ani Eva neshledala žádné klady ani záporny. Klady vidí spíše pro budoucnost. Na cvičeních se jí líbilo, že u sebe neměla telefon, který by zvonil, a nemusela odpovídat na žádné emaily.

Pro Alenu znamená účast na cvičeních mentální odpočinek. V civilním životě má zodpovědnost za ostatní lidi (v rámci projektového řízení) a musí neustále něco organizovat, takže si užívá, že na cvičeních nemusí o ničem rozhodovat. Proto se těší na další cvičení.

„V té armádě to funguje tak, že já přijdu a někdo mi řekne, co mám dělat, co si mám vzít na sebe, kdy si mám dojít na záchod, kdy se mám najíst, kdy mám jít spát. A mně to neskutečně vyhovuje... Já jdu na výcvik a vypnu. A to jsem nevěděla do té doby, než jsem absolvovala Vyškov, a vážně mi to sedlo. Opravdu ten Vyškov, těch šest týdnů, to byla neskutečná mentální rekonvalescence.“ [Alena]

Haně se naopak líbí, že může dělat něco pro sebe, pro svoje zdraví a kondici, zkrátka že jen nesedí doma a nezažívá stereotyp. Jako velké plus vidí, že s ní chodí sportovat syn a doma spolu posilují, k čemuž ho nemusí nutit. Když vidí, že se jeho maminka chystá sportovat, automaticky se k ní přidá, bere ji jako svůj vzor.

Tereza kladně hodnotí to, že si rozšíří obzory a podívá se někam, kam by se za normálních okolností nepodívala. A může si vyzkoušet věci, které by si normálně vyzkoušet nemohla. A samozřejmě má příležitost setkat se s lidmi, s nimiž by se jinak nesetkala. Podobně jako Alena bere účast na cvičeních jako jistou terapii – nikomu tam nemusí říkat, co má dělat a nemusí nikoho prosit, aby něco udělal. Záporny žádné nevidí.

„Myslím si, že pokud na to někdo má a chtěl by to vyzkoušet, určitě bych to každému doporučila. Nejde jenom o tu armádu, ale spíš jde o tu zkušenost, mít tu možnost si taky vyzkoušet něco jiného. A není to vůbec špatné vidět, jak to funguje jinde, co se všechno může stát, nemůže stát. Jenom tak nějak pro sebe, no.“ [Tereza]

Kromě vyzkoušení si nových věcí se také na cvičeních můžete dostat do situace, kdy člověk musí překonat sám sebe. Svě o tom ví Daniela, která měla dvě velké fobie: velký strach z hodů granátem a před pár lety se začala bát stísněných prostor. První fobii

překonala, když si hod granátem vyzkoušela a zjistila, že to tak hrozné nakonec není. A pokud jde o stísněné prostory, během výcviku se jí tento strach také o něco zmenšil. „*Musím říct, že mě to pak pustilo, už se tolik nebojím stísněných prostor, trochu jsem se z toho vyléčila. (smích)*“ [Daniela]

Jana kladně hodnotila, že přijde do kontaktu se zbraní. Ke zbraním nikdy nijak netíhla, ale poté, co díky aktivní záloze držela zbraň a manipulovala s ní, tak přiznala, že jí to ve chvílích mimo cvičení chybí. Daniela si také pochvalovala zbraně, před tím nikdy nestřílela a úplně tomu propadla. Dokonce si udělala zbrojní průkaz a chce se v tom nadále zdokonalovat. Helena nikdy nebyla zastánkyní používání zbraně za každé situace, ale díky aktivní záloze začala uvažovat, že by si taktéž pořídila zbrojní průkaz.

Daniela zmínila jako výhodu fakt, že může přijít do vojenské nemocnice, když jí není dobře nebo když má nějaký zdravotní problém. Jelikož má své doktory ve svém původním bydlišti, oceňuje přednostní právo k přijetí během pobytu v Praze. Helena také vypíchl jako klad, že měla možnost nakouknout do toho, jak funguje součinnost armády a integrovaného záchranného systému. Rovněž si pochvalovala, že se mohla seznámit v rámci výuky s mezinárodními smlouvami zabývajícími se chováním ve válce nebo v ozbrojeném konfliktu. Helena označila za klad mimo jiné i to, že může šířit dobré jméno armády ve svém okolí.

„Co se týče nějakého osobního přínosu, tak člověk pozná nové lidi, profesně ho to může také ovlivnit. Samozřejmě je tam i nějaká finanční odměna, což teda nebyl ten hlavní motiv, ale je to milé. Asi bych našla i nějaké další věci, teď to úplně nedokáži pojmenovat. Určitě kladem je to, že člověk může i ve svém okolí šířit dobré povědomí o armádě a o tom, že to není jenom stádo zelených mozků, ale že mají široké pole působnosti. Kladem je i možnost účastnit se různých akcí.“ [Helena]

Pestrost různých akcí vyzdvihla také Veronika. Líbí se jí, že se dostanou ke cvičení s vojenskou policií i s normální policií nebo že si mohou vyzkoušet strážení.

Hana se již neseťkává se záporů. Dříve brala jako zápor chování svého nadřízeného, který měl spoustu připomínek k její účasti v aktivní záloze. Bála se, že to bude problém i v nové práci, ale její nynější spolupracovníci a spolupracovnice to spíše vítají. Jeden ze záporů by mohl být v rámci vztahu, kde je jeden z partnerů v záloze. Sama tuto situaci nezažila, ale setkala se s kamarádem, jehož partnerce se nelíbilo, že je v aktivní záloze.

Janě přišlo negativní, že cvičení jsou jenom občasná. Myslí si, že by dlouho nevydržela jen v aktivní záloze právě kvůli tomu, že je to pouze jednou za čas. Už i

z důvodu, že by mohla zapomenout to, co se naučila a na opětovné učení není dostatek času. Proto Jana plánuje vstoupit do profesionální armády.

Daniela vidí zápor v tom, že zatím ještě studuje a ze zákona škola nemusí brát ohled na to, že je členkou aktivní zálohy.

„Takže oni mě nemusí uvolnit na cvičení. Učitelé mi nemusí umožnit si ty cvičení nahradit, když budu chybět. Kdyby se psal test a já bych chyběla, nemusí mi umožnit si ten test dopsat. Nebere se to jako legitimní důvod, proč chybět ve škole. Takže tam je to docela nepříjemné z tohoto důvodu, ale v brzké době by se to mělo změnit v zákoně, takže snad. Zaměstnavatel musí uvolňovat záložáky, škola ne.“
[Daniela]

Veronika podotkla, že účast v aktivní záloze není moc dobře finančně ohodnocená a stále je to spíše taková almužna. *„Má to určitě spoustu kladů, ale ten normální život... To je taky důvod, proč potom chci jít k profíkům. Já nechci dělat nic jiného, já se nespokojím s ničím jiným.“* [Veronika]

3.2.7.1 Fyzická a psychická kondice

Uchazeči a uchazečky o službu v AZ musí nejprve projít vyšetřením ve vojenské nemocnici. Poté absolvují intenzivní výcvik, kde si musí osvojit alespoň základní dovednosti, které musí ovládat každý příslušník a příslušnice ozbrojených sil. Náročnost základní přípravy je poměrně vysoká a zdaleka ne všichni se dokáží vyrovnat s kladenými nároky. Moje informátorky nicméně poukazovaly spíše na náročnost po psychické stránce.

Daniela přiznala, že výcvik byl hodně náročný, obzvlášť proto, že ho absolvovala v létě, takže teplotní podmínky ho ještě ztížily. Alena se na výcvik připravovala zodpovědně po fyzické stránce, zhruba půl roku běhala a posilovala, aby získala jistotu, že Vyškov ve zdraví přežije. A ačkoli přiznala, že muži jsou lépe fyzicky vybavení, byla se svojí přípravou spokojená.

„Chlapi na tom byli samozřejmě fyzicky mnohem lépe. Nebudu se porovnávat s mladým, sto osmdesát vysokým chlapem, protože ženská prostě nemůže mít takovou fyzičku jako chlap. Ale kdybych to měla shrnout, byla jsem tak zhruba v té lepší polovině.“ [Alena]

Tereza očekávala, že výcvik bude velmi fyzicky náročný, že budou muset hodně běhat a tak podobně, což neviděla jako problém, jelikož je zvyklá sportovat. Ale přiznala,

že nečekala takový dopad na psychiku. „*Musím říct, že opravdu psychická zátěž tam na mě působila mnohem více než nějaké běhání a rozcvičky a kliky a podobně. To jsem úplně koukala... Zjistila jsem, že není těžké někoho psychicky zlomit.*“ [Tereza]

Alena zmínila, že psychický aspekt je jedním z důvodů, proč lidé nedodělají základní výcvik: „*Zhruba tak deset procent odpadne ze zdravotních důvodů, že to prostě nezvládnou fyzicky nebo psychicky.*“ Vzpomíná, že měli v četě člověka, který výcvik vzdal ještě předtím, než si stihl oběhat vstupní kolečko. Ze začátku totiž účastníci a účastnice výcviku tráví hodně času ve výstrojních skladech, kde se čeká na vydání potřebných věcí, načež následuje prohlídka u lékaře. Přestože tato prvotní část výcviku není fyzicky náročná, na někoho zdlouhavé čekání a poslouchání rozkazů může působit špatně z hlediska psychiky. „*Už jenom to, že vám od rána do večera někdo říká, co máte dělat, kdy si máte dojít na záchod, kdy se máte najíst, kdy se máte napít, co máte mít na sobě... On to prostě už nedal, bez toho abychom cokoli fyzicky dělali.*“ [Alena]

Daniela má jasno, kde je problém: „*Je to jenom o hlavě nakonec.*“ Podle ní je nejtěžší říct si v hlavě, že to člověk zvládne. I ona se setkala s tím, že výcvik někteří lidé nezvládli psychicky. Na někoho může působit to, že všude kolem je samá „zelená“. Stejně to vidí i Veronika: „*Na tom výcviku je to náročné na hlavu, protože tam lidé postrádají úplně všechno. Vlastní čas, možnost nějaké zábavy, člověk je okraden o vlastní oblékání...*“ Ví, že spousta lidí nezvládne to, že jim někdo neustále říká, co mají dělat, jak to mají dělat a tak dále.

3.2.7.2 *Atmosféra*

Zcela nepochybně je atmosféra v jednotce jedním z klíčových faktorů pro další setrvání v aktivní záloze a ovlivňuje celkový pohled na cvičení jako taková.

Alena si pochvalovala, že měla velké štěstí na výcvik ve Vyškově a na volbu instruktorů. Již na začátku si domluvili, jak se k sobě budou všichni chovat, nikdo na nikoho nekřičel ani nikomu nenadával. „*Já kdybych mohla spát, kdybychom mohla ve Vyškově chodit spát po obědě, tak jsem byla na výborném letním táboře. (smích)*“ [Alena] I Hana moc ráda vzpomíná na týmovou atmosféru, protože tam byli všichni perfektní a navzájem se podporovali.

„*Nevěřila bych, že se takhle někdy lidé najdou. Ale v té aktivní záloze, tam se, řekla bych, hlásí především lidé, kteří to berou vážně a vědí, co to obnáší a proč je to aktivní záloha. A vědí, že se zas někdy budeme moci sejít v jiné situaci, ne jen u kafička, ale třeba při nějakém neštěstí, kdy budeme opravdu potřeba. Proto chápou*

a vědí, že se musíme na sebe stoprocentně spolehnout a věřit si. To je něco úžasného, i když jsou to lidé, které vidíte poprvé v životě. Neříkám, že mám špatné kolegy v práci, ale tohle tam určitě není.“ [Hana]

Eva také vyjádřila, že atmosféra v jednotce se nedá srovnat s pracovním prostředím, protože je to úplně jiné a zkrátka dobré. Tereza byla z atmosféry přímo nadšená. Občas si s kolegyněmi z výcviku napíšu a někam spolu zajdou, ať už jde o sportovní událost nebo návštěvu stělnice. Jana si naopak pochvalovala, že byla sama mezi mužskými kolegy a naprosto jí to vyhovovalo. Odjakživa se cítí lépe v mužském kolektivu. *„My jsme měli krásnou atmosféru. My jsme se opravdu dobře sešli a od začátku jsme asi pochopili, jak to má fungovat, jako četa, jako tým. Ve všem jsme si pomáhali a užili jsme si hodně srandy.“* [Jana] Jana dokonce zmínila, že když jezdila domů, tak se vždycky těšila zpátky na výcvik, protože to pro ni byla taková druhá rodina. Ačkoliv si uvědomuje, že to tak nemusí být vždycky, záleží zkrátka na tom, jak dobře se sejdou lidé.

Veronika přiznala, že ve Vyškově narazila na předsudky, které si s sebou přinesli kolegové z civilního života ohledně toho, co zvládne či nezvládne žena, případně co žena zná nebo nezná. To vedlo informátorku k zamyšlení, jestli jí ten výcvik za to vůbec stojí a proč tam je, když se k ní takhle chovají. Posteskla si, že přestože měla uniformu, někteří mužští kolegové stále neviděli schopného člověka. Naprosto opačnou zkušenost má Lenka: *„Naprosto v pohodě od prvních okamžiků. Žádné předsudky, žádné opovrhování tím, že jsem nebo jsme ženy. Ba naopak mám pocit, jako by se v těch borcích ozvalo něco jako gentlemanství a pomáhali, kdykoli bylo potřeba. Klobouk dolů před nimi.“*

Obecně se dá říci, že informátorky mají s aktivní zálohou spojené spíše klady než zápory. Pro někoho znamenají cvičení v rámci aktivní zálohy mentální odpočinek, zdokonalování si fyzické zdatnosti či překonávání sama sebe. Velmi kladně informátorky hodnotily zbraně. Očekávala jsem, že informátorky budou zmiňovat velkou fyzickou náročnost základního výcviku, ale překvapivě více zmiňovaly především psychickou náročnost. Co si také velmi pochvalovaly, byla atmosféra v jednotce. Obsah výcviku jim až na menší výhrady připadal dostatečný.

3.2.8 Výhled do budoucna v rámci aktivních záloh

Na závěr jsem se zajímala, jak to moje informátorky vidí do budoucna, zda nadále setrvají v aktivní záloze nebo zda mají jiné plány.

Alena rozhodně chce být nadále v aktivní záloze, pravděpodobně bude mít určitou pauzu kvůli dětem, ale pak by se k tomu chtěla vrátit. Ráda by byla aktivní záložnicí, co nejdéle to půjde, protože aktivní záloha je pro ni mentální odpočinek. Eva také neplánuje v blízké době končit.

Tereza rovněž neplánuje konec a těší se na další cvičení. Ačkoli se nepovažuje za nějak extra zapálenou členku, poslední cvičení ji přímo nadchlo a doufá, že brzy bude vyzvána na další. Původně si myslela, že absolvuje jedno cvičení ročně, ale když zjistila, že se chystá další, už nyní se moc těší.

Hana i Daniela plánují ještě nějakou dobu působit v aktivní záloze a poté přestoupit k profesionálům. Helena stále zvažuje, zda v budoucnu přece jen nevstoupí k profesionálům. Zatím ale bude pokračovat v aktivní záloze a účastnit se dobrovolných akcí. Zároveň přiznala, že si pohrává s myšlenkou úplně odejít ze svého nynějšího oboru, což by v rámci aktivní zálohy pravděpodobně znamenalo buď přeřazení k jiné jednotce, nebo úplný odchod z aktivních záloh.

Jana bude nejspíše brzy v aktivní záloze končit, protože by chtěla nastoupit na Univerzitu obrany. Také vidí svoji kariéru jako vojákyně z povolání.

Veronika ještě nějakou dobu nebude měnit a zůstane v aktivní záloze, ale do budoucna by také ráda přešla k profesionálům. „*Mně se ta myšlenka hodně líbí a ještě víc se mi líbí myšlenka, že já jako ženská si vyzkouším nějakou misi do zahraničí.*“ [Veronika]

Lenka je velmi spokojená nejen v aktivní záloze, ale i ve své práci a byla by ráda, kdyby to tak pokračovalo i nadále: „*Výhled do budoucna? Baví mě to, takže pokračovat dál v AZ. Stejně tak mě totiž baví i mé civilní zaměstnání a oboje mě svým způsobem naplňuje.*“

Všechny odpovědi spojuje fakt, že informátorky jsou spokojené se svojí účastí v aktivní záloze. Některé to nadchlo natolik, že chtějí přestoupit k profesionálům. Zde lze vidět zajímavý jev – některé informátorky pojaly aktivní zálohu jako „zkoušku“, zda zvládnou vstoupit do armády, tedy od začátku toužily po vstupu k profesionálům. Nicméně u dvou informátorek vznikla touha po profesionalizaci až v důsledku pozitivní zkušenosti s aktivními zálohami. Žádná z informátorek nelituje toho, že se rozhodla vstoupit do aktivní zálohy.

3.3 Shrnutí výsledků výzkumu

Na konci kapitoly 2.3 jsem představila konceptuální rámec, na jehož základě jsem se snažila odkrýt hlavní motivační faktory, které vedou ženy ke vstupu do aktivní zálohy. Stanovila jsem si čtyři kategorie motivací: patriotické, sekuritizační, feministické a osobní. Zajímalo mě, zda moje informátorky vedly ke vstupu některé ze zmíněných motivací nebo zda byly vedené jinými motivacemi.

Na základě analýzy rozhovorů vedených s příslušnicemi aktivní zálohy jsem se pokusila identifikovat motivace, které je vedly ke vstupu do aktivní zálohy. Do tabulky¹⁸ uvedené níže jsem rozdělila motivace mých informátorek na základě stanovených kategorií.

	<i>Patriotické motivace</i>	<i>Sekuritizační motivace</i>	<i>Feministické motivace</i>	<i>Osobní motivace</i>
Alena	Ano	Ano	-	Ano
Hana	Ano	-	-	-
Tereza	-	-	-	Ano
Jana	Ano	-	Ano	-
Eva	Ano	Ano	-	-
Daniela	Ano	-	-	Ano
Helena	Ano	-	-	Ano
Veronika	Ano	-	-	Ano
Lenka	Ano	-	-	Ano

Jak můžeme vidět v tabulce, u mých informátorek nejvíce převládaly motivace patriotické a osobní. Ve dvou případech se vyskytly sekuritizační motivy a pouze v jednom případě se objevily feministické motivace. Rovněž můžeme vidět, že pouze u dvou informátorek motivace spadají do jedné kategorie, u zbytku informátorek se motivace kombinují.

Příkladem první skupiny, tedy motivace v rámci jedné kategorie, je Hana, kterou do aktivní zálohy vedly patriotické motivace, konkrétně zájem o armádu a vojenské prostředí. Terezu vedly osobní motivace, především vytržení ze stereotypu.

U dalších informátorek docházelo ke kombinaci více motivů. Alena o vstupu do aktivních záloh uvažovala společně s bratrem, měla zájem o vojenské prostředí, rovněž se chtěla naučit ubránit se v reakci na bezpečnostní krizi a kromě toho chtěla získat nové zkušenosti a nevšední zážitky. U Jany kromě zájmu o armádu můžeme vidět také příklad feministické motivace – chtěla zjistit, jak ženy fungují v armádě a zda jsou brány vážně.

¹⁸ Zdroj: vlastní výzkum.

Eva chtěla podstoupit výcvik k obraně vlasti a rovněž v reakci na bezpečnostní situaci chtěla být schopná ubránit sebe a svoji zem. Daniela potřebovala novou životní výzvu a nakopnutí k návratu do života po nemoci, zároveň se ale vždy zajímala o armádu a vojenství. Helena také chtěla sloužit vlasti po vzoru svého otce, který byl profesionálním vojákem a poté vojákem v záloze, což vedlo k rozhodování, zda Helena vstoupí do armády nebo do aktivní zálohy, a v neposlední řadě si chtěla zvýšit své fyzické limity. Veronika chtěla zažít disciplínu a výcvik si vyzkoušet především kvůli sobě, aby zjistila, o čem to je, rovněž se odjakživa zajímala o vojenské věci a armáda se jí líbila. Lenka chtěla získat nové zkušenosti a navázat na svůj sen z mládí, kdy chtěla vstoupit do armády.

Kromě výše zmíněných motivací se však při analýze rozhovorů objevily i jiné motivace. Překvapivým motivem pro mě bylo, že některé informátorky vstupují do aktivní zálohy, aby si „vyzkoušely“, zda mají fyzické i psychické předpoklady pro vstup do profesionální armády¹⁹. Považují to vlastně za první krok v cestě za tím stát se profesionální vojákyní. Toto zjištění mě vede k domněnce, že některé ženy mohou vnímat armádu jako relativně nedostupnou pro ženy²⁰. Dalším významným motivem je zájem o zbraně a touha naučit se s nimi správně manipulovat. S tím souvisí rovněž změna smýšlení mých informátorek ohledně zbraní, většina z nich si pochvalovala práci se zbraní a přiznávala, že po vstupu do aktivní zálohy se jejich vztah ke zbraním stal kladným.

¹⁹ Možná zde jde i o zaměstnanecké motivace, které sice nemohou být naplněné v aktivní záloze, ale s výhledem do budoucna mohou být naplněné vstupem do profesionální armády.

²⁰ Určitě by bylo zajímavé zjištění, zda i muži berou aktivní zálohu jako otevření dveří do armády, nicméně to není předmětem této práce.

4 ZÁVĚR

Vzhledem ke geopolitickému vývoji posledních let je důležité, aby Česká republika měla kvalitní ozbrojené síly, které jsou připravené k obraně naší země. A aktivní záloha je dle mého názoru toho důležitou součástí. Obzvlášť když si uvědomíme, že armáda zdaleka nepokrývá jenom obranu před vnějším napadením, ale rovněž pomáhá obyvatelstvu při živelních pohromách a jiných katastrofách. Když už jsem zmínila armádu, potažmo aktivní zálohu, už dávno neplatí, že se v tomto prostředí pohybují pouze muži. Čím dál více žen proniká do vojenského prostředí a právě na ženy jsem se rozhodla zaměřit svoji práci. Konkrétně na ženy, které dobrovolně vstupují do Aktivní zálohy Armády České republiky.

Ve své práci jsem se snažila prozkoumat hlavní motivační faktory, které vedou ženy ke vstupu do aktivní zálohy. Snažila jsem se definovat rozhodující události v životě mých informátorek, které měly vliv na jejich rozhodnutí vstoupit do aktivní zálohy. Pokusila jsem se rovněž zmapovat jejich sociální prostředí a zjistit, jak ženy vnímají své působení v prostředí, které je spíše spojované s muži. Nakonec jsem se taktéž pokoušela zjistit, jak samy hodnotí naplnění svých očekávání a zdali jsou jejich motivace natolik silné, aby nadále setrvaly v aktivní záloze.

Pro snadnější pochopení dané problematiky jsem v teoretické části představila koncepty militarizace, sekuritizace a obrannou politiku naší země, věnovala jsem se tématu žen v armádě, popsala jsem vývoj aktivní zálohy od začátku až do současnosti a zabývala jsem se rovněž pojmem motivace. Na základě zkoumané literatury jsem si vytvořila svůj vlastní konceptuální rámec, v němž jsem stanovila čtyři kategorie motivací (patriotické, sekuritizační, feministické, osobní), které by mohly vézt ženy ke vstupu do aktivních záloh. V empirické části jsem pak analyzovala rozhovory vedené s příslušnicemi aktivní zálohy a zkoumala jsem, zda se ve výpovědích informátorek objeví některé ze zmíněných motivací.

Na základě analýzy výpovědí informátorek mohu konstatovat, že moje informátorky jsou vedené především patriotickými a osobními motivacemi. Rovněž jsem zjistila, že ve většině případů jde o kombinaci více motivací, nedá se určit jedna společná motivace pro všechny. V rámci patriotických motivací se objevoval především zájem o vojenské prostředí, tradice armády a vlastenecké smýšlení, mnohdy převzaté nebo ovlivněné rodinným zázemím. Mezi nejčastější osobní motivace patří touha po získání nových zážitků a zkušeností, vytržení ze stereotypu. Častým motivem, který by mohl spadat do patriotických i osobních motivací, ale se kterým jsem dopředu nepočítala, byl

vstup do aktivních záloh jako taková „zkouška“, zda to informátorky zvládnou fyzicky a mohou později přestoupit do profesionální armády. Dalším motivem, který jsem nepředpokládala a který by se dal označit za osobní motivaci, je zájem o zbraně a touha naučit se s nimi správně manipulovat. Mezi sekuritizačními motivacemi, které se objevily jen ve dvou případech, informátorky zmiňovaly strach z vývoje bezpečnostní situace a vstup do aktivní zálohy spojovaly se získáním schopností, které by mohly využít při obraně sebe a své rodiny. Pouze v jednom případě zazněly feministické motivace, kdy informátorka vstoupila do aktivní zálohy, aby zjistila, jaká je situace žen v armádě.

Na základě analýzy rozhovorů jsem dále zjistila, že informátorky vnímají své působení v aktivní záloze jako jednoznačný přínos. Dá se říci, že očekávání, které měly od svého působení v aktivní záloze, se naplnila, a proto vnímají armádu i aktivní zálohy pozitivně. Pokud se jedná o budoucí setrvání v aktivní záloze, vyloženě žádá z informátorek neuvažuje o ukončení působení v aktivní záloze. Naopak některé informátorky aktivní záloha ujistila v tom, že se chtějí vydat na dráhu profesionální vojákyně.

Pokusila jsem se nahlédnout do fungování instituce aktivní zálohy z pohledu žen, které jsou samy aktivními záložnicemi. Objevila jsem zajímavé prostředí, které spojuje vlastenecké cítění a touha vykonat něco nejen pro sebe, ale v případě potřeby i pro druhé. O tom, že ženy, jež už mají za sebou nejméně jedno tvrdé cvičení, nelitují svého rozhodnutí vstoupit do aktivní zálohy, svědčí také fakt, že prakticky všechny informátorky výslovně doporučily vyzkoušet si základní výcvik každému, kdo je toho schopen a nemá závažné zdravotní problémy. Ač jsem se explicitně nedotazovala na rovné zacházení s muži a ženami, některé informátorky cítily potřebu vyjádřit, že ne vždy tomu tak je. I přes velkou snahu eliminovat rozdíly, stále někteří lidé vnímají muže a ženy jako nerovnocenné, stejně jako vnímají nerovnocenné profesionální vojáky a vojákyně a aktivní zálohu. Naštěstí je spousta jiných, kteří si uvědomují a oceňují dobrovolné zapojení mužů a žen k obraně naší země.

LITERATURA

AGENTURA PERSONALISTIKY AČR, ODBOR DOPLŇOVÁNÍ PERSONÁLU. *Jak se stát vojákem v záloze* [online]. Poslední revize r. 2018 [cit. 4.3.2018]. Dostupné z: <<https://kariera.army.cz/vojak-v-zaloze>>.

ALEXANDER, Ronni. (2010). „Confronting Militarization: Intersections of Gender(ed) Violence, Militarization, and Resistance in the Pacific” In SJOBERG, Laura a Sandra VIA. (2010). *Gender, War, and Militarism: Feminist Perspectives*. Santa Barbara, California: Praeger, s. 69-79. ISBN 978-0-313-39143-9.

BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. (1998). *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Management Press, Ringier ČR. ISBN 80-85943-57-3.

BUREŠ, Oldřich a Lenka DUŠKOVÁ. (2007). „Čeští vojáci a operace na udržení míru OSN“ In *Obrana a strategie 2/2007*, s. 53-71.

BURIAN, Tomáš. (2012). *Aktivní záložník v české realitě*. Diplomová práce. Brno: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií. Vedoucí práce Zdeňka Vaňková.

CARREIRAS, Helena. (2007). *Gender and the Military: Women and the Armed Forces of Western Democracies*. London and New York: Routledge. ISBN10: 0-203-96903-0.

CREVELD, Martin van. (2001). *Men, Women and War: Do Women Belong in the Front Line?* London: Cassell & Co. 1. vydání. 287 stran. ISBN 0-304-35959-9.

ČAVRNOCHOVÁ, Jana. (2012). *Občanství a vlastenectví u příslušníků Armády České republiky*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií, Katedra studií občanské společnosti. Vedoucí práce Marek Skovajsa.

EICHLER, Jan. (2004). „Jak vyhodnocovat bezpečnostní hrozby a rizika dnešního světa“ In *Obrana a strategie 2/2004*, s. 13-18.

FERGUSON, Kathy E. a Sharain Sasheir NAYLOR. (2016). „Militarization and War” In DISCH, Lisa a Mary HAWKESWORTH. (2016). *The Oxford Handbook of Feminist Theory*. Oxford: Oxford University Press, s. 508-529. ISBN 978-0-19-932858-1.

GAZDÍK, Jan. *Ženy patří do boje, rozhodli Američané. Češkám nic nebrání, v úderných jednotkách přesto nejsou* [online]. Poslední revize 7.12.2015 [cit. 7.6.2017]. Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/zeny-patri-do-boje-rozhodli-americane/r~c97ea3429cd511e59772002590604f2e/>>.

GOLDSTEIN, Joshua S. (2001). *War and Gender: How Gender Shapes the War system and Vice Versa*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-521-80716-6.

GUBA, Egon G. a Yvonna S. LINCOLN. (1994). „Competing Paradigms in Qualitative Research“ In DENZIM, Norman K. a Yvonna S. LINCOLN. (1994). *Handbook of qualitative research*. London: SAGE Publications, s. 105-116. ISBN 0-8039-4679-1.

HENDL, Jan. (2005). *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál. 1. vydání. 408 stran. ISBN 80-7367-040-2.

HREBÍČEK, Miroslav. (2006). „Ženy v Armádě České republiky“ In *Obrana a strategie* 1/2006, s. 91-110.

HRUŠKA, Tomáš. (2016). „Aktivní záloha České republiky – Současnost a perspektivy“ In *Vojenské rozhledy* 2/2016, s. 118-124.

CHINKIN, Christine a Mary KALDOR. (2013). „Gender and New Wars“ In *Journal of International Affairs* 67/2013 (1): 167-187.

JACOBY, Tami Amanda. (2010). „Fighting in the Feminine: The Dilemmas of Combat Women in Israel” In SJOBERG, Laura a Sandra VIA. (2010). *Gender, War, and Militarism: Feminist Perspectives*. Santa Barbara, California: Praeger, s. 80-90. ISBN 978-0-313-39143-9.

JADRNÝ, Petr. *Historicky první žena ve velení české armády. Navrhnu jmenování generálky, napsal Stropnický* [online]. Poslední revize 15.3.2017 [cit. 2.6.2018]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/historicky-prvni-zena-ve-veleni-ceske-armady-navrhnu-jmenovani-generalky-napsal-stropnicky_201703152223_pjadrnny>.

JANOŠEC, Josef. (2001). „Profesionalizace, obrana a strategie“ In *Obrana a strategie* 1/2001, s. 3-14.

KAMENSKÝ, Emil. (2015). *Aktivní záloha ozbrojených sil jako náplň volného času*. Diplomová práce. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií. Vedoucí práce Alena Plšková.

KOLÁŘOVÁ, Marta. (2012). „Řekni, kde ty ženy jsou: gender a válka“ In *Culturologia* 2/2012, s. 45-49. ISSN 1804-6983.

KOMÁREK, Jaroslav. (2014). „Úskalí profesionalizace armády České republiky“ In *Vojenské rozhledy* 4/2014, s. 75-87. ISSN 2336-2995.

KOMEDOVIÁ, Kateřina. (2014). *Dobrovolnictví a ozbrojené síly*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce Bohuslav Pernica.

KRÁSNÝ, Antonín a Oldřich SOCHA. (2006). „Možné vlivy bezpečnostního prostředí na Českou republiku a její ozbrojené síly“ In *Obrana a strategie* 1/2006, s. 7-18.

KREJČÍ, Oskar. (2011). *Válka*. Praha: Professional Publishing. 2. vydání. ISBN 978-80-7431-063-8.

KUTHAN, Pavel J. *Historie a vývoj Aktivní zálohy AČR* [online]. Poslední revize 2.6.2015 [cit. 5.6.2017]. Dostupné z: <<http://www.aktivnizaloha.cz/index.php/rozcestnik/clanky/aktivni-zaloha/historie-a-vyvoj-az?showall=&limitstart=>>>.

LORENZ-MEYER, Dagmar. (2005). „O politice lokace: strategie používané ve feministické epistemologii a jejich význam pro výzkum prováděný z feministické perspektivy“ In LINKOVÁ, Marcela a Alice ČERVINKOVÁ (eds.). (2005). *Myšlení hranic: genderové pohledy na racionalitu, objektivitu a vědoucí subjekt*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, s. 75-95. ISBN 80-7330-050-8.

LUBIN, Andrew. *The Warrior Ethos* [online]. Poslední revize 2012 [cit. 24.6.2018]. Dostupné z: <<https://www.mca-marines.org/gazette/bookreview/warrior-ethos>>.

MALEŠEVIĆ, Siniša. (2010). *The Sociology of War and Violence*. Cambridge: Cambridge University Press.

MINISTERSTVO OBRANY. (2012). *Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany. Dostupné z: <<http://www.aktivnizaloha.cz/index.php/rozcestnik/clanky/aktivni-zaloha/koncepce-az>>.

MINISTERSTVO OBRANY. (2015). *Koncepce výstavby armády České republiky 2025*. Praha: Ministerstvo obrany. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/KVA__R_ve_ejn__verze.pdf>.

MINISTERSTVO OBRANY. *Aktivní záloha AZ* [online]. ©2004-2014 [cit. 2.6.2018]. Dostupné z: <<http://www.aktivnizaloha.army.cz>>.

MINISTERSTVO OBRANY. *Hradba 2018* [online]. ©2018 [cit. 3.6.2018]. Dostupné z: <<http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?pgid=428>>.

NOVÁKOVÁ, Pavla. (2009). *Osobnostní faktory uchazečů o službu v Armádě České republiky a jejich korelace se sebehodnocením*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta tělesné výchovy a sportu. Vedoucí práce Běla Hátlová.

PERNICA, Bohuslav. (2007). *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*. Praha: Ministerstvo obrany ČR - AVIS. 247 stran. ISBN 978-80-7278-381-6.

RAMAZANOGLU, Caroline a Janet HOLLAND. (2002). *Feminist Methodology: Challenges and Choices*. Thousand Oaks: SAGE Publications. ISBN 0-7619-5123-7.

REINHARZ, Shulamit. (1992). *Feminist Methods in Social Research*. New York: Oxford University Press. 1. vydání. 413 stran. ISBN 0-19-507386-X.

Rozkaz ministra obrany č. 54/2002 „Slib a Kodex etiky vojáka z povolání a vojáka v aktivní záloze dobrovolné“ In VEREŠOVÁ, Jindřiška. (2007). *Věc: Etický kodex zaměstnanců resortu MO*. Praha: MO ČR. Dostupné z: <www.mocr.army.cz/images/id_14001_15000/14912/004.doc>.

SILVERMAN, David. (2005). *Ako robiť kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar. ISBN 80-551-0904-4.

SIMONS, Anna. (2001). „Women in Combat Units: It's Still a Bad Idea“ In *Parameters: US Army War College Quarterly*, str. 89-100. Dostupné z: <http://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/36403/Simons_Women_in_Combat_2001.pdf?sequence=1>.

SJOBERG, Laura a Sandra VIA. (2010). „Introduction“ In SJOBERG, Laura a Sandra VIA. (2010). *Gender, War, and Militarism: feminist perspectives*. Santa Barbara, California: Praeger, s. 1-13. ISBN 978-0-313-39143-9.

SOLARO, Erin. (2006). *Women in the Line of Fire: What You Should Know About Women in the Military*. Emeryville, CA: Seal Press. 411 stran. ISBN 978-1-58005-174-3.

STEJSKAL, Libor. (2013). *Bezpečnost a občané v 21. století: Struktura a integrace dobrovolných občanských rolí při zajišťování bezpečnosti*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Vedoucí práce Miloš Balabán.

STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Překl. S. Ježek. Boskovice: Albert. ISBN 80-85834-60-X.

ŠULC, Jan. *O airsoftu* [online]. Poslední revize 18.10.2011 [cit. 23.6.2018]. Dostupné z: <<http://airsoft.cz/co-je-to-airsoft/o-airsoftu>>.

ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára a kol. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. 1. vydání. 384 stran. ISBN 978-80-7367-313-0.

VIA, Sandra. (2010). „Gender, Militarism, and Globalization: Soldiers for Hire and Hegemonic Masculinity” In SJOBERG, Laura a Sandra VIA. (2010). *Gender, War, and Militarism: feminist perspectives*. Santa Barbara, California: Praeger, s. 42-53. ISBN 978-0-313-39143-9.

WAISOVÁ, Šárka. (2003). *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o. ISBN 80-86473-42-2.

WOODWARD, Rachel. (2014). „Military landscapes: Agendas and approaches for future research“ In *Progress in Human Geography* 38/2014 (1): 40-61.

YUVAL-DAVIS, Nira. (1997). *Gender & Nation*. London: Sage. 1. vydání. 157 stran. ISBN 0-8039-8664-5.

ZACPALOVÁ, Pavla. (2012). *Vliv pobytu v zahraniční misi na osobní život vojáků*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd. Vedoucí práce Bohumíra Lazarová.

Zákon č. 45/2016 Sb. o službě vojáků v záloze. In *ASPI* [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR.

Zákon č. 219/1999 Sb. o ozbrojených silách České republiky. In *ASPI* [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR.

Zákon č. 585/2004 Sb. o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon). In *ASPI* [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR.

ŽDÁRA, Jaroslav. (2006). *Motivace zdravotních sester pro vstup a další službu v armádě České republiky*. Bakalářská práce. Hradec Králové: Univerzita Karlova v Praze, Lékařská fakulta v Hradci Králové. Vedoucí práce Svatopluk Býma, Michaela Štěpánková.

PŘÍLOHA 1: Osnova polostrukturovaného rozhovoru

Nejprve jsem se představila, pověděla něco málo o sobě a především jsem popsala svůj výzkum. Poté jsem svým informátorkám předala informovaný souhlas k podpisu a následně jsem spustila nahrávání na diktafonu.

1. Na začátek bych Vás chtěla poprosit, zda byste mi řekla něco o sobě a o své rodině.
2. Teď už přejdeme k aktivní záloze – jak dlouho jste členkou?
3. Jak jste se dozvěděla o aktivní záloze?
 - Jakým způsobem jste získávala informace o AZ?
4. Co pro Vás osobně znamená pojem aktivní záloha?
5. Kdybyste měla jmenovat skutečnosti, které vedly k Vašemu rozhodnutí vstoupit do AZ, jaké by to byly?
6. Co jste očekávala od působnosti v AZ?
 - Jak se dívá na Vaše působení v AZ okolí?
 - Podporuje Vás rodina či nejbližší okolí?
7. Jaká je/byla atmosféra v jednotce?
 - Jak Vás vnímali kolegové v AZ?
 - Jak jste Vy vnímala profesionální vojáky?
8. Vidíte nějaké klady či zápory v tom, že jste aktivní záložnicí?
9. Naplnila se Vaše očekávání, s nimiž jste vstupovala do AZ? Příp. do jaké míry?
 - Je něco, co Vás překvapilo/zaskočilo?
 - Postrádala jste něco?
10. Výhled do budoucna

PŘÍLOHA 2: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas týkající se diplomové práce na téma: „*Motivace pro vstup do aktivních záloh z pohledu žen*“.

Žádám Vás o souhlas s poskytováním výzkumného materiálu pro moji práci ve formě audio nahrávky rozhovoru.

Vzhledem k citlivosti zkoumané problematiky je náležitá pozornost věnována etickým otázkám a zajištění bezpečí informátorek. Důraz je kladen na:

- (1) Anonymitu informátorek – v prepisech rozhovorů budou odstraněny (i potenciálně) identifikující údaje.**
- (2) Mlčenlivost výzkumnice ve vztahu k osobním údajům o účastnících výzkumu (s tím, že s výzkumným materiálem budu pracovat výhradně já).**
- (3) Po přepsání rozhovorů dojde k autorizaci textu – budete mít možnost vyjádřit se k uvedeným údajům a upravit je.**
- (4) Jako informátorka máte právo kdykoli odstoupit od výzkumné aktivity.**

Děkuji za pozornost věnovanou těmto informacím a žádám Vás tímto o poskytnutí souhlasu s Vaší účastí ve výzkumu.

Bc. Jiřina Stehlíková

Podpis:

.....

Podle zákona 101/2000 sbírky o ochraně osobních údajů ve znění pozdějších předpisů uděluji souhlas s účastí v uvedeném výzkumném projektu a s poskytnutím výzkumného materiálu.

V dne Podpis: